

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ &
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ**

(πρώην ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ, ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΕΚΘΕΣΕΩΝ)

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΓΙΑ ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΤΑΦΙΔΑΣ ΣΤΟΝ ΠΥΡΓΟ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΜΠΑΡΚΟΥΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Δρ. ΑΛΕΞΟΠΟΛΟΥΛΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΠΥΡΓΟΣ, 2016

*Σε όλους όσους δέθηκαν και δένονται με την
«επικίνδυνα γοητευτική»¹ γη της Ηλείας...*

1 ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ Ν. 1937, «Ταξιδεύοντας», Ηλεία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	σελ. 5
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	σελ. 6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ. 7
ABSTRACT	σελ. 8
ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ	σελ. 9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 10
Ιστορικά στοιχεία Πύργου	σελ. 10
Ιστορικά στοιχεία σταφίδας	σελ. 10
Ονομασία, αρχαία χρόνια	σελ. 10
Καλλιέργεια και συγκομιδή	σελ. 11
Το εμπόριο της σταφίδας και η άνθιση της οικονομίας	σελ. 12
Η σταφιδική κρίση	σελ. 14
Σήμερα... ..	σελ. 17
ΜΕΡΟΣ Α΄ ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
1.1. Πολιτιστική κληρονομιά	σελ. 18
1.2. Συλλογική Μνήμη και Ταυτότητα	σελ. 19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
Θεματικά Μουσεία	σελ. 19
ΜΕΡΟΣ Β΄ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	
ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ- ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ	
3.1. Μοναδικότητα του Μουσείου	σελ. 22
3.2. Πολιτιστικό Δίκτυο	σελ. 23
3.3. Τοπικό Μουσείο	σελ. 24
3.4. Κτίριο- τοποθεσία	σελ. 25
3.5. Τουρισμός	σελ. 28
3.5.1. Τουρισμός και οικονομία	σελ. 28
3.5.2. Ο τουρισμός και η συμβολή στην ελληνική οικονομία.....	σελ. 28
3.5.3. Ο Νομός Ηλείας	σελ. 28
3.5.4. Οικονομικά χαρακτηριστικά	σελ. 28
3.5.5. Υποδομές	σελ. 29

3.5.6. Αρχαιολογικοί χώροι- Μνημεία	σελ. 30
3.5.7. Τουριστικά καταλύματα- Διαμονή	σελ. 30
3.5.8. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο Νομό Ηλείας	σελ. 31
3.5.9. Πολιτιστικός τουρισμός	σελ. 31
3.5.10. Εκπαιδευτικός και επιστημονικός τουρισμός	σελ. 31
3.5.11. Τουρισμός κρουαζιέρας	σελ. 32
3.6. Έρευνες αγοράς	σελ. 33
3.7. Ανάλυση SWOT	σελ. 34
3.8. Πρόσβαση επισκεπτών	σελ. 34
3.9. Οικονομικά- χρηματοδότηση	σελ. 35
3.9.1. Ενδεικτικός προϋπολογισμός- χρονοδιάγραμμα	σελ. 35
3.10. Όραμα	σελ. 36

ΜΕΡΟΣ Γ' ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1. Στόχος- χαρακτήρας του Μουσείου	σελ. 38
4.2. Μουσειακή έρευνα	σελ. 39
4.3. Βασικές εκθεσιακές αρχές	σελ. 39
4.4. Σενάριο έκθεσης- Εκθεσιακή αφήγηση	σελ. 40
4.4.1. Εισαγωγικό κείμενο έκθεσης	σελ. 42
4.4.2. Θεματικές ενότητες	σελ. 43
4.5. Κοινό- Επικοινωνία	σελ. 54
4.6. Λειτουργία και ζωή του Μουσείου	σελ. 55
4.6.1. Πλαίσιο λειτουργίας- Μοντέλο Διοίκησης	σελ. 55
4.6.2. Προσωπικό	σελ. 55
4.6.3. Κέντρο Τεκμηρίωσης	σελ. 57
4.6.4. Πωλητήριο	σελ. 57
4.7. Επικουρικές δράσεις- Παράλληλες εκδηλώσεις	σελ. 58
4.8. Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα	σελ. 58
4.8.1. Προτεινόμενο μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα	σελ. 59

Δ' ΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1. Αρχιτεκτονικά στοιχεία εκθεσιακού χώρου	σελ. 60
5.2. Χώροι Μουσείου	σελ. 62
5.3. Ασφάλεια	σελ. 63
5.4. Φωτισμός- χρώματα	σελ. 63
5.5 Περιβάλλον χώρος- σήμανση	σελ. 63

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

σελ. 64

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

σελ. 65

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

σελ. 68

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες χρωστώ στην καθηγήτρια Δρ Αλεξοπούλου Αικατερίνη για την αμέριστη στήριξη, την σημαντική βοήθεια και την επιστημονική της καθοδήγηση, σε κάθε επίπεδο, από την αρχική σύλληψη της ιδέας ως την εκπόνηση και την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Ευχαριστώ επίσης, όλο το προσωπικό του MuséedelàGrandeGuerreduPaysdeMeaux, στη Γαλλία, όπου έκανα την πρακτική μου άσκηση, για τις απαραίτητες γνώσεις και τις χρήσιμες εμπειρίες που απέκτησα δίπλα τους καθώς αυτές συνέλαβαν σημαντικά προκειμένου να έχω πλήρη εικόνα για το πώς ένα μουσείο οργανώνεται από την αρχή και λειτουργεί, ώστε να το αποτυπώσω στην εργασία μου.

Πολύτιμη ήταν η συμπαράσταση της συναδέλφου Κωστούρου Μαρίας με τις ιδέες της και οι ενδιαφέρουσες συζητήσεις μας τόσο κατά το διάστημα συγγραφής της παρούσας εργασίας όσο και κατά τη διάρκεια της ως τώρα κοινής πορείας μας στις σπουδές της Μουσειολογίας.

Επιπλέον, ευχαριστώ ιδιαίτερα:

το Γιαννόπουλο Κωνσταντίνο για τη συνεργασία όσον αφορά στο κομμάτι της εργασίας για τον τουρισμό, τον τελειόφοιτο Αρχιτεκτονικής Πολυζωγόπουλο Κυριάκο για το σχεδιασμό των κατόψεων των χώρων του μουσείου, την καθηγήτρια Αγγλικών Αγγελοπούλου Τζωρτζίνα για τη μετάφραση της περίληψης, τις Καπογιάννη Ελένη και Παπούλια Γεωργία για την παραχώρηση των σχεδίων του κτιρίου από την Πολεοδομία Ηλείας, τους εκπαιδευτικούς Μαρίτσα Αντώνιο για τη συμβολή του στη δημιουργία του πιλοτικού ιστοτόπου του Μουσείου και Τσογκλή Κωνσταντίνο για τις πληροφορίες από τη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ηλείας, τον πρώην Πρόεδρο του Επιμελητηρίου Αγγελόπουλο Άγγελο, το προσωπικό της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Πύργου και τον εκπαιδευτικό Αναστασόπουλο Αυγερινό για τη συνεργασία τους σε θέματα βιβλιογραφίας, τον υπομηχανικό Δημήτριο Μπάκα για τον πίνακα των απαιτούμενων εργασιών και τον προϋπολογισμό, τον Κωνσταντίνο Καντούνη για την παραχώρηση της ενδιαφέρουσας συνέντευξης που παρατίθεται στο Παράρτημα και τον Μάρκουλα Αριστείδη για την τελική μορφοποίηση του συνόλου της εργασίας.

Τέλος, οφείλω να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές και τις καθηγήτριες του πρώην Τμήματος Μουσειολογίας, Μουσειογραφίας και Σχεδιασμού Εκθέσεων για τις τόσο χρήσιμες σημειώσεις και παραδόσεις τους για την κατάρτισή μου, στη διάρκεια των σπουδών μου στο Τμήμα, κάθε συμφοιτήτρια και συμφοιτητή με τον οποίο συνεργάστηκα, καθώς και την οικογένειά μου για την έως τώρα στήριξή της.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, τεράστιες ποσότητες από σταφίδα, το διάσημο καρπό της Ηλειακής γης έφταναν με το τρένο του «Κολοσούρτη» στο λιμάνι του Κατάκολου και έφευγαν από εκεί με πλοία για να θρέψουν γενιές Ελλήνων. Έφταναν επίσης και στις μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές προκειμένου να στολίσουν τα χριστουγεννιάτικα τραπέζια και τις πουτίγκες του βιομηχανικού εργάτη της Βόρειας Ευρώπης, καθιστώντας τη σταφίδα το κυριότερο εξαγωγικό προϊόν του Ελληνικού κράτους στην Αγγλία και τη Γαλλία. Τα εμπορικά αυτά ταξίδια σημάδεψαν την οικονομία της περιοχής και ολόκληρης της χώρας, ως και την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα.

Σήμερα, ο καρπός αυτός δίνει την έμπνευση για τη δημιουργία του «Μουσείου Σταφίδας» στον τόπο του, την Ηλεία. Ενός μουσείου, το οποίο εμπεριέχει, στηρίζεται, εμπνέεται και ορίζεται από την πόλη του Πύργου και την περιοχή της Ηλείας. Η παρούσα πρόταση θα έρθει για να ανταποκριθεί στο σημερινό παγιωμένο αίτημα εξερεύνησης, αναβάθμισης και αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς της οποίας τα στίγματα και τα ίχνη είναι έκδηλα παντού σε μια περιοχή, με αξιοσημείωτο ιστορικό και τουριστικό επίπεδο.

Τι χαρακτηρίζει αυτό το μουσείο, ποια είναι η ταυτότητα και η προσωπικότητά του; Ποια η σημασία του και η ιδιαιτερότητα του σε σχέση με άλλα μουσεία; Τι είναι αυτό που ορίζει την εικόνα του και θα κάνει το κοινό να το επισκεφτεί; Ποια είναι η ακτινοβολία του και ποιος ο ρόλος του μέσα στην πόλη; Ποιος είναι ο χαρακτήρας του κτιρίου, οι μουσειολογικές και μουσειογραφικές παράμετροι; Απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα παρουσιάζονται στη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία.

Εκπονήθηκε για το τμήμα Διοίκησης, Οικονομίας και Επικοινωνίας Πολιτιστικών και Τουριστικών Μονάδων, (πρώην Μουσειολογίας, Μουσειογραφίας και Σχεδιασμού Εκθέσεων) του Ανώτατου Εκπαιδευτικού Τεχνολογικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας (παράρτημα Πύργου) από το φοιτητή Μάρκουλα Σ. Βασίλειο υπό την επίβλεψη της επίκουρου καθηγήτριας Δρ. Αικατερίνης Αλεξοπούλου. Η πρόταση επανάχρησης του χώρου ως μουσείο έγινε μετά από την σκέψη για ένα θεματικό μουσείο, στο πλαίσιο εργασίας του μαθήματος «*Δημιουργία και ανάπτυξη νέων μουσείων*», με την καθηγήτρια κ. Παλαιολόγου Νικολέττα.

Τα μεθοδολογικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή και ολοκλήρωση της εργασίας είναι η πρωτογενής έρευνα όσον αφορά στα ιστορικά στοιχεία της σταφίδας, τις αρχιτεκτονικές παραμέτρους του κτιρίου και τη συνέντευξη με τον κ. Κ. Καντούνη. Σημαντικότερη υπήρξε η δευτερογενής έρευνα στη βιβλιογραφία και τον τύπο σε συνδυασμό με τα εργαλεία της κοινωνικής, ιστορικής και κυρίως μουσειολογικής επιστήμης, κάνοντας μια συγκριτική χρήση και αποτίμηση των σύγχρονων επιστημονικών δεδομένων τέτοιου τύπου.

Εικόνα 1. Η "μαυρομάτα".

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως αντικείμενο την εξέταση πρότασης για την ίδρυση θεματικού «Μουσείου Σταφίδας», στον Πύργο.

Αφού γίνει μια αναφορά στην άυλη κληρονομιά, τη μνήμη και τα θεματικά μουσεία με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, αρχίζει η ανάλυση της πρότασης με κύριο άξονα το μουσείο στον Πύργο.

Στόχος του μουσείου είναι η παρουσίαση της σταφίδας ως προϊόν, μέσα σε μια συνολική θεώρηση και ολιστική προσέγγιση (γεωργική, διατροφική, παραγωγική, κοινωνική, οικονομική). Μέσα στην πρόταση για την ίδρυση θα προβληθεί η ιστορία και ο πολιτισμός αυτού του προϊόντος με την παραγωγή του, παράλληλα με την ταυτότητα του τόπου.

Ξεκινώντας από τη μουσειολογική πρόταση της ίδρυσης και ό,τι αυτή περιλαμβάνει, περνάμε στην μουσειολογική μελέτη και το μουσειολογικό πρόγραμμα για τη λειτουργία του (σκοπιμότητα, προφίλ και όραμα μουσείου, οικονομικές επιπτώσεις του εγχειρήματος, έκθεση για το υλικό, πληροφορίες για το κτήριο και τους χώρους, σενάριο της έκθεσης, θεματικές ενότητες κ.ά.). Μια σύντομη μουσειογραφική μελέτη παρουσιάζεται για το μουσείο, για να είναι ολοκληρωμένη η πρόταση. Η εργασία δεν θα μπορούσε να παραβλέψει και τα στοιχεία που μαρτυρούν την ιδιαίτερη σχέση του προϊόντος της σταφίδας με την ευρύτερη περιοχή του Πύργου και της Δυτικής Πελοποννήσου.

Μέσα στην εργασία, εκτός από την καθαρά παρουσίαση του μουσείου, θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης για τη σημασία και τους λόγους προστασίας της βιομηχανικής και άυλης ζπολιτισμικής κληρονομιάς και τη διαχείρισή της, μιας και είναι ένα κομμάτι του πολιτισμού για το οποίο γίνονται όλο και πιο πολλές προσπάθειες τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, να μελετηθεί και να αναδειχθεί.

Εικόνα 2. Το φυτό της σταφίδας.

Εικόνα 3. Εσωτερικό παλαιού σταφιδεργοστασίου.

ABSTRACT

The objective of this study is the proposal for establishing a Theme Museum of Raisin in Pyrgos.

Once a reference has been made to the intangible heritage, memory and theme museums with their own specific characteristics, the analysis of the proposal begins by focusing on the main keystone the museum in Pyrgos.

The aim of the museum is the presentation of raisin as a product within an overall vision and holistic approach (agricultural, nutritional, productive, social, economic). In the proposal for the establishment of the museum the history and culture of this product, its production, along with the identity of the place will be highlighted.

Beginning with the museological proposal of the establishment and all that it entails, we move to the museological study and a museological program for its operation (feasibility, profile and museum vision, economic impacts of the project, a report on the objects, information on the building and its spaces, exhibition scenario, theme sections, etc.). A short museographic study is presented about the museum, in order for the proposal to be integrated. The study could not disregard evidence of the special relationship of the raisin product with the region of Pyrgos and western Peloponnese.

In this study, in spite of the clear presentation of the museum, an attempt of an analysis about the importance and reasons of protection of industrial and intangible cultural heritage and its management will be made, as it is a piece of culture that more and more efforts are made to be studied and to become known in the last few years in Greece.

ΛΕΞΕΙΣ- ΚΛΕΙΔΙΑ

- Βιομηχανική κληρονομιά.
- Διοίκηση, διαχείριση πολιτιστικών οργανισμών.
- Μουσειολογική, μουσειογραφική μελέτη.
- Σταφιδικό ζήτημα.
- Πολιτιστική οικονομία
- Πολιτιστικός τουρισμός.
- Θεματικά μουσεία, τοπικά μουσεία
- Συλλογική μνήμη.
- Διαμόρφωση πολιτιστικών χώρων και οικιστική ανάπλαση.

KEY- WORDS

- Industrial heritage
- Administration, management of cultural organizations
- Museological, museographic study
- The raisin issue
- Cultural economy
- Cultural Tourism
- Theme museums, Local museums
- Collective memory
- Shaping cultural sites and urban recasting

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ιστορικά στοιχεία της πόλης του Πύργου.

Το «Μουσείο Σταφίδας» σχεδιάζεται να δημιουργηθεί στον Πύργο. Μια πόλη που οφείλει το όνομά της στον πύργο που είχε κατασκευάσει, το 1512, στην θέση του Επαρχείου ο Μπέης της ευρύτερης περιοχής, Τσερνωτάς Γεώργιος.

Στον ίδιο χώρο που βρίσκεται ο Πύργος σήμερα, τοποθετείται η Αρχαία πόλη Δυσπόντιο. Στα περίχωρα του Πύργου ήταν η αρχαία πόλη Λέτρινα, απ' όπου είχε πάρει και την ονομασία του σαν Δήμος Λετρίνων μέχρι την δεκαετία του 1980.

Κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας ο Πύργος ήταν ένας ενδιάμεσος σταθμός των διερχόμενων εμπορών που κατευθύνονταν προς τη Ζάκυνθο. Διάφορες πηγές κάνουν λόγο για πόλη 5.000 κατοίκων. Με την κάθοδο των Λαλαίων, επικράτησε οριστικά το τοπωνύμιο "Πύργος", το οποίο αναφέρεται σύμφωνα με τον λογοτέχνη Τάκη Δόξα για πρώτη φορά σε έγγραφο το 1687.

Ο Πύργος είναι πόλη της Δυτικής Πελοποννήσου και πρωτεύουσα του Νομού Ηλείας. Αποτελούσε διοικητικό και εμπορικό κέντρο της ευρύτερης περιοχής. Το επίνειό του είναι το Κατάκολο με το λιμάνι του.

Εικόνα 4. Η πόλη του Πύργου.

Ιστορικά στοιχεία σταφίδας.

“τρύγες στεμφυλίτιδες σταφιδενταΐαι”, Ιπποκράτης, *Περί Νόσων*, III, 7, 20.

Ονομασία, αρχαία χρόνια.

Ο Ξενοφών στην “Κύρου Ανάβαση” αναφέρεται στην “**αποξηραμένη σταφυλή**”, όταν περιγράφει την διάβαση των στρατευμάτων του δια μέσου της Αρμενίας και κάνει λόγο για την αφθονία των αγαθών της χώρας, στα οποία συμπεριλαμβάνει και την σταφίδα. Μάλιστα η μνεία αυτή παρέσυρε πολλούς να υποστηρίζουν ότι “ο μικρός της σταφιδαμπέλου θάμνος είναι αυτόχθων εν Ασία, εν αυτή δήλον ότι το πρώτον εφυτεύθη και εκαλλιεργήθη, είτα δε εξ αυτής μετεφέρθη και ενεκλιματίσθη και εις άλλας χώρας, οίον την Πελοπόννησον”.

Οι παλαιότερες γνωστές μαρτυρίες για καλλιέργεια της σταφιδαμπέλου στην Ελλάδα ανάγονται στον 14^ο αιώνα μ.Χ. αλλά είναι πιθανό πως από την αρχαιότητα αποξηραίνονταν σταφύλια για την παρασκευή σταφίδας. Οι λέξεις «ασταφίδες», «σταφυλίδες» αναφέρονται από πολλούς αρχαίους συγγραφείς, η δε παροιμία «ανθρώπου γέροντος ασταφίς κ κεφαλή»

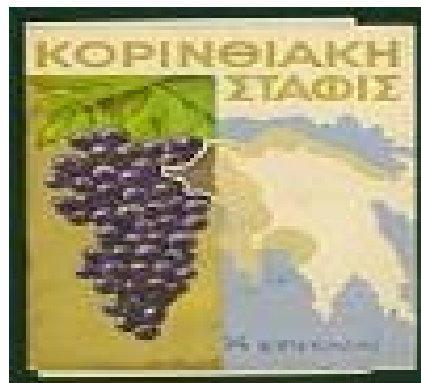
που χαρακτηρίζει την ρυτιδωδή κατάσταση της σταφίδας μαρτυρεί ότι ήταν γνωστή ως προϊόν από πολύ παλαιά.

Οι αρχαίοι Έλληνες και οι Ρωμαίοι διακοσμούσαν τους χώρους λατρείας τους με σταφίδες και τις έδιναν ως έπαθλο στους νικητές αθλητικών διαγωνισμών. Επίσης, οι Ρωμαίοι θεραπευτές πρότειναν τη σταφίδα ως τα θεραπεία για την τροφική δηλητηρίαση ως τα γεράματα. Ο στρατηγός Αννίβας είχε εφοδιαστεί με πολλούς τόνους από τον καρπό αυτόν πριν περάσει με τα στρατεύματά του τις Άλπεις. Ο Χριστόφορος Κολόμβος και το πλήρωμά του διέσχισαν τον Ατλαντικό μασώντας σταφίδα.

Αυτή η σταφίδα, κατά την παράδοση, υπήρχε αρχικά στα δάση τη Κορινθίας ως αγριόκλημα που αναρριχόταν στα δέντρα και παρήγαγε γλυκό καρπό. Ως επίσημο προϊόν στον ελλαδικό χώρο, πολλοί υποστηρίζουν πως το 16^ο αιώνα σταφίδα παράγονταν σε κτήματα του Αιγίου και της Κορίνθου, ενώ υπάρχει και μαρτυρία του ιστοριοδίφη Δεβιάζη για μεταφορά σταφίδας σε σάκους από το λιμάνι της Γλαρέντζας, επί Φραγκοκρατίας στην Πελοπόννησο. Αρκετοί είναι οι στίχοι και οι παροιμίες από τη λαογραφία της ίδιας περιόδου που αναφέρονται στη σταφίδα. Στη διάρκεια της Α' τουρκικής κατοχής παρατηρείται ελάττωση της παραγωγής λόγω της ερήμωσης και της οικονομικής εξάντλησης της περιοχής, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί πιο πολύ η καλλιέργεια στη Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά όπου Άγγλοι και Ενετοί διαχειρίζονται το εμπόριό της.

Έτσι, η κορινθιακή σταφίδα κατέστη είδος εμπορεύσιμο των Ιονίων Νήσων και κυρίως της Πελοποννήσου πριν από 600 χρόνια και οφείλει την ονομασία της στους Γάλλους (Raisin de Corinthe). (Σ. ΚΑΡΓΑΚΟΣ)

Η λέξη “currant” σημαίνει στα αγγλικά την κορινθιακή μαύρη σταφίδα. Από τα γαλλικά, “*raisins de Corinthe*”, ή μάλλον “*raisins de Corauntz*” όπως ήταν στα γαλλικά της εποχής, πέρασε τον 14ο αιώνα και στα αγγλικά, όπου σιγά-σιγά το “*raisins*” παραλείφθηκε στα κείμενα της εποχής. Τη λέξη τη βρίσκει κανείς γραμμένη σε πάμπολλες παραλλαγές, “*corentes, corauntz, currents, currence, corans*” κτλ.

Εικόνα 5. Αφίσα της κορινθιακής σταφίδας.

Καλλιέργεια και συγκομιδή.

Η καλλιέργεια απαιτεί από τον αγρότη ιδιαίτερη φροντίδα και αφοσίωση για να παραχθεί ποιοτικός καρπός και ικανοποιητική ποσότητα. Τα φυτά φυτεύονται συνήθως σε τετράγωνα ή σε γραμμές. Ξύλινοι πάσσαλοι που τοποθετούνται πολύ κοντά στον κορμό, υποστηρίζουν το κλήμα. Η πρώτη εργασία του έτους είναι το κλάδεμα. Παράλληλα με το κλάδεμα μπορεί να γίνει και η λίπανση. Μετά τον τρύγο, με τις πρώτες βροχές γίνεται και η εργασία του ξελακκώματος για την καταστροφή ζιζανίων και τον αερισμό του εδάφους. Η συγκομιδή

γίνεται συνήθως τον Αύγουστο και ακολουθεί η ξήρανση του καρπού με διάφορους τρόπους. Η ξήρανση στον ήλιο, τοποθετώντας τη σταφίδα σε χωμάτινα αλώνια ή σε *τζιβιέρες* (ξύλινα ή σιδερένια πλαίσια με συρμάτινες επιφάνειες) είναι πιο διαδομένη και ακολουθεί η ξήρανση στη σκιά που αποδίδει αποτέλεσμα ανώτερης ποιότητας (διαμορφωμένοι χώροι με μόνιμη σκιά ως ξηραντήρια, όπου τοποθετούνται τα σταφύλια ένα ένα σε σύρματα).

Στην περιοχή της Ηλείας, σήμερα, ακολουθείται σχεδόν αποκλειστικά η ξήρανση σε αλώνια, ενώ παλιότερα συνηθιζόταν και η χρήση στις *τζιβιέρες*. Πριν τον τρύγο, οι καλλιεργητές προετοιμάζουν τα αλώνια καθαρίζοντάς τα και απλώνοντας τα πανιά που θα προστατέψουν τη συγκομιδή από πιθανή βροχή. Εκεί θα απλωθούν τα σταφύλια όσο χρειάζονται για να αποξηρανθούν (15-20 μέρες, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες). Αφού έχει αποξηρανθεί πλήρως ο καρπός παίρνει το δρόμο για την αποθήκη.

Η κορινθιακή σταφίδα περιέχει ευεργετικά φυτοχημικά συστατικά, τα οποία της προσδίδουν αντιοξειδωτικές και αντιαλλεργικές ιδιότητες. Είναι πολύ καλή πηγή αντιοξειδωτικών/ πολυφαινολικών συστατικών (φλαβονοειδή, ανθοκυανίνες, προκυανιδίνες, ρεσβερατρόλη).

Το εμπόριο της σταφίδας και η άνθιση της οικονομίας.

Το σίγουρο είναι πως η καλλιέργεια της σταφίδας μεταδόθηκε από την Κόρινθο προς την Πάτρα και την περιοχή της Γαστούνης, λίγο πριν το ξέσπασμα το απελευθερωτικού αγώνα, το 1821, ενώ στις υπόλοιπες περιοχές της Ηλείας και της Μεσσηνίας μόλις από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Ήδη από το 1825, ο Πανούτσος Νοταράς ως Πρόεδρος της Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδος, θεσπίζει μέτρα για την τόνωση της σταφιδοκαλλιέργειας στην Πελοπόννησο. Το 1829 ο Εθνικός κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας επισκέφτηκε την Κόρινθο όπου διαπίστωσε την τεράστια αύξηση της σταφιδοφυτείας, εξέφρασε την έκπληξή του και προειδοποίησε για τυχόν κινδύνους από την καλλιέργεια της σταφίδας, αποκλειστικά και μόνο. Ο Άγγλος περιηγητής Άβερ Τραντ επισκέφτηκε την Κόρινθο το 1830 και διαπίστωσε πως η σταφίδα είναι το κυριότερο προϊόν της περιοχής ενώ αποτίμησε το ένα στρέμμα σταφίδας σε 500 γρόσια ενώ στην Αθήνα, ένα στρέμμα γης κόστιζε μόλις 15 γρόσια.

Επειδή το εμπόριο αρχικά γινόταν από ενετικά πλοία, καθιερώθηκε ως μέτρο βάρους κατά το ζύγισμα το σύστημα της ενετικής λίτρας: 1000 ενετικές λίτρες ισούταν με 375 οκάδες ή 480 χιλιόγραμμα. Στην Πελοπόννησο, το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα κυριαρχούσε η μικρή και η μεσαία ιδιοκτησία. Στους υπάρχοντες ιδιοκτήτες (Έλληνες μικροϊδιοκτήτες και Έλληνες προύχοντες με μεγάλες εκτάσεις γης, μετά την εθνική ανεξαρτησία) προστέθηκαν καινούριοι το 1871 με τη διανομή των Εθνικών Γαιών (ΑΡΩΝΗ, 1999).

Η κορινθιακή σταφίδα έγινε το κυριότερο και πιο προσοδοφόρο προϊόν της Ηλείας, με τεράστιες εκτάσεις καλλιέργειας στην περιοχή του Πύργου, της Αμαλιάδας, της Γαστούνης, των Λεχαινών και της Ολυμπίας ενώ δεν τη συναντούσε κανείς στις περιοχές της Ανδρίτσαινας ή της Δίβρης, λόγω του ψυχρού κλίματος. Ήταν τόσο μεγάλη η απήχηση της καλλιέργειάς της που θαμνώδη δάση, εκτάσεις με σιτηρά και ελαιώνες εκχερσώθηκαν για να στραφούν οι καλλιεργητές στη σταφίδα. Για αυτό το λόγο πολλοί από τη Γορτυνία, τη Δίβρη, τα Καλάβρυτα και άλλες ορεινές όμορες επαρχίες είτε κατέβαιναν περιστασιακά στην Ηλεία για να καλλιεργήσουν σταφίδα είτε μόνιμα εγκαθίσταντο, δημιουργώντας συνοικισμούς ή ακόμα και ολόκληρα νέα χωριά. Αυτό το γεγονός έφερε αύξηση του πληθυσμού της Ηλείας. Είναι η εποχή της ευμάρειας, όχι μόνο για τα αστικά κέντρα αλλά και για την ύπαιθρο με ανταλλαγή πολιτιστικών προτύπων. Σε έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών της Γαλλίας, γίνεται λόγος για «εύπορα πελοποννησιακά χωριά», ήδη από το 1858. Ο περιορισμός του αναλφαβητισμού, ο τρόπος κατανομής των αγαθών, ακόμα και η

εγκατάλειψη της παραδοσιακής φορεσιάς είναι αποτέλεσμα της αλλαγής του τρόπου ζωής στην ύπαιθρο (ΤΡΑΜΠΑΔΩΡΟΣ, 2015).

Το μεγάλο άνοιγμα των γαλλικών αγορών έγινε τον Οκτώβριο του 1879 και οφειλόταν στην πτώση της γαλλικής οινοπαραγωγής λόγω της φυλλοξήρας που έπληξε τα γαλλικά αμπέλια. Η σταφίδα έγινε περιζήτητη και η αγροτική παραγωγή προσαρμόστηκε σ' αυτή την ευνοϊκή συγκυρία. Έτσι, ενώ το 1860 καλλιεργούνταν 220.000 στρέμματα που παρήγαγαν 50.000 τόνους σταφίδας (όλοι σχεδόν εξάγονταν), το 1891 η καλλιέργεια είχε φτάσει στα 670.000 στρέμματα και η παραγωγή κοντά στους 250.000 τόνους, με τους 60.000 τόνους σχεδόν να παράγονται στην Ηλεία. Οι Άγγλοι υπήρξαν οι κυριότεροι καταναλωτές σταφίδας, ακόμα και πριν την Ελληνική Επανάσταση, αφού είχαν αντικαταστήσει τη ζήτηση των Βενετών, μιας και εκεί η σταφίδα διαδραμάτισε, εν μέρει, και ένα σημαντικό πολιτιστικό δεδομένο με κοινωνική χρησιμότητα. Στα τέλη του 19ου αιώνα οι εξαγωγές σταφίδας αποτελούσαν ως και το 75-80% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών, γεγονός που συνέβαλε στη χρηματοδότηση και κατασκευή μεγάλων έργων υποδομής του ελληνικού κράτους, όπως η αναβάθμιση-κατασκευή μεγάλων εξαγωγικών λιμανιών, η έναρξη κατασκευής του σιδηροδρόμου στην Πελοπόννησο και τη διώρυγα της Κορίνθου, με σκοπό την καλύτερη και ταχύτερη μεταφορά των τεράστιων ποσοτήτων σταφίδας στις αγορές του εξωτερικού και στον αστικό μετασχηματισμό της ελληνικής. Η ανάπτυξη της καλλιέργειας και της εμπορίας της σταφίδας υπήρξε ο κεντρικός μοχλός για τη διαδικασία εκβιομηχάνισης και τη δημιουργία των πρώτων βιομηχανικών πυρήνων, ιδιαίτερα στην οινοποιία και την οινοπνευματοποιία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ίδρυση της «Ελληνικής Οινοποιητικής Εταιρείας», στην Πάτρα, ήδη από το 1858 και της «Εταιρείας Οίνων και Οινοπνευμάτων», το 1906. Αν ανατρέξει κανείς στην τοπική ιστορία, θα διαπιστώσει πολύ εύκολα την αλλαγή ζωής της προοδεύουσας τάξης των ανθρώπων της Ηλειακής περιφέρειας, παρότι είχε παραμείνει ακόμη νωπή η σφραγίδα του "άτυχου πολέμου" του 1897, αλλά και της περιλάλητης "πτώχευσης" της Ελλάδας, που διέγραφαν στη ζωή του τόπου μια σκοτεινή εποχή φτώχειας και δυστυχίας. Οι προαναφερθείσες άσχημες συγκυρίες ξεπεράστηκαν σχεδόν γρήγορα από τους εργατικούς κατοίκους των Ηλειακών χωριών και χάρη στα προσοδοφόρα εδάφη της περιφέρειας, άνθησε ξανά η οικονομία. Δεν είναι υπερβολή αυτό που είχε πει ο μεγάλος οικονομολόγος Ξ. Ζολώτας, ότι η σταφίδα για την Ελλάδα ήταν «ό,τι και ο καφές για τη Βραζιλία».

Σύγκριση μεταξύ καφέ και σταφίδας για τη σημασία τους στην οικονομία έκανε και ο Ε. Ροΐδης λέγοντας: «Την Βραζιλίαν έσωσε και εδόξασεν ο καφές, ως ηδύνατο να σώση και την Ελλάδα η ΣΤΑΦΙΔΑ, αν ευρίσκετο και παρ' ημίν ο δυνάμενος να θέση τον κηφήνα προ του διλήμματος ή να σκάψη ή ν' αποθάνη της πείνης» (ΡΟΪΔΗΣ, 1978, σ. 219).

Χαρακτηριστικοί είναι και οι στίχοι που έγραψε για τη σταφίδα ο Κλεάνθης Τριανταφύλλου (1850-1889), εκδότης της εφημερίδας *Ραμπαγιάς*: «Απ' το τσαμπί σου κρέμεται, γλυκιά μου μαυρομάτα, το έθνος... Σένα θρέφουμε μοναδική ελπίδα, χλωρή, όσο ξεραίνεσαι, συ κάνεις την πατρίδα, είν' από σένα τάλαρο τα' αλώνια μας γεμάτα, μικρή, γλυκομελαχρινή κοπέλα μου σταφίδα».

Εικόνα 6. Το τρένο φτάνει στο λιμάνι του Κατάκολου, για το φορτίο της σταφίδας.

Η σταφιδική κρίση.

Ωστόσο, υπήρχαν και περίοδοι δοκιμασίας και κρίσης στην καλλιέργεια και την εμπορία της σταφίδας που έφερε δυστυχία και άθλιες συνθήκες διαβίωσης στους καλλιεργητές της. Η περίφημη σταφιδική κρίση υπήρξε καταλυτική για την τοπική οικονομία και κοινωνία. Από την χρυσή εποχή δεν έμειναν παρά μόνο συντρίμμια, η τοκογλυφία άνθησε και η μετανάστευση ήταν η μοναδική διέξοδος για όσους δεν μπορούσαν πλέον να απορροφηθούν στην τοπική αγορά εργασίας.

Από το 1889 οι γαλλικές αμπελοφυτείες άρχισαν να αναρρώνουν, με αποτέλεσμα οι εισαγωγές να πέσουν κατακόρυφα, από 69.500 βαρέλια το 1889 σε 21.700 το 1892 και σε μόλις 3.100 το 1893. Εξίσου δραματική και η πτώση της τιμής: από 625 φράγκα ο τόνος το 1890, έπεσε σε 92 το 1893.

Τη μείωση των εξαγωγών προς τη Γαλλία ακολούθησε και μείωση 11% προς την Αγγλία, μεταξύ 1893 και 1894. Προς την Αυστρία και την Ουγγαρία ανέκαθεν οι εξαγωγές ήταν σε χαμηλά επίπεδα, οπότε δεν επηρεάστηκαν ιδιαίτερα, την περίοδο αυτή, ενώ οι αγορές της Γερμανίας και κυρίως της Ολλανδίας περιόρισαν την έκταση της σταφιδικής κρίσης (ΤΡΑΜΠΑΔΩΡΟΣ, 2015). Το κράτος παρενέβη με τρόπο που ικανοποιούσε τους σταφιδεμπόρους και όχι τους σταφιδοπαραγωγούς· αγόραζε ποσότητες σταφίδας από τους παραγωγούς, που τις χρησιμοποιούσε για οινοπνευματοποίηση, ώστε να μην πέσει πολύ η τιμή του προϊόντος. Η κρίση της σταφίδας είναι σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνη για την πτώχευση της Ελλάδας επί Τρικούπη· επίσης, γέννησε τα πρώτα κοινωνικά κινήματα, αρχικά μεταξύ των σταφιδοπαραγωγών· δεν είναι τυχαίο που οι πρώτοι σοσιαλιστές και αναρχικοί εμφανίστηκαν όχι στην Αθήνα αλλά στην Πάτρα και τον Πύργο. Η αντίθεση των αγροτών στη Βορειοδυτική Πελοπόννησο, με την υποκίνηση Ελλήνων και Ιταλών προοδευτικών (από την ιταλική παροικία της Πάτρας όπου έφτασαν ως πρόσφυγες μετά την επανάσταση του 1848, στην Ιταλία), έφτασε σε θεωρήσεις καθαρά αναρχικές, δηλαδή αντιαστικές, αντιεξουσιαστικές και αντικρατικές. Το ιδεολογικό τους περίγραμμα, ωστόσο, ήταν ασαφές και τελικά, οι αναρχικοί δεν κατάφεραν να αφυπνίσουν την ταξική συνείδηση των αγροτών, με τα ριζοσπαστικά τους κηρύγματα (ΤΡΑΜΠΑΔΩΡΟΣ, 2015). Στον Πύργο, συγκεκριμένα, αναρχικοί κύκλοι προτρέπουν για κοινωνική δράση και επανάσταση. Προπαγανδίζουν με συνεχή αρθογραφία για μεταρρυθμιστικές λύσεις στο υπάρχον πολιτικό σύστημα. Σημαντικά στοιχεία δίνουν οι ίδιοι μέσα από δυο εκθέσεις-υπομνήματα προς το Διεθνές Επαναστατικό Συνέδριο, στο Παρίσι, το 1900. Η μια έκθεση ξεκινούσε ως εξής: «Σύντροφοι! Από τις όχθες του Αλφειού, από την Ιερή Άλτη, από την ιστορική Ολυμπία, που ήταν στην αρχαιότητα το διεθνές κέντρο των Ολυμπιακών αγώνων και της διανοήσεως, όλοι μας χαιρετίζουμε την ιδέα του Συνεδρίου...». Εκδίδεται σοσιαλιστική εφημερίδα το 1898 από τον Πυργιώτη Βασίλειο

Θεοδωρίδη ο οποίος έχει ως συνεργάτες του τους φοιτητές: Δημήτριο Αρνέλλο, Δημήτριο Φωτόπουλο και Παναγιώτη Μαχαίρα (ΑΡΩΝΗ, 1999). Εμφανίζονται, επίσης, οι πρώτες σύγχρονες μορφές διεκδίκησης και διαπραγμάτευσης (σύλλογοι, επιτροπές συλλαλητηρίων, μαζικές συγκεντρώσεις, διαδηλώσεις), κατά τις οποίες ο αγώνας των αγροτών διεξάγεται από κοινού με τα άλλα πληττόμενα από την κρίση κοινωνικά στρώματα. Με τον τρόπο αυτό το σταφιδικό ζήτημα κυριαρχεί ως ένα πράγματι «εθνικό ζήτημα» στις συζητήσεις στη Βουλή και στην ειδησεογραφία και αρθρογραφία των εφημερίδων. Το κράτος αναγκάστηκε να λάβει προστατευτικά μέτρα που απέβησαν όμως ατελέσφορα λόγω των διαφορών μεταξύ των σταφιδοπαραγωγών περιοχών: γίνεται λόγος για «νέο Πελοποννησιακό πόλεμο» (εφ.Αστυ, 1895). Η κρίση αποκτά τεράστιες διαστάσεις και περιγράφεται «ως μια γενική του έθνους συμφορά» (Εφημερίδα της Βουλής, Συνεδρίαση 54).

Ο γνωστός νεοέλληνας λογοτέχνης Αντρέας Καρκαβίτσας, που καταγόταν από τα Λεχαινά Ηλείας, περιέγραψε αριστοτεχνικά στο διήγημά του «Το σύγνεφο» την αγωνία των σταφιδοπαραγωγών σε κάποιο χωριό του Νομού που έχουν απλώσει τη σταφίδα να ξεραθεί, καθώς βλέπουν ένα απειλητικό σύννεφο.

«Ὡστόσοτὸ συγνεφάκι ὄλο κι ἐμεγάλωνε. Τώρα εἶχε σκεπάσει ὄλον τὸ ἀπὸ Κεφαλληνίας μέχρι Χλεμούτσι διάστημα. Οἱ χωρικοὶ ἐκοίταζαν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἀκίνητοιὺς νὰ διετέλουν ὑπὸ βασκανίαν. Ἀπὸ πολυχρονίους παρατηρήσεις, ἤξευραν ὅτι ἡ βροχηεῖναιἄφευκτοεἰςτὸνΚάμπον, ὅταντὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ Στενὸ συννεφιάση. Μὲ τὰ χέρια σταυρωτὰ εἰς τὸ στήθος, κατακίτρινοι, ἐκοίταζαν ἐκεῖ καὶ κάποτε ἐγύριζα νένας εἰς τὸν ἄλλον καὶ ἄλλαζαν δειλὰ ὀλίγας λέξεις,

- Βρέχει στὴν Πάτρα!.. εἶπε κάποιος καὶ ἔδειξε πρὸς ἀνατολὰς.

- Καὶ στὸν Πύργο!.. ἐπρόσθεσε νᾶλλος.

Ὅλωντὰ πρόσωπα ἐχαροποιήθησανἀμέσως· τὰ χεῖλη των σχεδὸνἐγέλασαν. Ἄρχισαν νὰ ἐλπίζουν. Καὶ λησμονοῦντες τὴν θέσιν των ἐσκέπτοντο εὐχαρίστως τὴν ὠφέλειαν, ποῦ θὰ ἔχουν αὐτοὶ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῶν ἄλλων. Κλωνὶ δὲ θὰ μείνει στὴν Πάτρα!- Οὔτε τσάμπουρο δὲ θὰ γλυτώσῃ στὸν Πύργο!

- Μωρὲ δὲν τὴ δίνω ἂν δὲ τὰ σκάσουν τὰ ἐξήντα.

- Ἐξήντα! Τί λὲς ζάδερφε!.. Ἐκατὸ καὶ ἀμακινάριστη!

- Ὅχιδὰ, καημένε...

- Ἄκου ποῦ σοῦ λέω! θὰ τὴν πάρει ἀπὸ τὸ ἄλώνι. Καὶ - ποῦ εἶσαι - τὸν παρᾶ στὸ χέρι. Ἐν τῇ παλάμη καὶ οὕτω βοήσωμεν...»

Ενώ ο Γ. Σουρῆς ἔγραψε για τη σταφιδική κρίση: «Κι αν λείψει κάθε φόρος της, κι ας βάλουν πιο μεγάλο εγώ ποτέ στο στόμα μου σταφίδα δε θα βάλω και ούτε θέλω να τη δω ποτέ μου σε τραπέζι κι ας κάνουν μόνο με αυτήν πουτίγκες οι Εγγλέζοι».

Η εφημερίδα «Πελοπόννησος» το 1895, περιγράφει: «Το δια κωδωνοκρουσιών σύνθημα των επαναστησάντων χωρίων ως προς τα χρέη των γίνεται ως εξής: Οσάκις η εμφάνισις δικαστικού κλητήρος ή αποσπασμάτων απαιτεί τον γενικόν συνασπισμόν απάντων των ομόρων χωρίων, κτυπούσι τους κώδωνας της εκκλησίας δια τριών κωδωνοκρουσιών ανά διαστήματα, την Τετάρτην δε συνεχώς ως να αναγγέλλη τον θάνατον τινός. Τούτο μμείται το πλησίον χωρίον και τούτο το πλησιέστερον και ούτω καθεξής».

Το αποκορύφωμα του Σταφιδικού αγώνα ήταν η εξέγερση του 1903. Στις 8 Ιανουαρίου 1903, σημειώθηκε ένοπλη σύγκρουση μεταξύ αγροτών και χωροφυλακής στο Κριεκούκι Πύργου (σημερινό Πελόπιο) και τραυματίστηκαν θανάσιμα 3 χωρικοί. Στις 14 Φεβρουαρίου, σημειώθηκε μια ακόμα εξέγερση για το σταφιδικό ζήτημα των αγροτών της Βαρβάσαινας και των γύρω χωριών. Στο μεταξύ η εξέγερση είχε επεκταθεί σε περιοχές της Μεσσηνίας. Στην Πάτρα οι τράπεζες και τα δημόσια κτίρια φρουρούνταν. Η Κυβέρνηση ήταν σε αδιέξοδο αφού τα ένοπλα συλλαλητήρια συνεχίζονταν το ένα μετά το άλλο. Στις 9 Ιουνίου, 500

οπλισμένοι αγρότες από το Κολλύρι, εισέβαλαν στον Πύργο, πολιορκήσαν το κτίριο της Νομαρχίας και συγκρούστηκαν με τμήματα του στρατού. Οι αγώνες αυτοί είχαν ως αποτέλεσμα την παραίτηση της Κυβέρνησης Θεοτόκη και το σχηματισμό άλλης υπό το Δημήτριο Ράλλη. Στις 11 Απριλίου 1905, πραγματοποιήθηκε ένοπλο συλλαλητήριο στη Γαστούνη και στις 6 Ιουνίου, σημειώθηκε ένοπλη σύγκρουση κατοίκων της Αμαλιάδας και χωροφυλάκων.

Εικόνα 7. Σκίτσο από τα συλλαλητήρια στην Ηλεία. (Β. Δάβος)

Η σταφίδα ποτέ δεν ξαναβρήκε τη δόξα του 1880 και ποτέ δεν ξεπέρασε την πολύχρονη κρίση της. Όλη η περιοχή ζούσε με τα κατάλοιπα εκείνης της εποχής. Στην κατοχή όμως, και μετά, έσωσε και έθρεψε πολύ κόσμο, με τα μικρά παιδιά να στριμώνονται σε σύρματα και χαραμάδες, στις αποθήκες για μερικές χούφτες σταφίδα. Σταφίδα μοίραζε ο στρατός στους φαντάρους, και σε καιρό πολέμου και σε καιρό ειρήνης, για το κρύο της νυχτερινής σκοπιάς.

Τον Αύγουστο του 1925 με Ν.Δ. ιδρύθηκε ο **Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός** (Α.Σ.Ο.) Νομικό Πρόσωπο εποπτευόμενο από το Ελληνικό Δημόσιο για την προστασία της καλλιέργειας και εμπορίας της Κορινθιακής Σταφίδας ο οποίος μέχρι και το Δεκέμβριο του 1997 που με Νόμο αποφασίστηκε η διάλυση του έπαιξε κυρίαρχο ρόλο στη σταφίδα. Ίδρυσε σταφιδεργοστάσια, οινοποιεία, κατασκεύασε αποθήκες, κτίρια όπως αυτό εδώ που εξακολουθούν μέχρι σήμερα να σημαδεύουν το τοπίο και να θυμίζουν τα χρόνια της σταφίδας, που σφράγισαν την ιστορία της περιοχής και των ανθρώπων της για πάνω από εκατό έτη, καθορίζοντας καταλυτικά μέχρι σήμερα την πορεία τους.

Εικόνα 8. Το λογότυπο του Α.Σ.Ο. για τα 55 χρόνια λειτουργίας του.

Σήμερα...

Στις 9-12-1998 ιδρύθηκε η Συνεταιριστική Κορινθιακής Σταφίδας.- Α.Σ.Ε. με μετόχους τις Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών των περιοχών που παράγεται η σταφίδα, η οποία και είναι ο καθολικός διάδοχος του Α.Σ.Ο στην οποία μεταβιβάστηκε το 80% της περιουσίας του και σε συνεργασία με ελληνικά και ξένα πανεπιστήμια για την βελτίωση της ποιότητας της σταφίδας.

Πλέον, θεωρείται παγκοσμίως μοναδικό προϊόν, δεδομένου ότι στην Ελλάδα παράγεται άνω του 80% και οι εξαγωγές για το 2015 έφτασαν τα 39 εκατομμύρια ευρώ, με την αγορά της Βόρειας Αμερικής και τη Κίνας να αποτελούν ευκαιρίες για περαιτέρω προώθηση της σταφίδας. Είναι δε ποικιλία διπλής χρήσης αφού μπορεί να αποξηραθεί ή να οδηγηθεί στην οινοποίηση. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Διεύθυνσης Αγροτικής Ανάπτυξης Ηλείας, τα τελευταία χρόνια στο νομό καλλιεργήθηκαν περί τα 24.000 στρέμματα κορινθιακής σταφίδας, ενώ το 2004, καλλιεργήθηκαν 31.342 στρέμματα. Θλιβερή είναι η διαπίστωση αν γίνει σύγκριση με τα δεδομένα του 1966 μιας και τη χρονιά εκείνη καλλιεργήθηκαν στην Ηλεία 112.820 στρέμματα σταφίδας. Η περιοχή του πρώην δήμου Ωλένης είναι η κατεξοχήν σταφιδοπαραγωγική περιοχή της Ηλείας, με εκατοντάδες παραγωγούς.

Οι επιστημονικές μελέτες που έχουν γίνει, κατά καιρούς και κατέδειξαν τα ασύγκριτα ποιοτικά χαρακτηριστικά της κορινθιακής σταφίδας, δεν έχουν αξιοποιηθεί επικοινωνιακά όσο πρέπει. Έχει σημασία να αναφερθεί ότι ειδικά η σταφίδα της Ηλείας έχει προδιαγραφές πιστοποίησης **Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης**, με την ονομασία «**ΣΤΑΦΙΔΑ ΗΛΕΙΑΣ**». Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της «Σταφίδας Ηλείας» που την κάνουν να ξεχωρίζει από άλλες παρόμοιες σταφίδες είναι η πιο στρογγυλή, ομοιόμορφη ρώγα της με διάμετρο τεσσάρων έως οκτώ χιλιοστών, το μαύρο χρώμα και η υψηλότερη περιεκτικότητα σε σάκχαρα και τρυγικό οξύ. Γέννημα-θρέμμα του μικροκλίματος της περιοχής η «Σταφίδα Ηλείας» διαφέρει από σταφίδες άλλων περιοχών. Πολλοί παράγοντες συμβάλλουν στην διαμόρφωση των άριστων ποιοτικών χαρακτηριστικών του προϊόντος όπως οι κλιματολογικές συνθήκες, οι παραδοσιακές μέθοδοι καλλιέργειας και οι μέθοδοι επεξεργασίας του.

Με δεδομένη την παγκόσμια στροφή των καταναλωτών σε επιλογές υψηλής διατροφικής αξίας, η δική μας σταφίδα μπορεί να είναι το προϊόν που επιζητούν. Αρκεί με σωστή και στοχευμένη προβολή να γίνουν ευρύτατα γνωστά τα οφέλη και τα πλεονεκτήματα της μαύρης σταφίδας έναντι των φτωχότερων σε θρεπτικά συστατικά ανταγωνιστικών προϊόντων.

Εικόνα 9. Σύγχρονο σταφιδεργοστάσιο.

Εικόνα 10. Καλλιέργεια σταφίδας, στις μέρες μας.

Α' ΜΕΡΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΜΟΥΣΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

1.1 Πολιτιστική κληρονομιά.

Πολιτιστική Κληρονομιά είναι το κληροδότημα από φυσικά αντικείμενα και από άυλα χαρακτηριστικά μιας ομάδας ή κοινωνίας, τα οποία έχουν κληροδοτηθεί από τις παλαιότερες γενιές και διατηρούνται στο παρόν ενώ παράλληλα παραχωρούνται στο μέλλον για να επωφεληθούν οι επόμενες γενιές.

Το «Μουσείο Σταφίδας» ως φορέας πολιτιστικής πολιτικής και κληρονομιάς θα κληθεί να μελετήσει και να ασχοληθεί με το υλικό στοιχείο (τα υλικά στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς, π.χ. αντικείμενα, χώροι), το άυλο στοιχείο (τα άυλα, μη χειροπιαστά στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς, π.χ. παραδόσεις, πρακτικές, αντιλήψεις) καθώς και με αξίες (το έννομο ενδιαφέρον μιας ομάδας ανθρώπων για την πολιτισμική κληρονομιά). Θα συνεισφέρει στη γνώση της ιστορίας της παραγωγικής διαδικασίας της περιοχής και του πληθυσμού και θα αναγνωρίσει την ανάγκη συμμετοχής της τοπικής κοινότητας στη διαχείριση και τη «ζωντανή» διάσταση της πολιτισμικής κληρονομιάς.

Όσον αφορά στη διαχείριση αυτής της κληρονομιάς, έχουν αναπτυχθεί τρία μοντέλα. Το πρώτο μοντέλο που υιοθετήθηκε είναι το «υλικοκεντρικό». Δίνει έμφαση στο υλικό, με τους ειδικούς να έχουν τον αποκλειστικό ρόλο και την ευθύνη, χωρίς συμμετοχή της κοινωνίας. Βασίζεται αποκλειστικά στην κρατική επιχορήγηση και δε λαμβάνει, δυστυχώς, καθόλου υπόψη την άυλη κληρονομιά.

Ακολούθησε το «αξιοκεντρικό» μοντέλο δίνοντας έμφαση στις αξίες που προσδίδουν στην πολιτισμική κληρονομιά διαφορετικές ομάδες ανθρώπων. Αυτές οι ομάδες άρχισαν να διεκδικούν ρόλο στη λειτουργία, τη διαχείριση και προστασία της κληρονομιάς. Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας ενθαρρύνεται με οφέλη για την ίδια την κοινωνία. Το μοντέλο αυτό ακολουθούν χώρες με σημαντικούς φορείς σε κρατικό επίπεδο (Αμερική, Αγγλία) αλλά και σε διεθνές επίπεδο, όπως το Κέντρο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Unesco.

Την τελευταία δεκαετία αναπτύχθηκε και το μοντέλο της «ζώσας πολιτισμικής κληρονομιάς», κυρίως στο μη δυτικό κόσμο. Αυτή είναι η κληρονομιά που εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να δημιουργείται στη βάση της συνέχειας της σύνδεσης της κληρονομιάς με την κοινωνία, μέσα από άυλα και υλικά στοιχεία.

Το «Μουσείο Σταφίδας» σκοπεύει να ακολουθήσει το παραπάνω μοντέλο διαχείρισης μιας και είναι αυτό που εμπλέκει την τοπική κοινότητα στο έργο και τις δράσεις του, διαφυλάσσοντας τη συνέχεια της αρχικής σύνδεσης της πολιτισμικής κληρονομιάς με την κοινωνία. Με αυτό το μοντέλο, παρατηρείται μια μετάβαση σε τρία επίπεδα: από την ασυνέχεια στη συνέχεια, από το υλικό στο άυλο και από το μνημείο στην κοινωνία. Αυτή η κληρονομιά αντιμετωπίζεται ως αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας της κοινωνίας του Πύργου και της Ηλείας και είναι σε απόλυτη προτεραιότητα η διαφύλαξη της σχέσης και της επικοινωνίας μεταξύ της κοινωνίας και της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η ευθύνη της διαχείρισης δε θα βρίσκεται πια μόνο στα χέρια των ειδικών.

Συχνά, η άυλη κληρονομιά αναγνωρίζεται ως πολιτιστικό απόθεμα που μπορεί να αποτελέσει εργαλείο, πυρήνα και μοχλό πνευματικής, οικονομικής, κοινωνικής, εκπαιδευτικής και τοπικής ανάπτυξης (ΠΟΥΛΙΟΣ κ.ά., 2015).

Στην Ελλάδα, αρκετοί πολιτιστικοί οργανισμοί και φορείς έχουν ως κεντρικό άξονα την προστασία και ανάδειξη της άυλης κληρονομιάς, σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

1.2 Συλλογική Μνήμη και Πολιτιστική Ταυτότητα.

Η μνήμη είναι η διαδικασία που δημιουργεί την ανάμνηση και μπορεί να είναι ατομική ή συλλογική. Ατομική είναι η αντίληψη ενός ατόμου απέναντι σε ένα γεγονός, σε έναν χώρο ή σε ένα αντικείμενο. Ο Maurice Halbwachs είναι ο πρώτος που μίλησε για τη «συλλογική μνήμη». Η συλλογική μνήμη επιτρέπει στο άτομο να ενταχθεί σε μια κοινωνική ομάδα ή σε μια κοινότητα, όπου μοιράζονται γνώσεις, μέσα από ένα δίκτυο σχέσεων, μορφών και αντικειμένων. Η συλλογική λοιπόν μνήμη μεταφράζεται μέσα από ένα κοινό παρελθόν που είναι το θεμέλιο της ταυτότητας της ομάδας και ενσαρκώνεται σε μνημεία, χώρους ή γεγονότα τα οποία συμβολίζουν κάτι ξεχωριστό και έχουν ιδιαίτερη σημασία στα μάτια των μελών αυτής της ομάδας. Και ειδικά ένας χώρος μνήμης που διατηρείται και στο χρόνο, εκτός από το χώρο, μας δίνει την ευκαιρία να θυμόμαστε καθημερινά το παρελθόν μας. Έτσι και το κτίριο του παλαιού Ινστιτούτου Σταφίδας είναι ένα σημείο μνήμης το οποίο αναγνωρίζεται από την τοπική κοινότητα του Πύργου.

Σύμφωνα με τον (ΜΟΥΣΤΑΪΡΑ 2012) «Κάθε συλλογική μνήμη αφορά σε μια ομάδα ανθρώπων χωρικά και χρονικά περιορισμένη. Δηλαδή, δεν υπάρχει συλλογική μνήμη χωρίς χωρικό πλαίσιο».

Έτσι και στο κτίριο της Σταφίδας εκφραζόταν μεγάλο κομμάτι του τοπικού αγροτικού πληθυσμού και ο χώρος αυτός ορίζεται από το έργο και την αποστολή του, τις καθημερινές στιγμές που εξελίχθηκαν εκεί και τη σημασία του για την αξιοποίηση και την καλλιέργεια του ίδιου του προϊόντος. **Η συλλογική μνήμη λοιπόν, μπορεί να παίξει το ρόλο της ανάμεσα στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.** Για αυτό είναι χρήσιμο να διασώσουμε και να αξιοποιήσουμε τους χώρους καθώς εκεί πληθυσμός και τόπος αλληλοσυνδέονται και ικανοποιείται η ανάγκη για συλλογική ταυτότητα.

«Η έννοια της ιστορικής συνέχειας ή η αίσθηση της παράδοσης, στις οποίες οφείλουμε να βασιζόμαστε και οι οποίες βέβαια δεν εκφράζονται μόνο στα μνημεία ως ανθρωποϊστορικά πολιτισμικά δημιουργήματα, μπορούν να αποτελέσουν ένα είδος ηθικής δικαιολογίας για την υπεράσπιση των ιδιαιτεροτήτων της ταυτότητάς μας» (ΜΟΥΣΤΑΪΡΑ, 2012).

Με την επίκληση επομένως για τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, για κινητοποίηση γύρω από κληρονομημένα σχέδια και δραστηριότητες, ο χώρος αυτός θα αποτελέσει ένα ζωντανό σταυροδρόμι στην περιοχή της Ηλείας.

Ο συγκεκριμένος χώρος ενέχει τη διττή λειτουργία της θύμησης αλλά και της δημιουργίας (NORA, 1992).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Θεματικά μουσεία.

Τα θεματικά μουσεία αποτελούν κατάκτηση της επιστήμης της εθνολογίας και της μουσειολογίας και συνιστούν τεκμήρια των κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων. Δεν πρόκειται για νοσταλγική στάση στο παρελθόν ή απέναντι στο παρελθόν ή για προσπάθεια συγκέντρωσης πληροφοριών και αντικειμένων. Δίνουν πληροφορίες για την κοινωνική, οικονομική, πολιτική, τεχνολογική κατάσταση σε τοπικό ή εθνικό επίπεδο. Ειδικά τα βιομηχανικά μουσεία μελετούν μνημεία ή σύνολα εγκαταστάσεων, τεχνικές, σχέσεις παραγωγής, ίχνη του κόσμου της εργασίας, κομμάτια της κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας, οικισμών και τοπίων, από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα ως σήμερα. Με την προβολή δε συγκεκριμένων διαδικασιών στην οποία στοχεύουν, μαρτυρούν κοινωνικές νοοτροπίες και αναδεικνύουν μορφώματα της παραγωγικής διαδικασίας. Μπορεί να περιλαμβάνουν: **α)** βιομηχανικό εξοπλισμό, **β)** τεκμήρια προϊόντων, **γ)** έντυπα και αρχειακό υλικό, **δ)**

επιστημονική τεκμηρίωση και προφορικές μαρτυρίες. Η δημιουργία τέτοιων μουσείων είναι άρρηκτα δεμένη με την αγωνία για τη διάσωση της παραδοσιακής τεχνολογίας και της βιομηχανικής κληρονομιάς, εξ ου και δημιουργούνται εκεί όπου η παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος εξασφάλισε κατά το παρελθόν οικονομική ευρωστία στην περιοχή. Η βιομηχανική κληρονομιά έχει κοινωνική, τεχνολογική, επιστημονική και αισθητική αξία και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του σύγχρονου πολιτισμού. Σε αυτήν την κληρονομιά, βρίσκεται ενσωματωμένο το σύνολο των επιδράσεων του πολιτισμού και του περιβάλλοντος.

Ανάλογα με το αντικείμενό τους, στεγάζονται είτε σε ουδέτερα κελύφη είτε σε χώρους που άμεσα και αποκλειστικά συνδέονται, όπου στη συγκεκριμένη περίπτωση μετατρέπονται σε «μουσεία του εαυτού τους». Άλλοτε συνοδεύουν και διαφημίζουν τη σύγχρονη παραγωγή ή ένα προϊόν, άλλοτε λειτουργούν inmemoriam μιας για πάντα χαμένης κατάστασης, ενώ άλλοτε πάλι προσπαθούν να συμβάλουν στην επιβίωσή της ή την αναβίωσή της. Στην Ελλάδα, η ευαισθησία για τα μνημεία της βιομηχανικής δραστηριότητας εμφανίζεται τη δεκαετία του '80, με σημείο αναφοράς την ίδρυση του Πολιτιστικού Τεχνολογικού Ιδρύματος της Ελληνικής Τράπεζας Βιομηχανική Αναπτύξεως. Πρωταγωνιστικό ρόλο στις προσπάθειες αυτές κατέχει το Ελληνικό Τμήμα της Διεθνούς Επιτροπής για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς, TICCIH (The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage). Πολλά ελληνικά βιομηχανικά συγκροτήματα διασώθηκαν, αποκαταστάθηκαν και απέκτησαν νέες χρήσεις, όπως το Πιλοποιείο Πουλόπουλου στα Πετράλωνα, τα Μεταλλεία στο Λαύριο ή παλαιά εργοστάσια στη Σύρο. Τελευταία, χαρακτηριστικό παράδειγμα διατήρησης τέτοιας κληρονομιάς αποτελούν τα Μουσεία του Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς που συνιστούν ένα δίκτυο θεματικών μουσείων το οποίο μελετά, διασώζει και προβάλλει την ελληνική κληρονομιά και την πολιτιστική ταυτότητα, μέσα από την προβολή των παραγωγικών δραστηριοτήτων κάθε τύπου, π.χ. το Πλινθοκεραμοποιείο Τσαλαπάτα στο Βόλο, οι μπαρουτόμυλοι στη Δημητσάνα ή το Μουσείο Μετάξης στο Σουφλί.

Στην Ελλάδα, το μόνο μουσείο που έχει ως θέμα του τη σταφίδα λειτουργεί στο Αίγιο, στις εγκαταστάσεις του εργοστασίου επεξεργασίας σταφίδας, είναι το «Μουσείο Σταφίδας Κουνινιώτη», από το 2012.

Εικόνα 11. Το Μουσείο Κουνινιώτη.

Εργαλεία, μηχανήματα, έγγραφα, φωτογραφίες, έπιπλα, βιβλία και πολλά άλλα αντικείμενα, καταναμημένα ανά ενότητες, αφηγούνται την ιστορία του εμπορίου σταφίδας, την τοπική ιστορία αλλά και την επιχειρηματική ιστορία της οικογένειας Κουνινιώτη, το 19^ο και 20^ο αιώνα. Όλη η συλλογή αποτελεί αναντικατάστατη πηγή πληροφόρησης και μνήμης για την περιοχή. Στο εξωτερικό, δεν υπάρχει καταγεγραμμένο κάποιο μουσείο αφιερωμένο στη σταφίδα.

Εικόνα 12. Εκθέματα στο Μουσείο Κουνινιώτη

Β' ΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΜΕΛΕΤΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ - ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ.

3.1. Μοναδικότητα του μουσείου.

Στα χρόνια που πέρασαν, η κορινθιακή σταφίδα θα επηρεάσει όσο κανένα άλλο προϊόν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική εξέλιξη της σύγχρονης Ελλάδας, σε σημείο που καταλήγουμε να μιλάμε για «πολιτισμό της σταφίδας», ενώ το περίφημο σταφιδικό ζήτημα θα αποτελέσει κορυφαίο σημείο αναφοράς στην ιστορία του ελληνικού αγροτικού ζητήματος. **Σπάνια η ιστορία μιας περιοχής έχει συνδεθεί τόσο στενά με ένα αγροτικό προϊόν όσο η περιοχή της Ηλείας** (Πύργος, Κρέστενα, Γαστούνη, Λαντζόϊ κ.ά.) με τη σταφίδα. Το μουσείο αυτό θα αντανakλά την αγροτική ταυτότητα του νομού και θα παρουσιάζει μια οπτική του τόπου, όχι μόνο μέσα από μεγάλες συλλογές και σπουδαία εκθέματα αλλά και από «καταθέσεις» ανθρώπων (διάλογο μαζί τους) και γεγονότων, εστιάζοντας στην ιδιαιτερότητα του Ηλιακού παραγωγικού πλούτου. Ως, το μόνο Μουσείο Σταφίδας στον Ελλαδικό χώρο με ευρύ θεματικό χαρακτήρα, θα αποτελέσει έναν ελκυστικό πόλο έλξης επισκεπτών και σημείο παροχής γνώσεων, εμπειριών και ψυχαγωγίας. Ένα μουσείο που θα προβληματίζεται συνεχώς για την αποστολή, τον προσανατολισμό και τη λειτουργία του, τη συλλογή και το κοινό του, τη θέση και το ρόλο του στην πόλη και την τοπική σκηνή.

Το εμπόριό της εξασφάλιζε κατά το παρελθόν μια εξαιρετική οικονομική ευρωστία στον Πύργο. Αντίστοιχο γεγονός συναντάται σε ελάχιστες περιοχές της χώρας. Το στοιχείο αυτό ενισχύει τη μοναδικότητα του συγκεκριμένου μουσείου και αποτελεί το συγκριτικό πλεονέκτημά του, μαζί με το γεγονός της ανακάλυψης από την πλευρά του επισκέπτη ότι η καλλιέργεια του συγκεκριμένου τοπικού προϊόντος στην ευρύτερη περιοχή, επηρέασε άμεσα και έμμεσα τις ζωές ανθρώπων και τις συνθήκες διαβίωσής τους, την πολιτική της Ελλάδας σε αγροτικά ζητήματα για δεκαετίες, οικονομικά μεγέθη εντός και εκτός συνόρων, ακόμα και τη θέση της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή αγορά, τον περασμένο αιώνα.

Το μουσείο θα είναι σχεδιασμένο να μεταδώσει στις νεώτερες γενιές μια κοινή κληρονομιά που θα βοηθήσει να ολοκληρώσουν την προσωπικότητά τους και να κατανοήσουν τον κόσμο στον οποίο ζουν. Σκοπός μας είναι να δημιουργηθεί μια πολιτιστική και εκπαιδευτική πύλη, η οποία θα είναι προσβάσιμη στο ευρύ κοινό και ένας μοχλός πολιτιστικής και τουριστικής κινητικότητας στην ευρύτερη περιοχή. Μέσα σε αυτό το μουσείο η πολιτιστική δραστηριότητα θα συναντά την επιστημονική δραστηριότητα και θα τίθενται στην κάλυψη των αναγκών του επισκέπτη.

Σκοπός του νέου μουσείου θα είναι:

- § να παρουσιάσει και να ερμηνεύσει ιστορικά γεγονότα,
- § να διαφυλάξει και να δώσει αξία σε πολλών ειδών αντικείμενα από διάσπαρτες συλλογές,
- § να αναπτύξει παράλληλες θεματικές που θα προτείνουν μια νέα οπτική προσέγγισης,
- § να σχεδιάσει και να υλοποιήσει στοχευμένες παιδαγωγικές δράσεις,
- § να ακολουθήσει μια ελκυστική μουσειογραφική και μουσειολογική αφήγηση για ένα ευρύ κοινό,
- § να αποτελέσει έναν εμβληματικό πεδίο μαζί με άλλους πολιτιστικούς και τουριστικούς χώρους.

Τρεις παράγοντες επιβάλουν τη δημιουργία του «Μουσείου Σταφίδας» στον Πύργο:

- § η ιστορία,
- § η ανθρωπογεωγραφία και
- § οι συλλογές του.

Άρα απαιτείται καινοτομία και φαντασία.

3.2. Πολιτιστικό Δίκτυο.

Το «Μουσείο Σταφίδας» δε θα είναι ένα αποσπασμένο σημείο από τον υπόλοιπο «πολιτιστικό» χάρτη της πόλης, αλλά ένα ζωντανό κύτταρό του. Ο Πύργος διαθέτει σήμερα μια πλούσια πνευματική ζωή η οποία αντικατοπτρίζεται σε ποικίλες δραστηριότητες της τέχνης και των γραμμάτων θέατρο, λογοτεχνία, μουσική. Από το 1881, η φιλαρμονική «ΑΠΟΛΛΩΝ» συνεχίζει ως σήμερα να δίνει τον μουσικό τόνο στην πόλη. Λογοτέχνες και ποιητές, με αφετηρία τη Δημόσια Βιβλιοθήκη Πύργου, δημιούργησαν στον κόσμο του πνεύματος, όπως ο Τάκης Δόξας, ο Διονύσιος Κόκκινος, ο Γιώργος Παυλόπουλος, ο Τάκης Σινόπουλος και ο Παύλος Μάτεσις. Η θεατρική δραστηριότητα της πόλης έχει σημείο αναφοράς το θέατρο «ΑΠΟΛΛΩΝ», ήδη από το 1878, με ικανό αριθμό ερασιτεχνικών θεατρικών ομάδων να δίνουν το παρόν στην σκηνή του. Σε ένα τέτοιο πολιτιστικό πλαίσιο, άνετα μπορεί ένα μουσείο να ανοίξει τις πύλες του για να συμβάλλει και αυτό στην αναβάθμιση της πολιτιστικής εικόνας της πόλης, της πολιτιστικής παιδείας των κατοίκων.

Ένα τέτοιο μουσείο θα μπορούσε να παίξει καθοριστικό και συντονιστικό ρόλο για τα υπόλοιπα αξιοθέατα της πόλης. Σημαντικότερο θεωρείται, ίσως, το κτίριο της Δημοτικής Αγοράς της πόλης, έργο του περίφημου αρχιτέκτονα του νεοκλασικισμού, το 19^ο αιώνα, Ερνέστου Τσίλλερ, με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και αισθητική αξία. Το συγκεκριμένο κτίριο, σήμερα, στεγάζει το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πύργου. Και τα δυο μουσεία με συμπληρωματικότητα και εναρμονισμό μπορούν να αποτελέσουν ένα προϊόν ανακάλυψης με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για έναν επισκέπτη, στη διάρκεια ακόμα και μιας 24ωρης επίσκεψης. Εξίσου σημαντικό και το κτίριο του θεάτρου «ΑΠΟΛΛΩΝ», με έτος κατασκευής το 1878, ο ναός του Αγ. Αθανασίου, επίσης έργο του Ε. Τσίλλερ, ο ναός του Αγ. Χαραλάμπους, το Λάτσειο Δημοτικό Μέγαρο, η κεντρική πλατεία της πόλης και δεκάδες νεοκλασικά κτίρια, αποκατεστημένα και μη, τα οποία φανερώνουν τις ιδιαίτερες αναζητήσεις και τις προτιμήσεις των κατοίκων στο παρελθόν για λεπτό γούστο και ιδιαίτερες αναζητήσεις για τις οικίες και για τα δημόσια οικοδομήματα της πόλης τους.

Εικόνα 13. Το Αρχαιολογικό Μουσείο .

Εικόνα 14 . Το θέατρο «Απόλλων».

Από τον «πολιτιστικό» χάρτη της ευρύτερης περιοχής, δε θα μπορούσε να απουσιάζει και η Ολυμπία με δύο αρχαιολογικά μουσεία και τον αρχαιολογικό της χώρο, μνημείο προστατευόμενο από την UNESCO, σε απόσταση μόλις 19 χιλιομέτρων, ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα, επίσης μνημείο της UNESCO, το φράγκικο κάστρο Χλεμούτσι, η Αρχαία Ήλιδα, ιστορικές μονές όπως αυτή της Βλαχέρνας και πλήθος αναξιοποίητων

αρχαιολογικών χώρων και λαογραφικών μουσείων, όλα με τεκμηριωμένη την ιστορική και χωρική τους σύνδεση.

Ισχυρό κίνητρο για τους επισκέπτες της Ηλείας είναι οι ατελείωτες παραλίες της και η μοναδική φύση με ποικίλα τοπία. Κεντρικός πόλος το λιμάνι του Κατάκολου το οποίο από εμπορικό λιμάνι για την εξαγωγή της σταφίδας μετατράπηκε σήμερα σε ένα άκρως τουριστικό λιμάνι με εκατοντάδες κρουαζιερόπλοια να το προσεγγίζουν, με χιλιάδες τουρίστες, κάθε χρόνο.

Στην Πελοπόννησο επίσης, την “αμπελόεσσα νήσο του Πέλοπα” κατά τον Όμηρο, για τη διατήρηση και ανάδειξη της αμπελοοινικής παράδοσης αναπτύχθηκε μια ειδική μορφή αγροτουρισμού, οι Δρόμοι του Κρασιού, που προτείνει στο κοινό να ακολουθήσει μια επιλεγμένη διαδρομή στα πιο γραφικά σημεία μιας αμπελουργικής ζώνης με οινοπαραγωγικές μονάδες, τοπικά κρασιά και παραδοσιακούς οικισμούς. Αυτό το δίκτυο έχει αναπτυχθεί και στην Ηλεία με επιλεγμένα σημεία και οινοποιεία που προσελκύουν πολλούς επισκέπτες. Η γεωγραφική θέση της Ηλείας στη Δυτική Ελλάδα, μπορεί λοιπόν να την καταστήσει έναν εναλλακτικό προορισμό πολιτιστικού τουρισμού.

Εικόνα 15. Η γεωγραφική κατανομή παραγωγής της σταφίδας.

3.3. Τοπικό μουσείο.

Ως τοπικό μουσείο θα ορίζεται και θα ορίζεται από την περιοχή γεωγραφικής και κοινωνικό-πολιτισμικής ταυτότητας, (ΧΑΙΤΑΣ, 2008) αναδεικνύοντας την πολιτιστική κληρονομιά του Πύργου και της ευρύτερης περιοχής της Ηλείας, μέσα από πολυδιάστατες συλλογές. Το «Μουσείο Σταφίδας» θα ερευνά τις κοινωνικές διακυμάνσεις, τις οικονομικές μεταβολές και τις πολιτικές προεκτάσεις μαζί με τον αγροτικό βίο και την παρουσίαση εναλλακτικών μορφών αφήγησης.

Ένα τοπικό μουσείο δε χρειάζεται τις μεγάλες και εντυπωσιακές συλλογές για να παρουσιάσει αλλά τις ιστορίες και την καθημερινότητα, την οπτική του τόπου μέσα από τα μάτια των ίδιων των κατοίκων που τα ζουν (ΧΑΙΤΑΣ, 2008).

Τα τελευταία χρόνια και στην Ελλάδα, πολλοί Δήμοι στρέφονται προς την ανάπτυξη πολιτιστικών πολιτικών με στρατηγικά οφέλη για την οικονομική, φυσική και πολιτιστική τους αναζωογόνηση. Οι πρακτικές τέτοιων πολιτικών εμφανίζονται συχνά σε πόλεις των οποίων η οικονομία και η ανάπτυξη στηριζόταν σε κλάδους της αγροτικής παραγωγής, της βιοτεχνίας ή της βιομηχανίας οι οποίοι έπαψαν πλέον να υπάρχουν με τον παραδοσιακό τρόπο και έφεραν διαρθρωτικές αλλαγές σε πολλές δομές. Η μέχρι τώρα πορεία άλλων μουσείων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό που ακολούθησαν παραπάνω πολιτικές έχει δείξει

πως τέτοιου είδους μουσεία με την πολιτισμική τους δραστηριότητα και την εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας συμβάλουν στην ανάπτυξη και στην κοινωνική ενδυνάμωσή της, πέρα από την επιστημονική εξέλιξη και την παραγωγή γνώσης. Με το άνοιγμα προς όλους και την ένταξη ολόενα και πιο πολλών ομάδων επισκεπτών ενισχύεται και καλλιεργείται η συνειδητοποίηση της σημασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς σε κάθε διάσταση του τόπου, οικονομική, πνευματική κ.ά. Βασικό μέλημα, λοιπόν, του νέου μουσείου θα είναι να ενδυναμώσει το αίσθημα εντοπιότητας με το να προβάλλει τη μοναδικότητα των ίδιων των κατοίκων και του τόπου τους. Θα μπορούσε να λειτουργεί ως σημείο αναφοράς και **τοπόσημο για την πόλη του Πύργου** με άμεση ή έμμεση εμπλοκή των κατοίκων είτε ως επισκέπτες είτε ως μέτοχοι των δραστηριοτήτων του μουσείου. Τα μέλη της τοπικής κοινωνίας θα μπορούσαν με το χρόνο, διατηρώντας τη συνοχή της, να διαμορφώνουν εκθέσεις ή να αντιμετωπίζονται ως ισότιμοι συνομιλητές στη λειτουργία και πορεία του μουσείου, για να γίνει αυτό ακόμα πιο ελκυστικό και βιώσιμο. Το Μουσείο σταφίδας, από την πλευρά του, θα πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι δεν είναι δυνατόν να ολοκληρώσει το έργο του από μόνο του, μιας και οι εποχές που τα μουσεία λειτουργούσαν μόνα τους έχουν περάσει. Η συνεργασία και η συνεννόηση με ομάδες της τοπικής κοινωνίας και άλλους φορείς ή οργανισμούς με κοινούς στόχους και αντιλήψεις μπορεί να έχει τεράστια οφέλη για κάθε πλευρά. Έτσι, θα μπορέσει να πετύχει την αποστολή του.

3.4. Κτίριο-τοποθεσία.

Το «Μουσείο Σταφίδας» δε θα μπορούσε να στεγαστεί σε άλλο κτίριο από το διατηρητέο, ιστορικό κτιριακό συγκρότημα του άλλοτε Ινστιτούτου Σταφίδας του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού. Το 1925, ιδρύθηκε ο Αυτόνομος Σταφιδικός Οργανισμός (Α.Σ.Ο.) που ανέλαβε το μεγαλύτερο μέρος της επεξεργασίας και εμπορίας της σταφίδας. Ο Οργανισμός αυτός μας κληροδότησε πολλά κτίρια με μοναδική αρχιτεκτονική ταυτότητα. Το Ινστιτούτο Σταφίδας θεωρείται ένας χώρος ιδιαίτερης ιστορικής και επιστημονικής αξίας. Η ίδρυση του μουσείου σε αυτόν τον χώρο θα έδινε πάλι πνοή σε ένα κτίριο-σημείο αναφοράς της πόλης του Πύργου και όλης της Ηλείας, με πολύ παλιά ιστορία, καθώς για δεκαετίες το Ινστιτούτο συνέδραμε με επιστημονική υποστήριξη και έρευνα τους σταφιδοπαραγωγούς της περιοχής. Από το 1928, λειτούργησε ως **ινστιτούτο έρευνας για την καλλιέργεια της κορινθιακής σταφίδας**, έπειτα ως αυτόνομο χημείο και τέλος ως ο μοναδικός για το νομό, μετεωρολογικός σταθμός μέχρι το κλείσιμό του, το 1998.

Όπως χαρακτηριστικά γράφει η Φάνη Πάλλη-Πετραλιά ήταν «Μια παράξενη έπαυλις, ανάμεσα σε γεωμετρικά διατεταγμένους αμπελώνες. Πότε δεν καταλάβαμε τι ακριβώς συνέβαινε μέσα στην ωραία και απρόσιτη εκείνη βίλλα. Λέγαν πως διάφοροι επιστήμονες κάναν εκεί πειράματα για τη βελτίωση της παραγωγής της σταφίδας» (ΠΑΛΛΗ- ΠΕΤΡΑΛΙΑ, ΑΛΦΕΙΟΣ, σ.66, 1994).

Από το 2012 και με πρωτοβουλία της Νομαρχίας Ηλείας, μετά από τις απαραίτητες τεχνικές εργασίες, αποφασίστηκε να στεγαστεί στο κτίριο το Διεθνές Ινστιτούτο Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας «Σωσίπολις».

Ωστόσο, δυστυχώς ποτέ ως σήμερα δεν έχει λειτουργήσει καμιά υπηρεσία του Διεθνούς Ινστιτούτου σε αυτό. Παραμένει ερμητικά κλειστό, σχεδόν χωρίς λόγο ύπαρξης και έχει αφεθεί στην τύχη του. Για αυτό προτείνεται η αλλαγή χρήσης, ίσως και ιδιοκτησιακού

Εικόνα 16. Το κτίριο του Ινστιτούτου τη δεκαετία του 1930.

καθεστώς, ώστε το κτίριο να αποκτήσει ζωή και πνοή με τη λειτουργία του ως «Μουσείο Σταφίδας».

Εικόνα 17. Το κτίριο το 2006.

Το κυρίως κτίριο είναι διώροφο, υπερυψωμένο, κατασκευασμένο από οπτόπλινθους, οπλισμένο σκυρόδεμα και λιθοδομή, ενώ υπάρχουν και τέσσερις μικρότεροι ισόγειοι όγκοι, συμμετρικά τοποθετημένοι στις πλευρές του. Η μορφολογία του είναι λιτή με μοναδικό διακοσμητικό στοιχείο τις κορνίζες πάνω από τα υπέρθυρα. Παρουσίαζε μια νέα, για την εποχή κατασκευής του, σύνθεση κάτοψης σταυροειδούς μορφής, με μοντέρνα ακολουθία και σύνθεση των χώρων. Έχει εμβαδόν 400 τ.μ. και έχει ελεύθερο προαύλιο χώρο 100 στεμμάτων. Βρίσκεται σε προνομιούχο θέση, στο βορειοδυτικό άκρο του Πύργου, στην είσοδο της πόλης από την Εθνική Οδό Πάτρας-Πύργου, στη Λεωφόρο Μητροπολίτου Αντωνίου. Έχει χαρακτηριστεί από τη Διεύθυνση Προστασίας και Αναστήλωσης Νεωτέρων και Σύγχρονων Μνημείων ως μνημείο γιατί πρόκειται για εξαιρετικά ενδιαφέρουσα κατασκευή των αρχών του 20^{ου} αιώνα και αποτελεί σημαντικό δείγμα των επιρροών του μοντέρνου κινήματος, με σαφείς αναφορές στον κυβισμό. (ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΝΣΑΚ/96085/2724/29-11-2006 - ΦΕΚ 219/ΑΑΠ/29-12-2006). Πρόκειται για ένα κτίριο που αποτελεί πολιτιστικό αγαθό. Και απαιτείται η περαιτέρω αναγνώριση και ανάδειξη του έτσι ώστε να αναδειχθούν και οι ιδιαιτερότητες των συνθηκών που το δημιούργησαν (γεωγραφικές, οικονομικές, κοινωνικές, ιστορικές). Στον ελεύθερο χώρο, γύρω από τα κτίρια, προτείνεται η εκ νέου φύτευση κλημάτων σταφίδας, όπως υπήρχαν για δεκαετίες, πριν την εκρίζωσή τους, για να υπάρχει άμεση επαφή και εικόνα από την πλευρά των επισκεπτών. Ανάμεσα στα φυτά, με ειδικά διαμορφωμένα μονοπάτια, ο επισκέπτης θα φτάνει σε τρία ακόμη κτίρια που χρησίμευαν ως αποθήκες και στο πλαίσιο του νέου μουσείου μπορούν να φιλοξενήσουν, το πρώτο τα εργαστήρια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και το κέντρο τεκμηρίωσης, το δεύτερο το χώρο αναψυχής (καφέ) με την αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και το τρίτο το πωλητήριο. Ως προς το ερώτημα, αν η ιδέα προσαρμόζεται στο κτίριο ή το αντίστροφο, η απάντηση είναι ένα καλός συνδυασμός και των δυο με τις απαραίτητες μετατροπές και αποκαταστάσεις, κυρίως στο εσωτερικό αρχιτεκτονικό σκέλος. Ο χώρος είναι ένα μέσο για να πάρει σάρκα και οστά η έκφραση και πραγματοποίηση του όλου εγχειρήματος. Το κεντρικό κτίριο, οι υπόλοιπες εγκαταστάσεις και ο περιβάλλον χώρος όντας κομμάτι της υλικής κληρονομιάς είναι σημείο αναφοράς για μια μεγάλη μερίδα της τοπικής κοινωνίας. Το βάρος επικεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην ιδιαιτερότητα, στην αισθητική και αρχιτεκτονική αξία του κτιρίου, παραμερίζοντας το τυπικό για χάρη της μοναδικότητας. Απεικονίζουν την ταυτότητα της περιοχής και κατά κάποιον τρόπο συγκεντρώνουν τη συλλογική μνήμη. Ο νέος αναβαθμισμένος χώρος πολιτισμού έχει να επιτελέσει κυρίαρχο ρόλο για να διατηρηθεί η μνήμη και να προσφέρει στα πολιτιστικά θεμέλια της περιοχής. Κατορθώνει και αποτελεί ταυτόχρονα χώρο τόσο υλικής όσο και άυλης κληρονομιάς. Γίνεται η ορατή και πραγματική απεικόνιση μιας κοινής ιστορίας της

ευρύτερης περιοχής. Σίγουρα θα έδινε θετικές εντυπώσεις σε όσους μπαίνουν στην πόλη του Πύργου η εικόνα ενός αποκατεστημένου μικρού συγκροτήματος κτιρίων και του αξιοποιημένου περιβάλλοντος χώρου, ζωντανών και γεμάτων από επισκέπτες. Το πολιτιστικό αυτό σχέδιο για τη δημιουργία του μουσείου θα δώσει μια νέα δυναμική στο χώρο αυτό που ως πρόσφατα είχε τελείως διαφορετική χρήση, προς την εκ νέου ανάπτυξη της περιοχής.

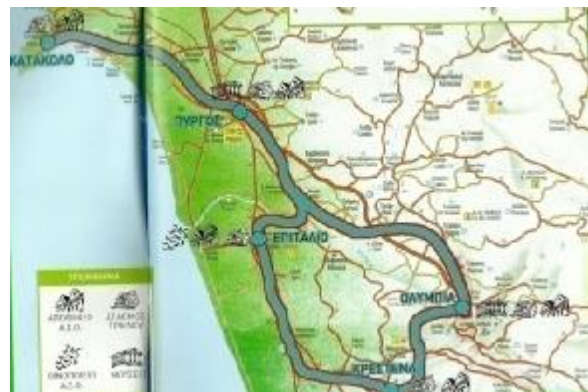
Εικόνες 18-19. Τα τρία βοηθητικά κτίρια στον προαύλιο χώρο.

Απέναντι από το χώρο του υπό σχεδιασμό μουσείου, βρίσκεται το αθλητικό κέντρο του Πύργου με το δημοτικό στάδιο και το κλειστό γυμναστήριο. Στην ίδια περιοχή πρόκειται να ανεγερθεί ο νέος ναός του Πολιούχου της πόλης ενώ σε κοντινή απόσταση έχουν ήδη ξεκινήσει εργασίες για την μετατροπή του παλαιού ελαιουργικού εργοστασίου «Ξυστήρη» σε πολιτιστικό κέντρο του Δήμου Πύργου και πολυχώρο ποικίλων εκδηλώσεων και δράσεων. Ωστόσο, ήδη έχει ξεκινήσει και τη λειτουργία του το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πύργου, στο αποκατεστημένο πλέον κτίριο της παλαιάς Δημοτικής Αγοράς, στο κέντρο της πόλης.

Έτσι, καταδεικνύεται συνειδητά η προσπάθεια για τη **διασύνδεση πολιτιστικών χώρων** και από άποψη χωροταξική αλλά και με γνώμονα τη δημιουργία ενός «περιπάτου» που θα καταστήσει τον επισκέπτη ουσιαστικό γνώστη της πόλης, παρέχοντάς του ένα ολοκληρωμένο σύνολο πληροφοριών (ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ, 2015).

Εικόνα 20. Χώρος δημιουργίας πολυχώρου Δήμου Πύργου (εργοστάσιο “Ξυστήρη”).

Εικόνα 21. Χάρτης πολιτιστικής διαδρομής γύρω από τη σταφίδα.

3.5 Τουρισμός.

Πριν προχωρήσουμε στην δημιουργία και κατασκευή ενός μουσείου πρέπει προηγουμένως, να μελετήσουμε το τουριστικό περίγραμμα της περιοχής.

3.5.1 Τουρισμός και οικονομία.

Ο τουρισμός στη μεταπολεμική περίοδο, ειδικά μετά το 1970, αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσομένους τομείς της παγκοσμίας οικονομίας. Έτσι μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη σε τρία επίπεδα στις τουριστικές περιοχές: δημιουργία εισοδημάτων, θέσεων απασχόλησης, φορολογικών εσόδων. Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών σημειώθηκε αξιοσημείωτη μεγέθυνση, συνδεδεμένη άμεσα με την κοινωνικοοικονομική αναπτυξιακή διαδικασία, καθώς συμβάλλει σημαντικά στην άνοδο του επιπέδου διαβίωσης των τουριστικά ανεπτυγμένων περιοχών και, συνακόλουθα, στην ευημερία των πολιτών. Για την περίπτωση της Ηλείας οφείλουμε να σημειώσουμε ότι πρόκειται κυρίως για τουρισμό κρουαζιέρας και ότι είναι ζητούμενο αν υφίσταται η άνοδος του κατά κεφαλήν εισοδήματος στις περιοχές όπου αντικειμενικά η ευημερία τους συνδέεται με την τουριστική επισκεψιμότητα.

3.5.2 Ο τουρισμός και η συμβολή του στην Ελληνική οικονομία.

Σε 17 δισ. ευρώ, περίπου 9,5% του ΑΕΠ, ανέρχεται η άμεση συμβολή του τουρισμού στο εγχώριο ΑΕΠ το 2014, με τη συνολική συμμετοχή του να κυμαίνεται μεταξύ 37 και 45 δισ. ευρώ (20% έως και 25% του ΑΕΠ), επιβεβαιώνοντας τον χαρακτηρισμό του τομέα ως «βαριά βιομηχανία» της χώρας. (Σ.Ε.Τ.Ε.) Τα στοιχεία αυτά αποδεικνύουν ότι ο ελληνικός τουρισμός είναι ένας από τους ελάχιστους τομείς της εθνικής οικονομίας, ο οποίος είναι ανταγωνιστικός σε παγκόσμιο επίπεδο.

3.5.3 Ο Νομός Ηλείας.

Ο Νομός Ηλείας είναι κατεξοχήν πεδινός Νομός – η πεδιάδα της Ηλείας είναι η μεγαλύτερη της Πελοποννήσου – με κλίμα μεσογειακό και θερμό, με σχετικά υψηλά ποσοστά βροχοπτώσεων. Έχει πλήθος ιαματικών πηγών – θαυμάσιες φυσικές ακτές – πλούσια ποικιλία πανίδας και χλωρίδας καθώς και αξιόλογα οικοσυστήματα. Όλα αυτά τα στοιχεία και γενικότερα οι τουριστικοί πόροι – φυσικοί, ιστορικοί και πολιτιστικοί – κατατάσσουν το Νομό, σε μια από τις πιο ανταγωνιστικές τουριστικές περιοχές της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου. Το κυριότερο όμως στοιχείο είναι το γεγονός ότι η **Ηλεία «κατέχει» ένα από τα ισχυρότερα παγκόσμια ονόματα πολιτισμού που είναι η Ολυμπία και οι Ολυμπιακοί αγώνες.**

3.5.4. Οικονομικά χαρακτηριστικά.

Ο Νομός έχει πολυδιάστατη οικονομική ζωή, γεγονός που αντανακλάται σε όλες τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται κυρίως στον πρωτογενή τομέα και στις υπηρεσίες και κατά δεύτερο λόγο στο δευτερογενή τομέα. Το 39% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του νομού απασχολείται στον πρωτογενή τομέα, το 44% στο τριτογενή και το 17% στο δευτερογενή.

Ο πληθυσμός του Νομού Ηλείας είναι κυρίως αγροτικός, αφού μόνο το 25% είναι αστικός πληθυσμός. Πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων έχουν οι Δήμοι Αμαλιάδος, Αρχαίας Ολυμπίας, Ζαχάρω, Πύργου, Σκιλλούντος, Γαστούνης και Βουπρασίας. Από τα

διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι σημαντική αύξηση του πληθυσμού παρουσιάζουν κυρίως οι παραθαλάσσιοι Δήμοι του Νομού Ηλείας, ενώ αντιθέτως, οι ορεινοί Δήμοι παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση, αναδεικνύοντας το έλλειμμα ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της Περιφέρειας.

3.5.5 Υποδομές.

Ο Νομός Ηλείας στερείται υψηλού επιπέδου βασικών υποδομών και πιο συγκεκριμένα, δεν διαθέτει πολιτικό αεροδρόμιο καθώς και εμπορικό λιμάνι. Το κοντινότερο μεγάλο εμπορικό λιμάνι είναι εκείνο της Πάτρας ενώ το κοντινότερο πολιτικό αεροδρόμιο βρίσκεται στον Άραξο Αχαΐας και στη Καλαμάτα. Τα τελευταία χρόνια γίνονται σκέψεις για την μετατροπή του στρατιωτικού αεροδρομίου της Ανδραβίδας σε πολιτικό, αφού μέχρι τώρα εξυπηρετεί μόνο κάποιες πτήσεις charter για τουριστικούς λόγους.

Τα λιμάνια του Νομού είναι το λιμάνι της Κυλλήνης, στη βορειοδυτική πλευρά της Πελοποννήσου, μέσω του οποίου επιτυγχάνεται η σύνδεση με Ζάκυνθο και Κεφαλονιά και τα άλλα νησιά του Ιονίου. Η αγκυροβόληση μικρότερων σκαφών αλιείας και αναψυχής γίνεται σε μικρότερο λιμάνι, όπου βρίσκεται το Λιμεναρχείο, το Τελωνείο και το Λιμενικό Ταμείο, καθώς και το λιμάνι του Κατάκολου, το οποίο τα τελευταία χρόνια λόγω της μικρής απόστασης από την Αρχαία Ολυμπία, δέχεται σημαντικό αριθμό κρουαζιερόπλοιων.

Το σιδηροδρομικό δίκτυο που διατρέχει τον Νομό παράλληλα με το υπάρχον παραλιακό οδικό δίκτυο Νομών Αχαΐας- Μεσσηνίας, πρέπει να αναβαθμιστεί και να επαναλειτουργήσει. Σημαντικό έργο υποδομής είναι η κατασκευή της Ιόνιας και Ολυμπίας Οδού.

Όσον αφορά στον τουρισμό, οι κύριες στρατηγικές τουριστικής ανάπτυξης για την περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι:

- Η αξιοποίηση του πολιτιστικού προϊόντος και της φυσικής κληρονομιάς.
- Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος με τη δυναμική ανάπτυξη των ειδικών μορφών τουρισμού.
- Η δημιουργία τουριστικών υποδομών που απαιτούνται για την ανάπτυξη αυτών των ειδικών μορφών τουρισμού.
- Η ενίσχυση της διεθνούς προβολής της περιφέρειας.
- Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου αλλά και η ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού.

Στην τουριστική προσφορά εντάσσονται επίσης οι ανθρωπογενείς ή ανθρωπογεωγραφικοί πόροι που είναι συνήθως σύνθετοι και δημιουργημένοι από τον άνθρωπο (παραδοσιακοί οικισμοί, παραδοσιακή αρχιτεκτονική, μουσεία, ιστορικά κέντρα πόλεων, περιβαλλοντικά πάρκα και προστατευόμενες περιοχές). Αυτοί συμπεριλαμβάνουν πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους, κατάλοιπα παλαιότερων εποχών και πολιτισμών, αρχαιολογικά ευρήματα, αρχιτεκτονική και άλλες μορφές τέχνης καθώς και θέσεις μεγάλης ιστορικής και θρησκευτικής αξίας (ΤΕΡΚΕΝΛΗ, 1996).

Στον Αρχαιολογικό Χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας, τόπο που γεννήθηκαν και καθιερώθηκαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ο επισκέπτης έρχεται σε επαφή με το σημαντικότερο θρησκευτικό και αθλητικό κέντρο με παγκόσμια αναγνώριση. Από το Χώρο αυτό κάθε τέσσερα χρόνια, με την αφή της ολυμπιακής φλόγας, ξεκινούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Επίσης η πλούσια πολιτιστική κληρονομιά του Νομού, έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για πλήθος πολιτιστικών δραστηριοτήτων, όπως: **Το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου για παιδιά και νέους**, που διοργανώνεται σε ετήσια βάση στην Ολυμπία, το **Φεστιβάλ Ηλίδας**, ενώ διοργανώνονται σε ετήσια βάση πλήθος εορταστικές εκδηλώσεις με τοπικά προϊόντα – ιππική έκθεση – καθώς επίσης και συναυλίες και θεατρικές παραστάσεις στο Θέατρο Φλόκα, της Αρχαίας Ολυμπίας με ιδιαίτερη επιτυχία.

3.5.6 Αρχαιολογικοί χώροι- μνημεία.

- Αρχαία Ολυμπία
- Επικούρειου Απόλλωνα.
- Αρχαίο Λέπρεο
- Φιγαλεία.
- Αρχαία Αλιφείρα.
- Αρχαία Σκυλλουντία.
- Αρχαία Σαμία.

Ιερές μονές και μοναστήρια

- Μονή Αγίας Ελεούσας.
- Μονή Βλαχερνών.
- Μονή Φραγκοπηδήματος.
- Μονή Σκαφιδιάς.
- Μονή Εισοδιότισσας.
- Μονή Κρεμαστής.
- Μονή Άνω Δίβρης.

Μουσεία

- Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας- Αρχαία Ολυμπία.
- Αρχαιολογικό Μουσείο Αρχαίας Ήλιδας- Ήλιδα.
- Λαογραφικό Μουσείο Αμαλιάδας- Αμαλιάδα.
- Λαογραφικό Μουσείο Φιγαλείας- Φιγαλεία.
- Μουσείο Ιστορίας Αρχαίων Ολυμπιακών Αγώνων- Αρχαία Ολυμπία.
- Δημοτική Αγορά Πύργου – Αρχαιολογικό Μουσείο.

Φεστιβάλ- Πολιτιστικές Εκδηλώσεις

- Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαίας Ολυμπίας
- Φεστιβάλ Αρχαίας Ήλιδας
- Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά και Νέους.
- Αφή Ολυμπιακής Φλόγας.

3.5.7 Τουριστικές υποδομές- Τουριστικά καταλύματα- διαμονή.

Στον Νομό Ηλείας υπάρχει πληθώρα τουριστικών καταλυμάτων, όπως ξενοδοχεία, κάμπινγκ ή ενοικιαζόμενα δωμάτια. Η κατάσταση όσον αφορά στα καταλύματα διαμορφώνεται ως εξής:

Καταλύματα στον νομό Ηλείας:

Πίνακας

Κλίνες σε ξενοδοχειακά καταλύματα	7489
Κλίνες σε ξενοδοχεία 5 αστέρων	2617
Κλίνες σε ξενοδοχεία 4 αστέρων	1424
Ξενοδοχεία	77
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	329401
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	221452
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών ανά κάτοικο	1.80

Στο νομό Ηλείας δραστηριοποιούνται 135 επιχειρήσεις ενοικιαζομένων δωματίων, που συμπεριλαμβάνουν 850 δωμάτια και 1700 κλίνες περίπου. Επίσης υπάρχουν 13 επιχειρήσεις camping που παρέχουν συνολικά 1149 θέσεις για σκηνές και τροχόσπιτα. Οι θέσεις αυτές έχουν τη δυνατότητα να φιλοξενήσουν 3584 άτομα περίπου. Η λειτουργία του μουσείου θα αύξανε τις πιθανότητες για πιο διευρυμένη παραμονή.

3.5.8 Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού στο νομό Ηλείας.

Τα φυσικά- γεωγραφικά και ανθρωπογεωγραφικά χαρακτηριστικά του νομού Ηλείας, με τη μοναδική φύση και τα ποικίλα τοπία, διαμορφώνουν ένα τουριστικό προϊόν όπου οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, με βιώσιμη προοπτική, βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για να αναπτυχθούν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό. Παρακάτω θα αναφερθούμε στις υπάρχουσες εναλλακτικές μορφές που ήδη αναπτύσσονται στο νομό.

3.5.9 Πολιτιστικός τουρισμός.

Το βασικό κίνητρο για τους «πολιτισμικούς» τουρίστες εντοπίζεται στην επιθυμία τους να αποκτήσουν βαθύτερη κατανόηση για τον πολιτισμό και την κληρονομιά ενός τόπου. Για κάποιους αυτό είναι και το μόνο κίνητρο για το ταξίδι τους. Ο «τουρίστας πολιτιστικής κληρονομιάς» θεωρείται πλέον «κλειδί» για τη βιομηχανία του τουρισμού (BLACK, 2009). Ο τουρίστας-επισκέπτης μουσείου έχει πλέον την τάση να κινείται προς ατομικές, εναλλακτικές, βιωματικές «εμπειρίες» που βασίζονται στη μνήμη και το συναίσθημα.

Από την Ηλεία κατά τη διάρκεια των αιώνων πέρασαν Ρωμαίοι, Βυζαντινοί, Φράγκοι, Σταυροφόροι και Οθωμανοί, αφήνοντας κατάλοιπα, δείγματα του πολιτισμού και των προθέσεων της κατάκτησης. Ναοί, αθλητικοί χώροι, θέατρα, νεκροταφεία, κάστρα στις κορυφές των υψωμάτων, λιμάνια και ναοί, μοναστήρια. Γι' αυτό στο νομό συναντά ο επισκέπτης την ιστορική μνήμη και ταυτότητα του τόπου σε κάθε βήμα, που καλύπτει όλες τις Ιστορικές περιόδους. Ο Νομός Ηλείας διαθέτει όπως προείδαμε ένα μεγάλο αριθμό μνημείων και στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελούμενο από αρχαιολογικούς χώρους, κάστρα και εκκλησίες. Ο σημαντικότερος αρχαιολογικός χώρος στο Νομό είναι η Αρχαία Ολυμπία, όπου στην αρχαιότητα γίνονταν οι Ολυμπιακοί αγώνες και στις μέρες μας, γίνεται η αφή της Ολυμπιακής φλόγας. Εξίσου σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι είναι η αρχαία Φιγάλεια όπου βρίσκεται ο ναός του Επικούρειου Απόλλωνα και η αρχαία Ήλιδα στην οποία οι ανασκαφές δεν έχουν ολοκληρωθεί. Στον πολιτιστικό τουρισμό το παλιό και το καινούργιο θα πρέπει να συνυπάρχουν αρμονικά στο συνολικό πολιτιστικό τουριστικό προϊόν. Το παραδοσιακό στοιχείο πρέπει να αξιοποιείται τόσο στη γνήσια και αυθεντική του μορφή όσο και στην έξυπνα επιλεγμένη διαπλοκή του με αξιοπρόσεκτα στοιχεία της σύγχρονης ζωής και τέχνης. Η σωστή αναλογία μεταξύ διασκέδασης και πολιτιστικής ψυχαγωγίας αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τη δημιουργία θετικών εντυπώσεων και συναισθημάτων που θα καταλάβουν προνομιακή θέση στην μνήμη. Η γεωγραφική θέση της Ηλείας στη Δυτική Ελλάδα, μπορεί λοιπόν να την καταστήσει έναν εναλλακτικό προορισμό πολιτιστικού τουρισμού.

3.5.10 Εκπαιδευτικός και επιστημονικός τουρισμός.

Εκπαιδευτικός και επιστημονικός τουρισμός θεωρείται το ταξίδι με κίνητρο, αφενός, την εκπαίδευση (σεμινάρια, εκδηλώσεις, επισκέψεις κ.α.) και αφετέρου, την επιστήμη

(επιστημονικές ανταλλαγές, έρευνες, επισκέψεις κ.λπ.) συγκεκριμένων ομάδων τουριστών (νέων επιστημών, εκπαιδευτικών) (ΚΟΚΚΩΣΗΣ, ΤΣΑΡΤΑΣ, ΓΚΡΙΜΠΑ, 2011).

Η Ηλεία με δύο διεθνή Φεστιβάλ, και πλήθος εκδηλώσεων σε σχέση με την Αρχαία Ολυμπία και τους Ολυμπιακούς αγώνες π.χ. την Αφή της Ολυμπιακής φλόγας προσελκύει επισκέπτες του ειδικού αυτού ενδιαφέροντος από όλο τον κόσμο όπως σχολεία, τμήματα πανεπιστημίων του εξωτερικού με θέμα τις Ολυμπιακές σπουδές και τον Αρχαίο Ελληνικό πολιτισμό και γλώσσα.

Ο πολιτισμός, λοιπόν, μπορεί να συμβάλλει στην ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς να αναδειχθούν νέες περιοχές ως τουριστικοί προορισμοί.

3.5.11 Τουρισμός κρουαζιέρας.

Τουρισμός κρουαζιέρας συνδυάζει σε ένα ταξίδι μεταφορά, εστίαση, πολιτισμό, τουρισμό αναψυχής και δραστηριότητες ψυχαγωγίας εν πλω (ΔΙΑΚΟΜΙΧΑΛΗΣ, 2009). Είναι μία δραστηριότητα, κατά την οποία, ο τουρίστας χρησιμοποιεί ειδικό σκάφος (κρουαζιερόπλοιο) με στόχο ένα ταξίδι αναψυχής και περιήγησης με συγκεκριμένο δρομολόγιο και σταθμούς (ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ-ΣΔΡΑΛΗ, 2009).

Οι τύποι κρουαζιέρας διαφέρουν ανάλογα με τον τουριστικό προορισμό και τη χρονική διάρκεια που επιλέγεται. Έτσι έχουμε κρουαζιέρες εσωτερικού εντός της χώρας, μικτές κρουαζιέρες, κρουαζιέρες εξωτερικού, μονοήμερες, τριήμερες, μικρής, μεσαίας και μακράς διάρκειας.

Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το όλο και αυξανόμενο τουριστικό ρεύμα προς Ηλεία, με κυριότερο «αγωγό εισροής» το λιμάνι του Κατάκολου. Κεντρικός πόλος το παραπάνω λιμάνι το οποίο από εμπορικό για την εξαγωγή της σταφίδας μετατράπηκε σήμερα σε ένα άκρως τουριστικό λιμάνι και εκατοντάδες κρουαζιερόπλοια να το προσεγγίζουν, με χιλιάδες τουρίστες, κάθε χρόνο συγκαταλέγεται ανάμεσα στους σημαντικότερους προορισμούς κρουαζιέρας στη Μεσόγειο καθώς το 2015 έφτασαν 256 κρουαζιερόπλοια με 639.000 τουρίστες και συμβάλλουν στα έσοδα με 3.298.321 € περίπου.

Τα τελευταία χρόνια το λιμάνι του Κατάκολου αναδείχτηκε ένα από τα μεγαλύτερα, και συγκεκριμένα το πέμπτο λιμάνι της χώρας σε επισκεψιμότητα σύμφωνα με τα στοιχεία κρουαζιέρας 2015 της Ένωσης Εφοπλιστών Κρουαζιερόπλοιων και Φορέων Κρουαζιέρας. Αυτή είναι η κύρια μορφή τουρισμού μαζικής μορφής που φτάνει στο επίνειο του Πύργου και παραμένει περίπου για μισή μέρα.

Εικόνα 22. Κρουαζιερόπλοια στο Κατάκολο.

Εικόνα 23. Το τουριστικό λιμάνι.

3.6. Έρευνες αγοράς.

Πριν προσδιορίσουμε κάθε παράμετρο του εκθεσιακού σχεδιασμού και της μουσειολογικής μελέτης, είναι απαραίτητο να υπάρχει σαφής εικόνα του κοινού. Η λεπτομερής γνώση του κοινού, υπαρκτού ή δυνητικού, είναι αποφασιστικής σημασίας για τη μελλοντική επιβίωση κάθε μουσείου.

Ο νομός Ηλείας υπάγεται στην **Περιφέρεια της Δυτικής Ελλάδας** και έχει έκταση 2.618 τ. χλ. περίπου και πληθυσμό 159.300 κατοίκους (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία / ΕΣΥΕ: στοιχεία απογραφής 2001). Καταλαμβάνει το ΒΔ τμήμα της Πελοποννήσου και συνορεύει ΒΑ με το Ν. Αχαΐας, Ανατ. και ΝΑ με το Ν. Αρκαδίας, Νότια με το Ν. Μεσσηνίας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος.

Έχει πρωτεύουσα τον **Πύργο** με 35.572 κατοίκους, δεύτερη σε πληθυσμό πόλη είναι η Αμαλιάδα με 18.303 κατοίκους και ακολουθούν η Γαστούνη, Κρέστενα και η Ζαχάρω (Εθνική Στατιστική Υπηρεσία / ΕΣΥΕ: στοιχεία απογραφής 2001). Υπάρχουν επίσης σημαντικές κωμοπόλεις και χωριά, ενώ σε απόσταση 19 χλμ. ανατολικά του Πύργου, σε μία κοιλάδα ανάμεσα στον Κρόνιο λόφο, τον ποταμό Αλφειό και τον παραπόταμο του Κλαδέο απλώνεται, ένας από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας, η **Αρχαία Ολυμπία**, με εκτιμώμενο μέσο όρο επισκεπτών 465.000 το 2014.

Λειτουργούν ιδρύματα και των τριών βαθμίδων εκπαίδευσης. Το σύνολο των μαθητών της Περιφερειακής Ενότητας Ηλείας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είναι 8.606, στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση 8.526 μαθητές και 800 φοιτητές στο Τ.Ε.Ι. Πύργου. Η εκπαιδευτική συνιστά υπολογίσιμη και βασική μονάδα στο ποσοστό των εν δυνάμει επισκεπτών.

Η ακτίνα επιρροής του «Μουσείου Σταφίδας» σίγουρα θα μπορούσε να φτάσει σε περιφερειακό επίπεδο αφού τόσο οι γύρω περιοχές του Πύργου όσο και όμοροι νομοί όπως η Αχαΐα, η Μεσσηνία ή και η Ζάκυνθος είναι σημεία που επίσης η καλλιέργεια της σταφίδας ήταν ευρέως διαδεδομένη και στις μέρες μας αποτελούν αναπτυσσόμενους τουριστικούς προορισμούς.

Οι ίδιοι οι κάτοικοι της πόλης έχουν κατά καιρούς δείξει το ενδιαφέρον και τη θέλησή τους να γνωρίσουν και να επανοικειοποιηθούν, να αναδείξουν και να προβάλλουν προς κάθε κατεύθυνση, αυτό το ξεχωριστό και τόσο σημαντικό για αυτούς χαρακτηριστικό προϊόν της περιοχής, δίνοντας σε αυτό μια ελκυστική και πολύμορφη διάσταση. Άλλωστε, έως και σήμερα συνεχίζεται στο νομό η παραγωγή και επεξεργασία σταφίδας από την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών. Υπάρχει μια πραγματική ανάγκη για μια επιστημονική και ιστορική εκλαΐκευση με αφετηρία το μουσείο, τις συλλογές και το έργο του, με μια νέα ματιά σε μια περίοδο για την οποία λίγα γνωρίζουμε. Για αυτό και το νέο μουσείο θα αποτελεί έναν καινούριο πόλο έλξης και μια ευκαιρία για την πόλη του Πύργου να κάνει γνωστή την ύπαρξή της και να αφήσει το δικό της στίγμα στον τουριστικό και πολιτιστικό χάρτη. Όντας ένας νέος πυλώνας του τουρισμού και του πολιτισμού στην Ηλεία, αυτό θα αποτελέσει έναυσμα για την ανακάλυψη ήδη υπάρχοντων πολιτιστικών ή τουριστικών χώρων ή την ανάπτυξη νέων και θα αναδείξει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της περιοχής, εξασφαλίζοντας έτσι τη βιωσιμότητά της.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία αποτυπώνουν μια θετική και αισιόδοξη εικόνα στην έρευνα αγοράς για την πιθανή λειτουργία ενός τέτοιου μουσείου.

3.7. Ανάλυση SWOT.

Η ανάλυση SWOT, στη μουσειολογική πρόταση θα περιγράψει μέσα από τις **δυνατότητες** (Strengths) και τις **αδυναμίες** (Weaknesses) το εσωτερικό περιβάλλον του «Μουσείου Σταφίδας» (συλλογές, ανθρώπινο δυναμικό, χορηγοί, οικονομικοί πόροι, προβολή, επικοινωνία) και από την άλλη, μέσα από τις **ευκαιρίες** (Opportunities) και τις **απειλές** (Threats) θα παρουσιάσει το εξωτερικό του περιβάλλον (θεσμικό, πολιτισμικό, τεχνολογικό, οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό πλαίσιο). Η συσχέτιση εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος θα μας επιτρέψει να χαράξουμε και να αξιολογήσουμε τη στρατηγική μας μελετώντας και αποτιμώντας ορθολογικά τις ευκαιρίες και τους κινδύνους από κοινού με τις ευκαιρίες και τις απειλές που ενδεχομένως να αντιμετωπίσουμε.

	Δυνατότητες/ Ευκαιρίες	Απειλές / Αδυναμίες
1	Μοναδικό μουσείο σταφίδας, με σύγχρονα δεδομένα και πολυεπίπεδες προσεγγίσεις	Επιφυλακτική στάση πολιτών προς το θεσμό του μουσείου
2	Συμβολή στην τοπική και περιφερειακή ανάπτυξη, ανταποδοτικά οφέλη	Έλλειψη επιθυμητών πόρων
3	Λειτουργία σεεγκυστικό προορισμό επισκεπτών	Παρωχημένες πρακτικές των ανθρώπων του μουσείου
4	Σύγχρονη μουσειολογική-μουσειογραφική αντίληψη	Μικρή πιθανότητα ενσωμάτωσης του μουσείου στην agenda των τουριστών

3.8. Πρόσβαση επισκεπτών.

Η αποκατάσταση του κτιρίου προβλέπει και τις ανάλογες παρεμβάσεις ώστε να ανταποκρίνεται το μουσείο πλήρως στις ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η πρόσβαση στο μουσείο για ΑΜΕΑ γίνεται από ειδική ράμπα στην είσοδο του κτιρίου, ενώ η πρόσβαση στους ορόφους γίνεται με ανελκυστήρα κλίμακας. Επίσης υπάρχουν χώροι υγιεινής για άτομα με κινητικά προβλήματα, καθώς και έξοδοι κινδύνου και στους δύο ορόφους.

Το μουσείο καθώς θα βρίσκεται στην είσοδο της πόλης θα έχει εύκολη προσβασιμότητα, με χώρο στάθμευσης για τα οχήματα των επισκεπτών και διευκόλυνση των μέσων μαζικής μεταφοράς.

Για να είναι δυνατή και η οικονομική πρόσβαση, προβλέπεται θετική τιμολογιακή πολιτική στα εισιτήρια των επισκεπτών αλλά και σε υπόλοιπες παροχές όπως οι εκδόσεις και τα προγράμματα του μουσείου. Μπροστά στην ανάγκη να γίνει το μουσείο κομμάτι της καθημερινής ζωής και περιήγησης των κατοίκων στην πόλη, το ωράριο λειτουργίας θα είναι καθημερινό, εκτός από τις επίσημες αργίες του κράτους, ακόμα και την Κυριακή αφού αυτή είναι συνήθως η μέρα που πλήθος πολιτών επιλέγει για την ψυχαγωγία και τον περίπατό του. Σημαντικό ρόλο θα διαδραματίσει και η κατάλληλη κατάρτιση/εκπαίδευση του προσωπικού προκειμένου να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στην αποστολή του.

Ωστόσο η πρόσβαση δε θα περιορίζεται μόνο στη φυσική δράση αλλά ως όρος θα περιλαμβάνει επιπλέον ερμηνείες. Η οικονομική πρόσβαση θα ανοίγει τις πόρτες σε μια θετική τιμολογιακή πολιτική (εισιτήριο πολλαπλών επισκέψεων-οικογενειακά-

διευκολύνσεις). Η πρόσβαση στις πληροφορίες και στη λήψη αποφάσεων του μουσείου θα δημιουργεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τους ανθρώπους της τοπικής κοινωνίας, καταπολεμώντας τον κοινωνικό αποκλεισμό και συμπεριλαμβάνοντας στις υπηρεσίες του τον κάθε εν δυνάμει επισκέπτη. Η γνωστική πρόσβαση θα δώσει τις κατευθύνσεις ως προς το επίπεδο και τον τρόπο μετάδοσης των πληροφοριών για να μπορεί ο επισκέπτης να τις λαμβάνει και να τις ερμηνεύει όσο το δυνατό πιο πολύ. Η πρόσβαση στην πληροφορία θα φέρει το άνοιγμα των αρχαιακών στοιχείων του μουσείου και των συλλογών του στο κοινό για μελέτη και σχολιασμό (ΧΑΪΤΑΣ, 2008).

3.9. Οικονομικά- χρηματοδότηση.

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στην πληθώρα των μουσείων επιβάλλει να ακολουθούμε όχι μόνο πολιτιστικές πολιτικές αλλά όλο και πιο πολύ τακτικές καθαρά οικονομικές και στρατηγικές για την πηγή χρηματοδοτήσεων. Η οικονομική βιωσιμότητα του «Μουσείου Σταφίδας» μπορεί να εξασφαλιστεί από τα έσοδα την περίοδο της λειτουργίας του, ενώ για την κατασκευή του μπορούν να αξιοποιηθούν εθνικοί και ευρωπαϊκοί πόροι. Η επιχορήγηση θα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τοπική αυτοδιοίκηση αλλά το νέο μουσείο θα οργανωθεί ως ανεξάρτητος οργανισμός, υπεύθυνος για τα οικονομικά του.

Εισιτήρια, εκδόσεις, εκδηλώσεις, πωλητήριο, συνδρομές Φίλων του Μουσείου αποτελούν τη βασική πηγή αυτό-χρηματοδότησής του. Η συμμετοχή σε ήδη υπάρχοντα ευρωπαϊκά και ερευνητικά προγράμματα και η ανάπτυξη νέων, μαζί με την στήριξη εύρωστων οικονομικά φορέων δίνουν την ευκαιρία για εξεύρεση πόρων. Οι εν δυνάμει επισκέπτες του από τη δεξαμενή των επισκεπτών της Ηλείας, επίσης, αποτελούν μια σημαντική πηγή εσόδων για τη λειτουργία του μουσείου, αρκεί να γίνει σωστό marketing για τη δημιουργία brandname (εμπορικού ονόματος στην αγορά) και την προώθησή του. Με τα εργαλεία του marketing το μουσείο θα κατανοήσει τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κοινού για να κερδίσει τον ενθουσιασμό του που σημαίνει επισκέψεις και έσοδα. Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη και ο ρόλος των χορηγών οι οποίοι σήμερα δρουν υπό το πρίσμα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Τέτοιοι θα μπορούσαν να είναι εταιρείες τοπικού, εθνικού ή διεθνούς ακόμη βεληνεκούς καθώς και οργανισμοί, ιδρύματα και φορείς με κύρος ή ακόμα και άτομα ως δυνητικοί πατρώνες. Η στήριξη που θα μπορούσαν να συνεισφέρουν είναι πρωτίστως οικονομική αλλά και σε εξοπλισμό.

Ως προς τα προβλεπόμενα έξοδα στη διάρκεια της λειτουργίας του, τέσσερις είναι οι κυριότερες ομάδες εξόδων: **1)** τα έξοδα διαχείρισης και συντήρησης της συλλογής, **2)** τα έξοδα λειτουργίας (τεχνική συντήρηση, ενέργεια κ.τ.λ.), **3)** τα ποσά που προορίζονται για την επικοινωνία και την προώθηση του έργου του μουσείου, **4)** τα έξοδα για τη μισθοδοσία του προσωπικού που είναι συνήθως και τα υψηλότερα.

3.9.1. Ενδεικτικός προϋπολογισμός-χρονοδιάγραμμα.

Η συνολική αποκατάσταση του κτιρίου και η μετατροπή του σε μουσείο υπολογίζεται να κοστίσει κατά προσέγγιση 1.280.000€ με **κύριο χρηματοδότη την Ελληνική Πολιτεία και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α.)**. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα αναμένεται να ολοκληρωθεί σε ενάμιση έτος, περίπου.

A/A	ΕΡΓΑΣΙΑ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Μελέτη και έκδοση οικοδομικής άδειας	70.000 €
2	Σκελετός οπλισμένου σκυροδέματος	250.000 €
3	Τοιχοποιία	80.000 €
4	Διαμόρφωση εσωτερικών χώρων	100.000 €
5	Κουφώματα	100.000 €
6	Μουσειολογική- μουσειογραφική μελέτη	30.000 €
7	Εποπτικό υλικό	40.000 €
8	Ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις	120.000 €
9	Ελαιοχρωματισμοί	70.000 €
10	Εγκαταστάσεις ύδρευσης-αποχέτευσης	80.000 €
11	Επίπλωση	100.000 €
12	Προθήκες	60.000 €
13	Σύστημα θέρμανσης	60.000 €
14	Είδη υγιεινής	80.000 €
15	Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου	40.000 €

ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ : 1.280.000 €

3.10. Όραμα.

Το όραμα του μουσείου δεν είναι μόνο να συλλέξει, να διαφυλάξει κάποια τεκμήρια του παρελθόντος και να τα παρουσιάσει στο κοινό, όπως συνέβαινε στο μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα, αλλά να παρουσιάσει δράσεις και αποτελέσματα σε διάφορα επίπεδα.

Το σύγχρονο μουσείο πρέπει να δικαιολογεί την ύπαρξή του πολύ πιο αποτελεσματικά, να εξασφαλίζει τα απαραίτητα έσοδα, να διευρύνει το κοινό του, να «αφορά» τις τοπικές κοινωνίες, να ενισχύει τον εκπαιδευτικό του ρόλο (BLACK, 2009).

Το όλο εγχείρημα στοχεύει να δημιουργήσει στους επισκέπτες την έκπληξη, την ευχαρίστηση αλλά και την περιέργεια, με συναισθηματική ενεργοποίηση, ικανοποιώντας τις ανάγκες και τις προσδοκίες τους. Η σύνδεση με το μνημειακό απόθεμα της περιοχής μόνο θετικά αποτελέσματα θα έχει, αναπτύσσοντας και εκφράζοντας τις σχέσεις μεταξύ ανθρώπου

και φύσης, γύρω από χώρους ζωής και εργασίας . Η παραγωγική δύναμη του μουσείου στην οικονομία ως κομμάτι του οράματος του μουσείου μαζί με τα ανταποδοτικά οφέλη έχουν ως βάση τη σύγχρονη εκδοχή του μουσειακού marketing.

Το μουσείο με την παρουσία του θέλει να φέρει μια νέα ματιά σε γνωστά αλλά ξεχασμένα γεγονότα της τοπικής ιστορίας. Πρόκειται για μια καινούρια ματιά μιας και ταυτόχρονα διαπραγματεύεται σε ποικίλα επίπεδα και με ολιστική προσέγγιση το προϊόν της σταφίδας. Η καινούρια ματιά πέφτει πάνω στην αρχιτεκτονική του χώρου και την μουσειογραφία μέσα στο ιστορικό τοπίο, βοηθώντας με δυναμικό και σύγχρονο τρόπο τη διεύρυνση της γνώσης.

Οι συλλογές και τα εκθέματα θα ανοίξουν έναν ιστορικό διάλογο για τον 19^ο και 20^ο αιώνα στην περιοχή της Ηλείας, ταυτόχρονα με την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς καθιστώντας και μια περιοχή τουριστικό προορισμό.

Όντας ένα σύγχρονο μουσείο φιλοδοξεί να είναι ένας **παράγοντας αλλαγής και ανάπτυξης μιας** και:

- θα αναπτύσσει επικοινωνία και διάλογο με το κοινό του,
- θα μοιράζεται την εξουσία με τους επισκέπτες του,
- θα διέπεται από αρχές που δηλώνουν ένα «άνοιγμα» προς την κοινωνία καθώς θα την συμπεριλαμβάνει στο σχεδιασμό και στις πολιτικές του.
- θα ασχολείται με διαδικασίες παραγωγής γνώσης και όχι μόνο με αντικείμενα,
- θα είναι ελκυστικό και διαρκώς μεταβαλλόμενο με αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών (ΜΠΟΥΝΙΑ, 2010).

Το «Μουσείο Σταφίδας» λοιπόν, έχει όραμα με πρωτοπορία και δημιουργικότητα, να καταστήσει τη μαύρη σταφίδα από πυλώνα στήριξης της γεωργίας που ήταν στο παρελθόν, σε πυλώνα ανάπτυξης του πολιτισμού και του τουρισμού, σήμερα. Να την τοποθετήσει στη θέση που της ανήκει, στηρίζοντας την αναγνώρισή της ως προϊόντος Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης.

Γ' ΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

4.1. Στόχος-χαρακτήρας μουσείου.

Με το «Μουσείο Σταφίδας» θα δημιουργηθεί ένας χώρος όπου το αγροτικό προϊόν της σταφίδας θα μετατραπεί σε **πολιτιστικό «προϊόν»** και θα αναδεικνύεται κυρίως, η άυλη πολιτιστική κληρονομιά του τόπου, γύρω από αυτό το σημείο αναφοράς, με την ένταξή της στα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά συμφραζόμενα.

Ως μοντέρνο μουσείο:

§ θα δίνει έμφαση στα αντικείμενα και το κοινό,

§ θα παρουσιάζει τα αντικείμενα σε σχέση με το κοινωνικό τους πλαίσιο ώστε να διευκολύνεται η προσέγγιση, ερμηνεία και γνώση τους από το κοινό, η χρήση διάφορων ερμηνευτικών μέσων και τεχνικών,

§ θα υποστηρίζει τις σύνθετες σχέσεις αντικειμένων και υποκειμένων,

§ θα κάνει τη σύνδεση παρελθόντος και παρόντος,

§ θα παρουσιάζει ανασυνθέσεις της πραγματικότητας.

Στόχος είναι μακριά από αντικειμενοκεντρικές πρακτικές, να προσεγγίσει ο επισκέπτης τον πολιτισμό από μια διαφορετική οπτική γωνία, αποδίδοντας σε αυτόν και ανθρωπολογική χροιά. Δε θα πρόκειται για ακόμα ένα λαογραφικό μουσείο αλλά για έναν χώρο όπου τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προϊόντος θα παρουσιάζονται στο κοινό μέσα από διαφορετικές ερμηνείες και διευρύνοντας τη μελέτη του, ο επισκέπτης θα κατανοεί διαδικασίες από την τοπική και κοινωνική παραγωγή έως τη μορφολογία της περιοχής. Θα έχει και περιβαλλοντικό χαρακτήρα για την ευαισθητοποίηση των πολιτών απέναντι στο φυσικό πλούτο της Δυτικής Ελλάδας. Το μουσείο αυτό μπορεί να συμβάλλει και στην αναβάθμιση του τουριστικού «προϊόντος» της περιοχής, στο σύνολό του. Ακολουθώντας το μοντέλο του Πολιτιστικού Ιδρύματος Ομίλου Πειραιώς, είναι δυνατόν να ενταχθεί και αυτό το μουσείο στο δίκτυο των θεματικών μουσείων ανά την Ελλάδα, του παραπάνω Ιδρύματος.

Με βασικό άξονα τη στρατηγική πολιτιστικής διαχείρισης, το συγκεκριμένο μουσείο έχει και στόχο, έστω έμμεσο, την αστική ανάπλαση της γύρω από αυτό περιοχής, προσδίδοντας νέες χρήσεις σε ένα σημαντικό κτίριο της νεότερης ιστορίας του τόπου και επανεντάσσοντάς το στον κοινωνικό-οικονομικό-πολιτιστικό ιστό του Πύργου. Επιπλέον, η επικοινωνία και το άνοιγμα του νέου μουσείου στοχεύει να συνδέσει το παρελθόν με το παρόν και το μέλλον της γεωγραφικής και κοινωνικο-πολιτισμικής ταυτότητας. Να δραστηριοποιήσει το κοινό για ενεργό συμμετοχή σε καινοτόμες και δημιουργικές δράσεις, προβάλλοντας τη μοναδικότητα των ίδιων και του τόπου τους και να τους μεταφέρει στοιχεία της προσωπικότητάς της πόλης του.

Εικόνα 24. Το κτίριο μετά την αποκατάστασή του

4.2. Μουσειακή έρευνα.

Πριν την ανάπτυξη της έκθεσης, απαιτείται η μουσειακή έρευνα. Αυτή αποτελεί τη διαδικασία απόκτησης γνώσης και μετατροπής της πληροφορίας που έχει συγκεντρωθεί σε συνειδητή σκέψη σχετικά με τη συλλογή, το ρόλο των αντικειμένων με τη σημασία και τη χρήση τους εντός του περιβάλλοντος στο οποίο αυτά δημιουργήθηκαν αλλά και πέρα από αυτό. Δημιουργεί το συνκειμενικό περιβάλλον για τα εκθέματα. Πρέπει να γίνει μια έρευνα τόσο για τα αντικείμενα όσο και μια έρευνα πεδίου, δηλαδή μια προσέγγιση σε σχέση με το περιβάλλον τους. Για αυτό είναι απαραίτητες και οι ανάλογες υποδομές για την έρευνα, στο μουσείο: βιβλιοθήκη, χώροι μελέτης, κέντρο τεκμηρίωσης, εργαστήρια συντήρησης κ.τ.λ.

4.3. Βασικές εκθεσιακές αρχές.

Η έκθεση είναι για το μουσείο το θεμελιώδες κομμάτι της διαμεσολάβησης, μεταδίδοντας επί τόπου πολιτιστικά αγαθά, έχοντας στην καρδιά της τις συλλογές του μουσείου. Αποτελεί μια επεξηγηματική απεικόνιση πραγμάτων και καταστάσεων μέσα από αντικείμενα και από μέσα σκηνοθεσίας που χρησιμοποιούνται ως σύμβολα.

Η ερμηνευτική και θεματική προσέγγιση που θα υιοθετηθεί είναι πολυεπίπεδη, χωρίς να πνίγει την ακτινοβολία των ίδιων των αντικειμένων, βάζοντας τα αντικείμενα να αφηγηθούν ιστορίες χωρίς απλά να τα αφήνουμε να εικονογραφούν ιστορίες. Η πρόκληση για το νέο μουσείο είναι να ερεθίσει την περιέργεια του επισκέπτη, να ενθαρρύνει την «εμπλοκή» του με το χώρο και τις συλλογές. Ο γραπτός λόγος και η εικόνα είναι τα εργαλεία που συγκροτούν τον πυρήνα της ερμηνείας από την πλευρά του επισκέπτη. Ντοκουμέντα από αρχεία, εικόνα και ήχος θα διευρύνουν την προοπτική της επίσκεψης στο μουσείο. Η ερμηνεία της έκθεσης θα έχει σκοπό να διδάξει και να αποκαλύψει νοήματα, χρησιμοποιώντας την αισθητηριακή αντίληψη και την επικοινωνία μεταξύ κοινού και μουσείου. Τα αντικείμενα θα είναι μέρος της εμπειρίας της επίσκεψης και θα γίνεται προσπάθεια να συσχετιστούν τα εκθέματα με τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τη ζωή του επισκέπτη, ενθαρρύνοντάς τον να εμπλέκεται.

Η έρευνα και η βαθειά παρατήρηση είναι απαραίτητες για να εξασφαλιστεί η ποιότητα. Ο παιδαγωγικός ρόλος του μουσείου θα πάρει σάρκα και οστά μεταδίδοντας γνώσεις και εμπειρίες μέσα από την άτυπη εκπαίδευση και εναλλακτικούς τρόπους μάθησης, τόσο προς το μαθητικό κοινό όσο και σε ενήλικα άτομα. Εδώ εντοπίζεται και η **διεπιστημονικότητα** αφού εμπλέκονται η ψυχολογία, η ανθρωπολογία και άλλες θεωρίες μάθησης.

Παροχές όπως μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα, μουσειοσκευές και υποδομές «οριζόντιας υποστήριξης» (π.χ. εργαστήρια, αίθουσες μελέτης) θα καθιστούν την επίσκεψη μια ενδιαφέρουσα, βιωματική, ακόμα και διασκεδαστική μουσειακή εμπειρία. Το κοινό θα έχει ζωντανή, φυσική (ιδιαίτερη πρόβλεψη για άτομα με ειδικές ανάγκες) και γνωστική πρόσβαση στην έκθεση του μουσείου για να καταφέρει να οικειοποιηθεί το νόημά της και να το ερμηνεύσει μέσα από **εμπειρίες «εμβύθισης»**. Έτσι θα κατακτηθεί η αναμενόμενη **πολυδιάστατη ερμηνεία** με τα πολυσήμαντα νοήματα, με την έμφαση πλέον να δίνεται σε μια πολυδιάστατη λειτουργία του μουσείου και στις υπηρεσίες προς τον επισκέπτη. Ο τρόπος διάρθρωσης της έκθεσης θα επιτρέπει μια καινούρια δυναμική μέσα από σύγχρονες πρακτικές.

Απαραίτητη κρίνεται η συνεργασία του μουσείου με τους τοπικούς φορείς και την κοινωνία για τη διαμόρφωση του μουσειακού έργου, όντας όλες οι πλευρές ισότιμες, μέσα από διάλογο, ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και πληροφοριών. Απαιτείται, ωστόσο και σύναψη συνεργασίας με άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς και παράγοντες.

4.4. Σενάριο έκθεσης – εκθεσιακή αφήγηση.

Στόχος μας είναι να εντοπίσουμε τις διαθέσιμες σημασιολογικές πληροφορίες των εκθεμάτων προκειμένου να οδηγηθούμε στην επιτυχημένη σύνταξη ενός εκθεσιακού σεναρίου.

Το σενάριο της έκθεσης είναι η μετάφραση του επιστημονικού σχεδίου γύρω από τις συλλογές και τα αντικείμενα, όπως αυτό ορίζεται από τη μουσειολογική μελέτη. Ορίζεται τι πρέπει να μεταδοθεί από τις συλλογές και την έκθεση προς τον επισκέπτη και με ποιον τρόπο ξεκινώντας από τα επιλεγμένα προς έκθεση αντικείμενα. Κεντρικό μήνυμα της έκθεσης θεωρούνται οι όποιες αγροτικές, οικονομικές, κοινωνικές, ακόμα και πολιτικές ανακατατάξεις και ζυμώσεις στο πέρασμα εκατό και πλέον χρόνων σε μια ορισμένη περιοχή με συνδυετικό κρίκο την καλλιέργεια και τη διακίνηση ενός αγροτικού προϊόντος, της σταφίδας. Αυτό το μήνυμα με βάση το **επικοινωνιακό-ολιστικό μοντέλο** θα αποστέλλεται στον επισκέπτη.

Θα χωρίζεται στις εξής τρεις θεματικές ενότητες:

α) «Μαυρομάτα», ο ευλογημένος καρπός,

β) Τα «σταφιδικά» και το εμπόριο

γ) Ο «μαύρος χρυσός».

Ο σχεδιασμός αυτών των εννοιών δε θα ακολουθεί τη χρονική ακολουθία αλλά αυτές θα διατηρούν τη νοηματική τους αυτοτέλεια, με αναγωγές στο παρόν.

Το σενάριο εξελίσσεται μέσα από τη μουσειακή αφήγηση. Στο επίκεντρό της βρίσκονται αντικείμενα πολλών ειδών, μαρτυρίες ανθρώπων που είχαν την εμπειρία του «κόσμου της σταφίδας» καθώς και φωτογραφικό υλικό. Όλα τα παραπάνω ορίζονται, εντάσσονται στο περίγραμμα της εποχής τους (ιστορικό, επιστημονικό ή καλλιτεχνικό) και ερμηνεύονται. Οι υλικές μαρτυρίες λειτουργούν ως αφορμές ώστε στο προσκήνιο να έρθουν τα κοινωνικά υποκείμενα: οι παραγωγοί των πολιτισμικών μορφωμάτων, οι ίδιοι οι άνθρωποι, οι δραστηριότητες, οι ανησυχίες, οι ιδεολογίες και οι θεσμοί τους (ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ-ΚΟΤΖΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, 2009).

Η μνήμη αποτελείται από ορατά και απτά στοιχεία όπως οι χώροι, οι εγκαταστάσεις, τα αρχεία ή τα μηχανήματα. Ωστόσο, δε βασίζεται μόνο σε αυτά τα συγκεκριμένα απομεινάρια-αποτυπώματα αλλά και στην άυλη μνήμη.

Οι αφηγήσεις και οι ζωντανές μνήμες κατοίκων μαζί με τα βιώματά τους στον αστικό και αγροτικό ιστό είναι κυρίαρχα στοιχεία που σφραγίζουν τη μουσειακή εμπειρία. Από την άλλη φωτογραφίες, χρηστικά αντικείμενα που αποτυπώνουν τη σταφίδα, τους χώρους και τους ανθρώπους της υποστηρίζουν ως τεκμήρια την έκθεση. Ο ιστορικός λόγος θα έχει στόχο να οριοθετήσει σε εννοιολογικό πλαίσιο.

Σκοπός είναι να δοθεί **νοηματική φόρτιση στα αντικείμενα**. Η φόρτιση είναι προϊόν α) της ιστορικά προσδιορισμένης κοινωνικής χρήσης των αντικειμένων/ εκθεμάτων και β) της σημασίας που, μέσω της κοινωνικής χρήσης, αυτά έχουν για τον εκάστοτε επισκέπτη. Κατά συνέπεια, ένα έκθεμα από μόνο του έχει τόσα νοήματα όσες είναι και οι- με κριτήρια κοινωνικοπολιτισμικά- ομάδες επισκεπτών του (ΤΖΩΝΟΣ, 2013). Τι σημαίνει ένα τιμολόγιο πώλησης μεγάλης ποσότητας σταφίδας στην Αγγλία για ένα μαθητή, για έναν οικονομολόγο ή ακόμα για έναν άγγλο επισκέπτη; Ο καθένας έχει διαφορετικό τρόπο προσέγγισης και διαφορετικό υπόβαθρο για την ερμηνεία που θα αποδώσει στο έκθεμα.

Ασφαλώς θα υποστηρίζεται από το κατάλληλο και επαρκές υλικό πληροφόρησης όπως χάρτες, σκίτσα, έντυπα, φυλλάδια, οπτικο-ακουστικό υλικό, διαδραστικά πολυμέσα και άλλα δυναμικά μέσα επικοινωνίας. Τα κείμενα και οι λεζάντες που θα το συνοδεύουν θα πρέπει να είναι απλά, ευκολονόητα από ένα κοινό που πια θα είναι ενεργό και διαφοροποιημένο, όχι

ομοιογενές. Αυτά τα δυναμικά μέσα μαζί με την έκπληξη, την περιέργεια και την ευχαρίστηση είναι που θα κάνουν την έκθεση πιο ελκυστική και ενδιαφέρουσα για κάθε είδους κοινό. Η προσέγγιση λοιπόν, μπορεί να είναι υλική, εικονική και κειμενική, ταυτόχρονα. Οι πληροφορίες θα διαρθρώνονται κλιμακωτά και θα μπορούν να γίνουν αντικείμενο προσέγγισης τόσο από έναν απλό επισκέπτη όσο και από κάποιον μελετητή ή επιστήμονα. Ακόμα και η λογοτεχνία είναι στα μέσα που θα συμπληρώνουν το σενάριο μιας και αυτή μπορεί να αναδείξει μια εποχή και τον πολιτισμό της με τα ανάλογα συμφραζόμενα. Πληροφόρηση και βίωμα θα αλληλοσυμπληρώνονται χωρίς κανένα να μειώνει τη δραστηριότητα του άλλου. Θα αναπτυχθεί μια εκπαιδευτική διαδρομή ώστε ο κάθε επισκέπτης να βρίσκει νόημα στην επίσκεψή του ανάλογα με τις γνώσεις και τα ενδιαφέροντά του. Το σενάριο θα υποστηρίζεται και από επιστημονικά συνέδρια ή διαλέξεις που θα δίνουν την ευκαιρία στο κοινό να εμβαθύνει σε διάφορες θεματικές.

Αφήνοντας το μουσείο επιθυμούμε ο επισκέπτης:

§ να έχει γνωρίσει ένα χώρο μνήμης της τοπικής κοινότητας,

§ να αποκτήσει ένα κίνητρο ώστε να ενδιαφερθεί εντονότερα για την περίοδο και τα γεγονότα που γνώρισε μέσα από τις θεματικές του μουσείου,

§ να προσεγγίσει με μια νέα ματιά τη σταφίδα ως προϊόν, την περιοχή της Ηλείας και τους ανθρώπους της.

4.4.1. Εισαγωγικό κείμενο Έκθεσης.

Το εισαγωγικό κείμενο είναι αυτό που σε μορφικό και εννοιολογικό επίπεδο υποδέχεται τον επισκέπτη σε οποιαδήποτε έκθεση. Εξηγεί τι παρουσιάζει η συγκεκριμένη έκθεση και πως είναι οργανωμένη, ποιες είναι οι θεματικές της ενότητες. Από την άλλη, το εισαγωγικό κείμενο της έκθεσης παρακινεί τον επισκέπτη να ανακαλύψει και να ερμηνεύσει, τον πληροφορεί, τον κατευθύνει, τον προβληματίζει και του δίνει έναυσμα για σκέψη.

Για τη συγκεκριμένη έκθεση, όπως αυτή θα είναι διαρθρωμένη και πλαισιωμένη, κάπως έτσι προτείνουμε να είναι το εισαγωγικό κείμενο:

Η έκθεση είναι αφιερωμένη σε ένα μοναδικό προϊόν που έχει συνδέσει στενά την ύπαρξή του με την περιοχή της Ηλείας και τους ανθρώπους της, αφήνοντας ανεξίτηλα σημάδια ως σήμερα, **τη σταφίδα**. Ένας ολόκληρος κόσμος άρχισε να δημιουργείται γύρω από αυτόν τον καρπό από τα μέσα του **18^{οο}** ως τα μέσα περίπου του **19^{οο}** αιώνα και τώρα αποτυπώνεται στη συγκεκριμένη έκθεση για το **«μαύρο χρυσό»**.

Ποιοι και πως καλλιεργούσαν τη σταφίδα; Πως, από ποιους και από πού γινόταν το εμπόριο και η εξαγωγή της στις χώρες της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης; Πόσο πλούτο και ποια άνθιση έφερε στον τόπο αυτή η καλλιέργεια; Τι ήταν τα «σταφιδικά», πως ήρθε ο μαρασμός και ποια προβλήματα προέκυψαν για τον πληθυσμό;

Στα παραπάνω ερωτήματα απαντούν οι τρεις θεματικές ενότητες της έκθεσης:

«Μαυρομάτα, ο ευλογημένος καρπός»,

«Τα σταφιδικά και το εμπόριο»,

«Ο μαύρος χρυσός»,

εκπέμποντας μηνύματα, ζυπνώντας μνήμες και δημιουργώντας συναισθήματα. Σε αυτές τις ενότητες, μέσα από αντικείμενα καθημερινής χρήσης, εργαλεία, φωτογραφίες, άρθρα, αποσπάσματα από τον Τύπο, έγγραφα και άλλα εκθέματα, το πολύμορφο μωσαϊκό του κόσμου της σταφίδας στην Ηλεία αποκαλύπτεται στον επισκέπτη.

Καλό ταξίδι, λοιπόν, με αντικείμενα, ανθρώπους και ιστορίες, προς τη σταφίδα και τον τόπο της.

4.4.2. Θεματικές ενότητες.

Θα πρόκειται για μια μωσαϊκή έκθεση μιας και το κύριο θέμα της θα παρουσιάζεται σε υποθέματα που δε θα επηρεάζουν αρνητικά την αντίληψη του αρχικού κεντρικού άξονα. Η θεματική ενότητα είναι ίσως ο πιο επικοινωνιακός τρόπος για την πρόσληψη του παρελθόντος και αποτελεί τη λύση ανάμεσα στην απλή παράθεση εκθεμάτων ή τη συσσώρευση γνώσεων. Οι τρεις θεματικές ενότητες που θα στηθούν θα φέρνουν στο προσκήνιο την καλλιέργεια της σταφίδας και την επεξεργασία της, την ανάδειξη του Πύργου, του Κατάκολου και της ευρύτερης περιοχής ως σημαντικού κέντρου διαχείρισης και χρηματοδότησης της σταφιδοπαραγωγής, το ανθρωπογενές και αστικό περιβάλλον (δημογραφική εξέλιξη, πολεοδομική συγκρότηση, οικονομικά μεγέθη), τις κοινωνικές και ιδεολογικές αναζητήσεις αλλά και την πολιτιστική διάσταση της ανάπτυξης της πόλης και της περιοχής.

α) «Μαυρομάτα», ο ευλογημένος καρπός

Η πρώτη θεματική ενότητα έχει αντικείμενο τον καθαυτό καρπό της μαύρης σταφίδας με στοιχεία για τη καλλιέργεια που έφτανε στην Ηλεία τα 150.000 στρέμματα ,ήδη από το 1850-1860 (το χρονικό διάστημα 1830-1860 ο όγκος της σταφιδοπαραγωγής δεκαπλασιάστηκε ακολουθώντας την αντίστοιχη αύξηση των εξαγωγών , τη συγκομιδή, την επεξεργασία και τη διατροφική αξία του στο διαιτολόγιο τόσο του Έλληνα όσο και του Ευρωπαίου, μιας και χιλιάδες τόνοι αυτού του φυτού έφταναν στη Ρωσία, τη Γαλλία και την Αγγλία. Ειδικά, σε αυτήν την χώρα η σταφίδα χρησιμοποιούνταν για τη διατροφή των πλατιών λαϊκών στρωμάτων. Η καλλιέργεια της σταφίδας απαιτούσε εργαλεία και πανιά, ξύλινα κιβώτια και κάρα. Γύρω λοιπόν, από αυτή την παραγωγή αναπτύχθηκε σιγά- σιγά ένα δίκτυο δραστηριοτήτων από τον μικροκαλλιεργητή και τον μικρέμπορο του χωριού ως τον έμπορο και το μεγαλέμπορο. Στη συγκομιδή και στο αλώνισμα συμμετείχε όλη η οικογένεια με φίλους και συγχωριανούς ενώ μετά στη «μάκινα», τη μηχανή που καθάριζε τη σταφίδα δούλευαν συνήθως, γυναίκες και στη μεταφορά πάντα άνδρες, οι φορτοεκφορτωτές ή χαμάληδες, σκυφτοί, με ένα πλεκτό φαρδύ ζωνάρι, γύρω από τη μέση.

Ο καρπός στο χωράφι, αγροτικές εργασίες, καλλιεργήσιμες εκτάσεις με τα αλώνια τους στα γύρω χωριά προβάλλονται με φωτογραφίες, βίντεο και περιγραφές, συνεντεύξεις ντόπιων καλλιεργητών για τη διαδρομή της ζωή τους σε συνάφεια με τη διαδρομή της σταφίδας στο ύπαιθρο. Η όλη παρουσίαση θα συνοδεύεται από περιορισμένο αριθμό υλικών εκθεμάτων: εργαλεία και μηχανήματα όπως η μάκινα, τα τρυγοκόφια, οι τσιβιέρες, τα κλαδευτήρια, οι πλάστιγγες.

«Στο τέλος του Αλωνάρη άρχισε ο τρύγος. Θέρος τρύγος- πόλεμος! Η εξοχή γεμάτη. Φωνές εδώ, τραγούδια εκεί, γέλια παρέκει. Πανηγύρι γίνεται! Εδώ είναι σημαδεμένο. Άμα πέσει η σταφίδα στ' αλώνι, αρχίζουν και τα σύγνεφα στον ουρανό. Τότε αρχίζει και το δικό μας καρδιοχτύπι. Όλοι στον ουρανό έχουμε καρφωμένα τα μάτια μας. –Να βαστάξει να σηκώσουμε το πρώτο χέρι και το δεύτερο... Ο Θεός ας κάνει το θέλημά του· λέμε άμα ρίζουμε το πρώτο χέρι. – Αχ να βάσταγε να σηκώσουμε και το δεύτερο στεγνό!... Παρακαλούμε άμα ρίζουμε και το δεύτερο. Έτσι περνούμε όλοι μας τη ζωή για τη μαυρισμένη τη σταφίδα που να είχε λείψει. Ωστόσο, ο καιρός πήγε καλός. Η σταφίδα ξεράθηκε· την τρίψαμε, τη σωριάσαμε, την κάναμε έτοιμη για τον έμπορο. Όλοι δοξάσαμε το Θεό που τη σηκώσαμε στεγνή» (ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ, 1885, σελ. 20-21).

· Προτεινόμενα εκθέματα α' ενότητας

Εικόνα 25. Ξήραση του καρπού στα αλώνια.

Εικόνα 26. Ξήραση του καρπού στις “τζιβιέρες”.

Εικόνα 27. Κτήμα παραγωγής σταφίδας, στο Λαντζόϊ Ηλείας.

Εικόνα 28. Ζυγαριά για το ζύγισμα των σάκων με τη σταφίδα. 1930.

Εικόνα 29. Εργαλεία για την συγκομιδή.

Εικόνα 30. Καλάθια για τον τρύγο της σταφίδας.

Εικόνα 31. Μηχάνημα (μάκηνα) για τον καθαρισμό της σταφίδας.

Εικόνα 32. Καλλιεργητές σταφίδας, δεκαετία 1930.

Εικόνα 33. Καλλιεργητές στο κτήμα τους, δεκαετία 1920.

Εικόνα 34. Δείγματα σταφίδας, στο χιμείο.

Εικόνα 35. Εργασίες σε φυτώρια σταφίδας, στο Ινστιτούτο Σταφίδας, γύρω στο 1945.

β) Τα «σταφιδικά» και το εμπόριο

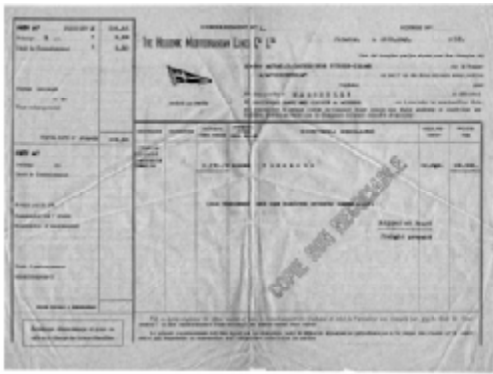
Ο καρπός της σταφίδας υπήρξε το σημαντικότερο εξαγωγικό προϊόν της χώρας και τα κέρδη που απέφερε ήταν ικανά για να κατεβάσουν πλήθος Ελλήνων από τα βουνά προκειμένου να καλλιεργήσουν τις νέες εκτάσεις, δημιούργησε αστικούς και ημιαστικούς πληθυσμούς, ζωντάνεψε λιμάνια, έφερε τις γυναίκες να δουλέψουν στα συσκευαστήρια, έδωσε ώθηση σε μικρές βιομηχανίες, προσέλκυσε στη Δυτική Πελοπόννησο Ευρωπαίους που με τη σειρά τους έφεραν τις δικές τους νοοτροπίες.

Σε αυτήν την ενότητα ο επισκέπτης θα ενημερωθεί για τη μεγάλη, **καταλυτική σταφιδική κρίση του 1890**, λόγω της κατάρρευσης του σταφιδεμπορίου η οποία έφερε μεγάλες πολιτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις και αναταραχές, σε εθνικό επίπεδο, με κυριότερη συνέπεια το πρώτο μεγάλο κύμα μετανάστευσης. Παρατηρήθηκαν, συχνά, ένοπλες εξεγέρσεις με αιματηρή κατάπιξη από την Κυβέρνηση. Το σταφιδικό κίνημα έκανε την εμφάνισή του και ταρακούνησε τις σταφιδοπαραγωγικές περιοχές, με την κατάρρευση του σταφιδεμπορίου και την κυριαρχία των τοκογλύφων και της κερδοσκοπίας να πλήττουν τις τοπικές κοινωνίες και να σπέρνουν τον πανικό στους κατοίκους. Τα κυριότερα αιτήματά των αγροτών είχαν να κάνουν με τη χορήγηση δανείων, παρέμβαση του κράτους υπέρ τους, δικαιότερη κατανομή των φόρων, πάταξη της κερδοσκοπίας και της τοκογλυφίας και τη μη καταδίωξη οφειλετών. Εμπορικοί οίκοι ξένοι και ελληνικοί: Βαρφ και Φελς, Αγαπητού, Φραγκόπουλου κ.ά. είχαν αναπτύξει ευρείες δανειστικές δραστηριότητες τόσο στην ύπαιθρο όσο και στις πόλεις.

«Τι αντιπροσώπευαν αυτές οι πληρωμές που έκανε ο Σκούρκος; Αν ήταν αγαθοεργίες όλα αυτά τα δοσίματα, θα είχε ακουστεί. Τι άλλο μπορούσε να είναι; Κάθε τρεις μήνες ο Ζ.Μ. εισέπραττε από 2.500 δραχμές και ο Ρ.Α. από 3.000 δραχμές, κάθε έξι μήνες ο Π.Γ. εισέπραττε από 7.800 δραχμές... Τι λοιπόν αντιπροσώπευαν αυτές οι πληρωμές; Τι άλλο παρά τόκους... Αν όμως ήταν τόκοι, πόσο υπέρογκοι φαινόταν εν σχέσει προς το αρχικό κεφάλαιο!» (ΚΑΚΟΥΡΗ, 2008, σ. 693-694).

Στατιστικά τεκμήρια της εποχής, αρχεία, αφίσες, ποσοτικοί πίνακες, κριτικά άρθρα, οικονομικές μελέτες, τιμολόγια, αλληλογραφία, η σκηνογραφία του γραφείου ενός σταφιδέμπορου, κατάλογοι εμπορευμάτων ως εκθέματα φωτίζουν την ταραγμένη και άγνωστη αυτή πτυχή της καλλιέργειας της σταφίδας στην Ηλεία. Πέρα από τη μελέτη της κρίσης, σε αυτή την ενότητα το κοινό ανακαλύπτει την εκβιομηχάνιση της περιοχής με εργοστάσια επεξεργασίας και συσκευασίας σταφίδας που κέρδισαν διακρίσεις, την ίδρυση του Αυτόνομου Σταφιδικού Οργανισμού το 1925 με τις εγκαταστάσεις και τις αποθήκες του στον Πύργο, στο Επιτάλιο και σε άλλες περιοχές, την εμπορική κίνηση και δραστηριότητα από αλευρόμυλους, οινοποιεία και βιοτεχνικά εργαστήρια.

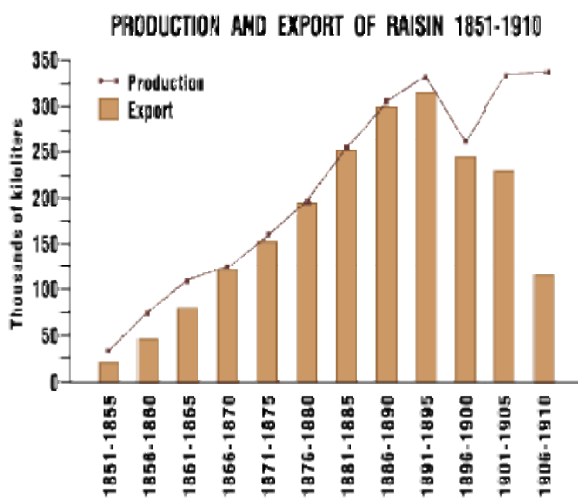
· Προτεινόμενα εκθέματα β' ενότητα

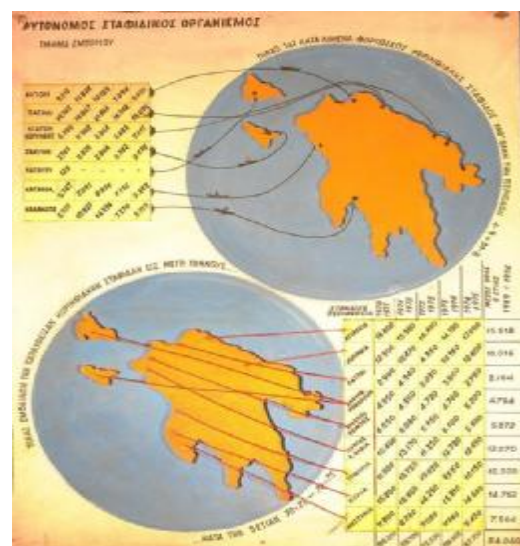
Εικόνα 36. Τιμολόγιο εξαγωγής σταφίδας, στη Μασσαλία, 1958.

Εικόνα 37. Το εξαγωγικό λιμάνι του Κατάκολου, 1910.

Εικόνα 38. Στατιστικά για την εξαγωγή σταφίδας.

Εικόνα 39. Στατιστικά στοιχεία πενταετίας 1970-1975.

Εικόνα 40. Έγγραφο από το εμπόριο της σταφίδας, 1971.

Εικόνα 41. Απόσπασμα εφημερίδας με άρθρο για τη σταφίδα.

Εικόνα 42. Αφίσα διαφήμισης.

Εικόνα 43. Αποσπάσματα εφημερίδων με νέα για τη σταφίδα.

Εικόνα 44. Αποθήκες του Α.Σ.Ο. στον Πύργο.

Εικόνα 45. Εργοστάσιο σταφίδας, στον Πύργο, 1918.

Εικόνα 46. Σταφιδεργοστάσιο στο Κατάκολο, του 1930. Διακρίνονται αυτά των Αδελφών Καντούνη και του Λογοθέτη.

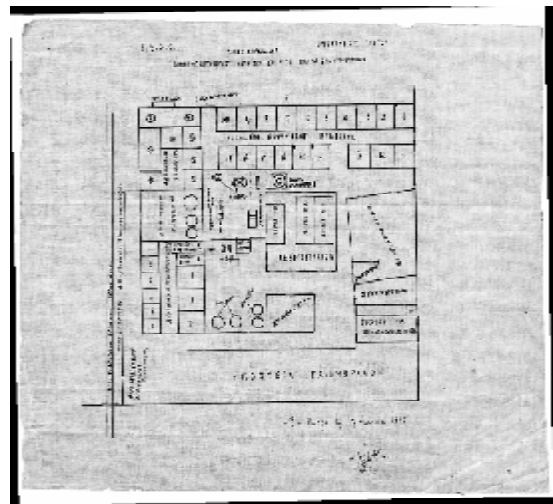
Εικόνα 47. Φωτογραφία από την συσκευασία σταφίδας, Κατάκολο 1950.

Εικόνα 48. Ο εξαγωγέας σταφίδας Διον. Νίρος, στο Κατάκολο, 1950.

Εικόνα 49. Άρθρο για το σταφιδικό ζήτημα.

Εικόνα 50. Χειρόγραφη κάτοψη τμημάτων εργοστασίου, 1935.

Εικόνα 51. Απόσπασμα εφημερίδας για συλλαλητήριο Σταφιδοπαργωτών.

Εικόνα 52. Πλοίο για τη μεταφορά σταφίδας, δεκαετία 1950.

Εικόνες 53-54. Τιμητικές διακρίσεις για το προϊόν της σταφίδας.

Εικόνα 55. Έγγραφο του Υπουργείου Γεωργίας για τη σταφίδα, το 1922.

Εικόνα 56. Έγγραφο μετοχών εταιρείας σταφίδας.

Εικόνα 57. Σκηνογραφία γραφείου σταφιδέμπορου.

Εικόνα 58. Φορτοεκφορτωτές κιβωτίων σταφίδας, 1950.

Εικόνα 59. Φορτία σταφίδας στο σιδηροδρομικό σταθμό των Λεχαινών, 1918.

γ) Ο «μαύρος χρυσός»

Το σταφιδεμπόριο στηρίζοντας τη διεθνή «καριέρα» της μαύρης σταφίδας, έδωσε σε αυτήν το όνομα: «ο μαύρος χρυσός». Η εξαγωγή ενός αγαθού με τεράστια ζήτηση στην Ευρώπη προσέλκυσε στην περιοχή πληθυσμούς και ένας ολόκληρος μικρόκοσμος από εμπόρους και τραπεζίτες, προξένους ξένων χωρών (λειτουργούσαν Προξενεία της Ιταλίας, της Γαλλίας, της Αμερικής, της Γερμανίας και άλλων Ευρωπαϊκών χωρών), εργάτες, σταφιδοπαραγωγούς και μεγάλους σταφιδέμπορους όπως ο Στεφανόπουλος, ο Γιαννάτος, ο Χατζηγιάννης, ο Σορβατζιώτης, ο Καντούνης, ο Μπελούσης, ο Μανωλόπουλος (δωρητής του Δημοτικού Νοσοκομείου Πύργου, το 1888) πρωταγωνιστούν σε έργα και ημέρες της ακμής. Αρχίζει και εμφανίζεται μια διαφοροποίηση στη δομή των κυρίαρχων κοινωνικών στρωμάτων με τη δημιουργία μιας βιομηχανικής τάξης η οποία έχει απήχηση στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας.

Αυτός ο «χρυσός» ώθησε τον Πρωθυπουργό Χαρίλαο Τρικούπη και τον Δήμαρχο Πύργου Πέτρο Αυγερινό να καλέσουν το 1879 τον μηχανικό Α. Στρέιτ για να κατασκευάσει σιδηροδρομική γραμμή (μήκους 13 χιλιομέτρων) ως το λιμάνι, με τις μεγάλες αποθήκες, στο Κατάκολο για να καλύψει τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες μεταφοράς της σταφίδας, από τον Πύργο, το γεωργικό και εμποροβιοτεχνικό κέντρο της Ηλείας, στο επίνειό του. Τα εγκαίνια έγιναν από το Βασιλιά Γεώργιο Α', το 1883 και ήταν **η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή** που λειτούργησε εκτός Αττικής, πράγμα που φανερώνει τη σημασία που από νωρίς έδωσαν οι δημοτικοί άρχοντες και η Κυβέρνηση στην ανάγκη στήριξης με τις ανάλογες υποδομές στο εμπόριο της σταφίδας. Τον Ιούνιο του ίδιου έτους, ιδρύεται η «Α.Ε. Σιδηρόδρομος Πύργου Κατάκολου» με μετόχους τη Γενική Πιστωτική Τράπεζα, ομάδα κεφαλαιούχων, βουλευτών και τραπεζιτών και τον τότε Δήμο Λετρίνων. Η πορεία αυτού του τραίνου που πήρε το όνομα «ο Κωλοσούρτης», θα συνδεθεί με την τύχη του Πύργου και της περιοχής του. Ξεκινούσε από το σταθμό του Σιδηρόδρομου Πύργου Κατάκολου (Σ.Π.Κ.) και διέσχισε σε όλο το μήκος το Κατάκολο και κατέληγε στο λιμάνι, μπροστά στις αποθήκες. Στο Κατάκολο, ξεκινά ένας οργανισμός από επενδύσεις, παραγωγή και νεωτερισμούς με την κατασκευή αποθηκών που ξεχωρίζουν για την ιδιόμορφη αρχιτεκτονική τους, ως σήμερα. Εδώ, το 1880 χτίζεται το εργοστάσιο επεξεργασίας και συσκευασίας της σταφίδας από το «Σωματείο Κιβωτοποιών και Σταφιδοεπεξεργαστών». Σε αυτό το εμπόριο στηρίχτηκε η ανώτερη οικονομικά τάξη για να αναγείρει δεκάδες νεοκλασικές κατοικίες και εξοχικές επαύλεις που ακόμη υπάρχουν, θέατρα, νοσοκομεία, βιβλιοθήκες, σχολεία, οινοποιεία και αποθήκες με βιομηχανικό εξοπλισμό και υποδομές καθιστώντας τον Πύργο και την περιοχή του πολιτιστικό, οικονομικό και κοινωνικό κέντρο. Η μεγάλη αύξηση στο εισόδημα των ντόπιων έφερε τη σπατάλη και την επίδειξη πλούτου. Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία ενός Γάλλου εισαγωγέα της εποχής ο οποίος κάνει λόγο για εισαγωγή ακριβών γαλλικών κρασιών και ολλανδικών τυριών από τους άλλοτε λιτούς κάτοικους του Πύργου. Επηρέασε βέβαια και το Δημοτικό τραγούδι του τόπου μας, («*μεσ' τον Πύργο μεσ' τ' αλώνια*», «*η Μαριορή παντρεύεται*», κ.ά.) τους χορούς και τα πανηγύρια της Πελοποννήσου που θέλησαν να καταγράψουν και να «αποθεώσουν» τη σταφίδα ως ένα συστατικό στοιχείο του τρόπου ζωής μας. Αποδείξεις του παραπάνω οικονομικού και κοινωνικού πλούτου, θα είναι σε αυτήν την ενότητα εμπορικά έγγραφα και φωτογραφίες από το παρελθόν και ταυτόχρονα από το παρόν μιας και τα ίχνη αυτής της ευμάρειας, δημιουργικότητας και ακμής συναντά κανείς σε πολλά σημεία στην πόλη του Πύργου.

Στο διήγημα «*Το σύγνεφο*» του Α. Καρκαβίτσα, ένας παραγωγός καμαρώνει: «*Ο Μάης βγάνει τα κεράσια, ο Θεριστής τ' αγγούρια, ο Αλωνάρης τα καρπούζια και ο Άγουστος τα τάλαρα*», που σημαίνει πως η αυγουστιάτικη σταφίδα έδινε το πολύ εισόδημα.

Στον Πύργο, οι κάτοικοι υποστήριζαν πως: «*Ημείς εδώ κρασί δεν πίνομεν. Ημείς πίνομεν μύρα...*» (εφ. ΑΚΡΟΠΟΛΗ, 1894).

· Προτεινόμενα εκθέματα γ' ενότητας

Εικόνα 60. Ο Σταθμός του Σιδηρόδρομου Πύργου- Κατάκολου, δεκαετία 1900.

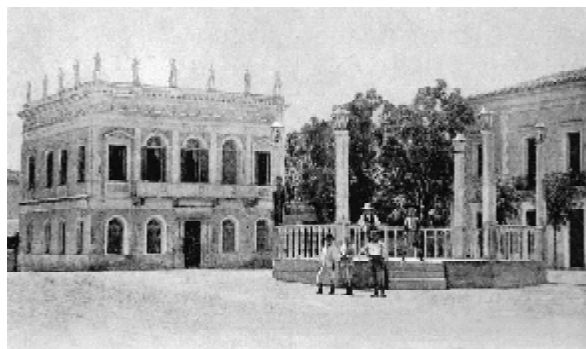
Εικόνα 61. Νεοκλασικά κτίρια, στον Πύργο, δεκαετία 1910.

Εικόνα 62. Έπαυλη σταφιδέμπορου.

Εικόνα 63. Μέρης ακμής στον Πύργο, 1920.

Εικόνα 64. Η Πλατεία Δημαρχείου, στον Πύργο, 1907.

Εικόνα 65. Γλέντι σταφιδεργατών, 1938.

Εικόνα 66. Πρατήριο πώλησης σταφίδας, δεκαετία 1930

Εικόνα 67. Το λογότυπο των Σιδηροδρόμων Π.Α.Π

Εικόνες 68-69-70. Νεοκλασικά κτίρια στον πύργο του σήμερα.

4.5. Κοινό- επικοινωνία

Τα μουσεία πληθαίνουν και εξελίσσονται, διαρκώς, για αυτό και αγωνίζονται να ικανοποιούν τις ανάγκες του πολίτη και ταυτόχρονα να καταρρίψουν φραγμούς και προκαταλήψεις, ώστε να είναι προσιτά σε όλους, συνδέοντας τις λειτουργίες τους με τις αναζητήσεις του σήμερα.

Οι μουσειολόγοι και οι υπεύθυνοι μουσείων πρέπει να φροντίζουν την «ευρύτερη εικόνα» όταν μελετούν τους επισκέπτες τους και να προσπαθούν να προσελκύσουν το κοινό με τους όρους των επισκεπτών (Black, 2009).

Οι άνθρωποι του «Μουσείου Σταφίδας» θα κινούνται με σκοπό να δημιουργήσουν το σωστό περιβάλλον που θα κάνει τους επισκέπτες να έχουν την καλύτερη δυνατή διάθεση στην επίσκεψη, να παρακολουθούν τις εκδηλώσεις, να νιώσουν ότι τους αφορούν οι συλλογές και να φύγουν με θετικές εντυπώσεις και μνήμες και να ξανάρθουν αργότερα ή να συστήνουν το μουσείο και σε άλλους.

Πρέπει να προσαρμόσουν τη μετάδοση γνώσης στην πιο ανάλαφρη και ψυχαγωγική εκδοχή του κύριου όγκου των επισκεπτών (Black, 2009).

Έρευνες, ειδικά στο εξωτερικό, στην **εποχή «της πληροφορίας και των υπηρεσιών»** αποκαλύπτουν πως το κοινό είναι όλο και πιο πολύ απαιτητικό όσον αφορά στην εξυπηρέτησή του και αναζητά χώρους που διαθέτουν ισχυρή ταυτότητα και καινοτομίες. Για αυτό πρέπει να δοθεί προσοχή στην ποιότητα της δημόσιας εικόνας του «Μουσείου Σταφίδας», του περιεχομένου και των λειτουργιών του, με σαφήνεια στο ποιο είναι αυτό το μουσείο, το ρόλο και το προσανατολισμό του, τι προσφέρει και τι να περιμένουν οι επισκέπτες του. Το νέο αυτό μουσείο ως **«συμμετοχικό»** πρέπει να χρησιμοποιεί εναλλακτικές οδούς για την προσέγγιση του δυνητικού κοινού του. Να συνδεθεί με τους πολίτες και τον κοντινότερό τους θεσμό την Τοπική Αυτοδιοίκηση, να την κάνει συνυπεύθυνη της νέας αντίληψης (Δεκαπενθήμερος Πολίτης, τ. 72, 1986). Ιδιαίτερα, στους χώρους κίνησης των επισκεπτών όπως η υποδοχή, η ατμόσφαιρα πρέπει να είναι φιλική, ζεστή και φιλόξενη. Σήμερα που υπάρχει πληθώρα μουσείων και αξιοθέατων πολιτιστικής κληρονομιάς, ο ανταγωνισμός γίνεται όλο και μεγαλύτερος, για αυτό η παρουσία του «Μουσείου Σταφίδας» στα τουριστικά και πολιτιστικά δίκτυα κρίνεται απαραίτητη, ακολουθώντας μια μοντέρνα μορφή επικοινωνίας και εξωστρέφειας.

Σήμερα, όπου ο σύγχρονος πολιτισμός επιβεβαιώνεται ως κύριο στοιχείο ταυτότητας κάθε πόλης και ως συγκριτικό πλεονέκτημα στην προβολή μιας πόλης, το «Μουσείο Σταφίδας» θα μπορεί εξίσου, να συμβάλει και να υποστηρίξει οργανωμένες στρατηγικές δημιουργίας ταυτότητας τόπου (city branding) σε συνεχή και στενή συνεργασία με τις δημοτικές και περιφερειακές αρχές καθώς και άλλους εταίρους, με σκοπό την **προσέλκυση** επισκεπτών, νέων κατοίκων και επενδύσεων. Όχι μόνο θα αποτελέσει μακροπρόθεσμα, διαμορφωτή της ταυτότητας του τόπου αλλά και θα αποτελέσει ίσως αφετηρία για αστική ανάπλαση του συγκεκριμένου σημείου στον πολεοδομικό ιστό της πόλης του Πύργου.

Για την εξυπηρέτηση των πολιτών έχει δημιουργηθεί ο πιλοτικός ιστότοπος: <https://mouseiostafidas.wordpress.com/> που θα τους ενημερώνει για το σχεδιασμό και το όραμα του Μουσείου.

4.6. Λειτουργία και ζωή του μουσείου

4.6.1. Πλαίσιο λειτουργίας και μοντέλο διοίκησης

Το νέο μουσείο θα είναι ελεγχόμενο ως φορέας τόσο από το Υπουργείο Πολιτισμού και τις υπηρεσίες του (για τους στόχους και το εκπαιδευτικό του έργο) όσο και από την τοπική αυτοδιοίκηση και συγκεκριμένα την Περιφερειακή Ενότητα Ηλείας.

Οι νέες παράμετροι που χαρακτηρίζουν τον 21^ο αιώνα, όπως ο ανταγωνισμός, η **δημιουργία μουσείων-τοποσήμων**, οι απαιτήσεις της οικονομίας, η ευρύτητα του κοινού ή η απαίτηση για «επαγγελματισμό» από την πλευρά των μουσείων, δημιούργησαν την ανάγκη για νέα μοντέλα διοίκησης μουσείων. Θεωρούμε λοιπόν, πως η καταλληλότερη λύση για τη διοίκηση ενός μουσείου, όπως το «Μουσείο Σταφίδας», είναι ένα ίδρυμα *αστικής συλλογικότητας* που θα βασίζεται στην κοινωνία των πολιτών. Ο γενικός ορισμός των ιδρυμάτων αστικής συλλογικότητας αναφέρει ότι πρόκειται για οργανισμούς που δεν είναι ούτε αποκλειστικώς εταιρικοί ούτε αμιγώς κυβερνητικοί, αλλά οι δράσεις τους υπόκεινται απευθείας στην κρίση κοινωνικών δικτύων ή της κοινωνίας στο σύνολό της. Τέτοιου είδους οργανισμοί αποτελούν μέρος αυτού που οι οικονομολόγοι ονομάζουν «τρίτο τομέα» και πολλοί θεωρούν ότι αυτός ο τομέας αποτελεί τον πιο ραγδαία εξελισσόμενο οικονομικό τομέα των αναπτυγμένων χωρών.

Τα μουσεία που ακολουθούν το παραπάνω μοντέλο είναι αποτέλεσμα δημόσιας και ιδιωτικής συνεργασίας και μπορεί να χαρακτηρίζονται ως: κρατικά μουσεία των οποίων η διαχείριση γίνεται από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, κρατικά μουσεία των οποίων η διαχείριση γίνεται από φορείς στους οποίους έχει εκχωρηθεί ο ρόλος αυτός και ως μουσεία που ανήκουν και λειτουργούν υπό τον έλεγχο μη κερδοσκοπικών οργανώσεων όπως πανεπιστημιακά ιδρύματα κ.ά. με κρατικές επιχορηγήσεις. Ένα μουσείο που ρυθμίζεται από την *αστική συλλογικότητα* έχει πολλαπλές πηγές χρηματοδότησης (κρατική επιχορήγηση, ιδιώτες, έσοδα από επισκέπτες, δωρητές, πολιτιστικά ιδρύματα, χορηγίες), βασίζεται στην εξωστρέφεια και διοικείται από ένα σχήμα που δεν προέρχεται από κάποιο κεντρικό κυβερνητικό φορέα, αλλά έχει ανεξάρτητα ή ημιανεξάρτητα συμβούλια. Στην Αγγλία, για παράδειγμα, τα εθνικά μουσεία διοικούνται από ανεξάρτητα διοικητικά συμβούλια που διαπραγματεύονται με την κεντρική κυβέρνηση πολυετείς χρηματοδοτήσεις, με βάση συγκεκριμένα στρατηγικά σχέδια. Στον Καναδά, τα εθνικά μουσεία μετατράπηκαν σε κρατικά ελεγχόμενες εταιρείες των οποίων τα συμβούλια είναι αποδεσμευμένα από τον κρατικό έλεγχο και υπεύθυνα για τα οικονομικά. Παράλληλα, πολλά ιδιωτικά μουσεία τέτοιου είδους διευρύνουν τη σύνθεση των συμβουλίων τους προς την τοπική κοινότητα.

Συγκεκριμένα το «Μουσείο Σταφίδας» ως δημιούργημα της τοπικής αυτοδιοίκησης, στο πλαίσιο προγραμμάτων αστικής ανάπλασης θα λειτουργεί ως ίδρυμα με ανεξάρτητο Διοικητικό Συμβούλιο προκειμένου να είναι πιο ευέλικτο και να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των πολιτών, προσβλέποντας στην παραγωγή περισσότερου έργου. Θα αναζητά έξωθεν στήριξη, όχι μόνο οικονομική αλλά και κοινωνική, με συνδέσμους με το κοινό. Οι στόχοι που θα απορρέουν αποκλειστικά από το ακολουθούμενο μοντέλο διοίκησης θα είναι η προσέλκυση τουρισμού, η αστική ανάπλαση, η κοινωνική συνοχή, η δημιουργία ταυτότητας για την πόλη του Πύργου και την ευρύτερη περιοχή.

4.6.2. Προσωπικό

Ένας οργανισμός όπως το «Μουσείο Σταφίδας» αν επιθυμεί να είναι φορέας δράσεων στην πολιτιστική κληρονομιά και πύλυνας επικοινωνίας και συνεργασιών οφείλει να επανδρωθεί με μια πλήρη και δυναμική ομάδα επαγγελματιών.

Στο τμήμα εκθέσεων και συλλογών, βρίσκεται το επιστημονικό κεφάλαιο του μουσείου και έχει να κάνει με τη διαχείριση της συλλογής και των αντικειμένων της, τη συντήρηση και την πολιτική εμπλουτισμού, το σχεδιασμό των εκθέσεων (μόνιμης και περιοδικών), την καταγραφή, δανεισμό και αποθήκευση αντικειμένων, τη συνεργασία με άλλα μουσεία κ.ά.

Στη διοίκηση, υπάγονται οι θέσεις που είναι απαραίτητες για τη διαχειριστική κατάσταση του μουσείου, επομένως η γραμματεία και το λογιστήριο οφείλουν να ασχολούνται με συμβάσεις, οικονομικά, προϋπολογισμό, διαχείριση ανθρωπίνου δυναμικού.

Απαιτείται, επίσης, η ύπαρξη μιας ομάδας μεσολαβητών- μουσειοπαιδαγωγών που θα σχεδιάζουν, θα οργανώνουν και θα υλοποιούν τα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά προγράμματα καθώς και τις οργανωμένες ξεναγήσεις κοινού.

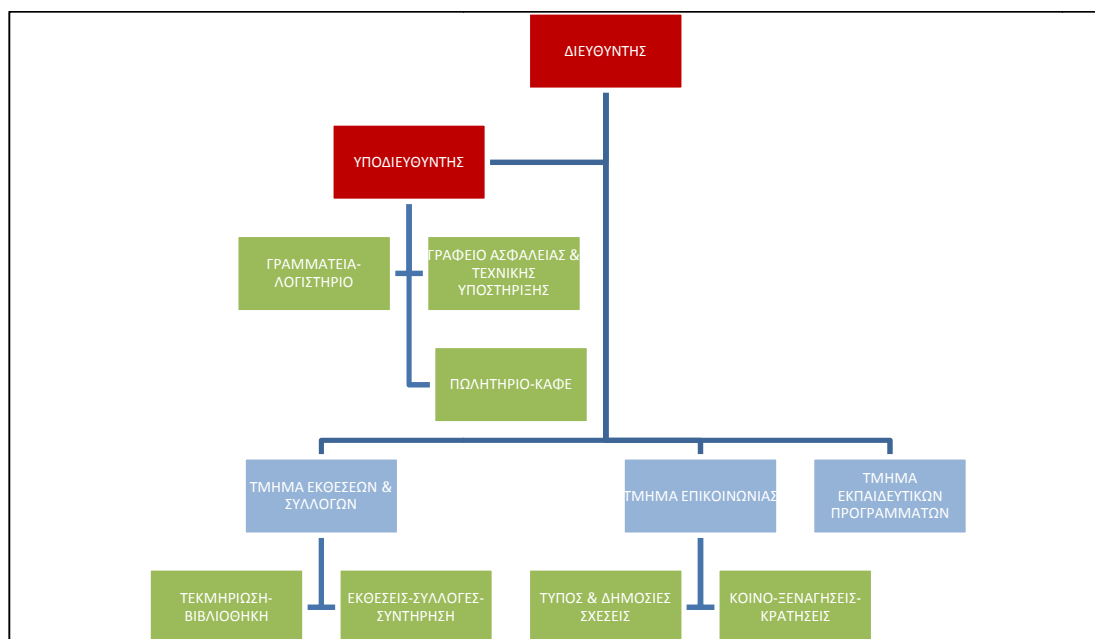
Στην τεκμηρίωση θα βρίσκεται το προσωπικό που θα έχει αναλάβει τη βιβλιοθήκη, τη διαχείριση της πληροφόρησης και θα υποδέχεται και θα στηρίζει στην έρευνά τους ερευνητές.

Σημαντικό είναι και το τμήμα επικοινωνίας και marketing που θα συντονίζει και θα διαχειρίζεται τη διαφήμιση του μουσείου, την επικοινωνία με το κοινό και τα Μ.Μ.Ε. , τις δημόσιες σχέσεις, τα πνευματικά δικαιώματα, την κοινωνική δικτύωση, την οργάνωση των επισκέψεων και παράλληλων δράσεων.

Ένα ιδιαίτερο κομμάτι του προσωπικού είναι αυτό που θα βρίσκεται στην υποδοχή και το ταμείο, μιας και θα έρχεται σε άμεση και καθημερινή επαφή με κάθε επισκέπτη. Το ίδιο ισχύει και τα άτομα του πωλητηρίου τα οποία πρέπει να είναι επαγγελματίες για την πώληση, τη διαχείριση, τις παραγγελίες και τα προϊόντα που θα διατίθενται στο κοινό.

Τέλος, κομβικό είναι και το μέρος του προσωπικού που θα έχει επιφορτιστεί με την ασφάλεια κάθε χώρου του μουσείου και την τεχνική του συντήρηση.

Το οργανόγραμμα του «Μουσείου Σταφίδας» θα μας δώσει πληροφορίες για την οργανωτική δομή του, θα αποτυπώνει την αλυσίδα εντολών, την κλίμακα δικαιοδοσίας/ ιεραρχίας, την απεικόνιση των θέσεων εργασίας, τη μορφή τμηματοποίησης και τις σχέσεις μεταξύ των μελών του.

Εικόνα 71. Οργανόγραμμα Μουσείου Σταφίδας.

4.6.3. Κέντρο τεκμηρίωσης

Όπως ανέφερα και παραπάνω, για τη μουσειακή έρευνα και την υποστήριξη του έργου του μουσείου είναι απαραίτητη η ύπαρξη του κέντρου τεκμηρίωσης. Θα είναι διαθέσιμα βιβλία, έντυπα, επιστημονικά περιοδικά, δημοσιεύσεις. Προβλέπεται να είναι ανοικτό σε φοιτητές, εκπαιδευτικούς, επαγγελματίες και ερευνητές που θα επιθυμούν να το συμβουλευτούν. Θα συνιστά πηγή πληροφόρησης για το προσωπικό του μουσείου, με τη βιβλιοθήκη και το αρχείο που θα περιλαμβάνει, τόσο για τη συλλογή και την έκθεση όσο και για τις σχεδιαζόμενες δράσεις, κάθε φορά.

Εικόνα 72. Μελέτες και εκδόσεις για τη σταφίδα.

4.6.7. Πωλητήριο

Το πωλητήριο σε ένα σύγχρονο μουσείο είναι ένα από τα απαραίτητα εργαλεία τόσο για την επικοινωνία όσο και για τα έσοδά του. Ο επισκέπτης είναι πάντα πρόθυμος να έχει μαζί του φεύγοντας από το μουσείο κάτι από που μαρτυρά την επίσκεψή του εκεί. Θα είναι ακόμα ένα σημείο πληροφόρησης και ανακάλυψης για τη σταφίδα αφού εκεί θα διατίθενται προς αγορά βιβλία και έργα διαφόρων ειδών, όπως ιστορικά και λογοτεχνικά, εκδόσεις μελετών, κατάλογοι και οπτικοακουστικό υλικό. Θα είναι εφοδιασμένο με μια ευρεία γκάμα από είδη δώρων και αναμνηστικών, πάντα με τη σταφίδα ως έμπνευση.

Εικόνα 73. Προτεινόμενα προϊόντα στο πωλητήριο.

4.7. Επικουρικές δράσεις- παράλληλες εκδηλώσεις.

Καθώς το μουσείο είναι ένα εργαλείο διαμεσολάβησης ανάμεσα στην κληρονομιά και τον επισκέπτη, η σύγχρονη μουσειολογική δεοντολογία προστάζει το σχεδιασμό και την υλοποίηση επικουρικών δράσεων. Θα προσφέρει μια **εμπειρία** που θα στηρίζεται στην κοινωνική του αποστολή με αποδέκτες το σύνολο των πολιτών, ακόμα και άτομα που βρίσκονται στο περιθώριο της κοινωνικής ζωής. Προγραμματισμός πολιτιστικών, καλλιτεχνικών και πνευματικών εκδηλώσεων, όπως οι τακτικές ξεναγήσεις, είναι ένας τρόπος να κινήσουμε την περιέργεια του κοινού. Προτεραιότητα αποτελεί η έκδοση έγκυρων ενημερωτικών εκδόσεων και καταλόγων. Εκδόσεις γεωπονικού, οικονομικού και ιστορικού περιεχομένου που από τη μια θα στηρίζουν το έργο και το ρόλο του «Μουσείου Σταφίδας» και από την άλλη θα ενισχύουν τα έσοδά του. Ο γενικός κατάλογος με τα εμβληματικά εκθέματα και αντικείμενα της συλλογής, τη φιλοσοφία του μουσείου, τον οδηγό της μόνιμης έκθεσης και με αποδέκτη κάθε τύπο επισκέπτη θα είναι η «βιτρίνα» του μουσείου. Και τα δύο παραπάνω στοιχεία βοηθούν στην προσπέλαση του κοινού στη συλλογή του μουσείου, ενώ η αξιοποίηση των ψηφιακών μέσων και του διαδικτύου βελτιώνει την επικοινωνία του μουσείου και την προσβασιμότητα του κοινού στη συλλογή. Η αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, στο βοηθητικό κτίριο θα είναι επαρκώς επανδρωμένη ώστε να φιλοξενεί συνέδρια, σεμινάρια και διαλέξεις. Οι επικουρικές δράσεις και οι παράλληλες εκδηλώσεις φέρνουν μια νέα ματιά στη σύλληψη των μηνυμάτων του μουσείου προς τους επισκέπτες και τους εντάσσουν στη ζωή του μουσείου. Το «Μουσείο Σταφίδας» λοιπόν μπορεί να σχεδιάσει και να αναπτύξει έναν ελκυστικό προγραμματισμό δράσεων με ποικίλα αντικείμενα.

4.8. Μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα.

Καθώς το μουσείο εξ ορισμού έχει **εκπαιδευτικό ρόλο** και συμβάλει στην πνευματική καλλιέργεια των ανθρώπων όλων των ηλικιών με την αμεσότερη διασύνδεσή του με την Παιδαγωγική Επιστήμη, τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα θα είναι καθημερινό εργαλείο του «Μουσείου Σταφίδας». Τα εκπαιδευτικά προγράμματα παρέχοντας πλήθος ερεθισμάτων και μηνυμάτων, με άξονα τη διαθεματικότητα και την διεπιστημονικότητα, για κάθε κοινωνική και ηλικιακή ομάδα, θα έχουν ως σκοπό να κάνουν γνωστό το φυτό της σταφίδας και την καλλιέργειά του, να παρουσιάσουν την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική επιρροή του συγκεκριμένου καρπού στον τόπο και τους ανθρώπους του, να δημιουργήσουν και να εκφραστούν με αφετηρία το προϊόν, να ανακαλύψουν τη διατροφική αξία του. Πολύ εποικοδομητική θα είναι και η προβολή ντοκιμαντέρ για τη σταφίδα, όπως τα εξής: <https://www.youtube.com/watch?v=fw1J8upHQac>, <https://www.youtube.com/watch?v=wgpTJof9JzM>, https://www.youtube.com/watch?v=GCoE_kziUx8. Κάθε είδος εκθέματος και ενότητας θα προσφέρουν ποικίλες ευκαιρίες έρευνας και μελέτης της τοπικής ιστορίας. Λαμβάνοντας υπόψη πως κάθε επισκέπτης βιώνει το δικό του πολιτισμικό περιβάλλον, οι συμμετέχοντες στα προγράμματα, με βιωματικού χαρακτήρα δραστηριότητες, θα έχουν την ευκαιρία να χαλαρώσουν, να ψυχαγωγηθούν, να αποκτήσουν γνώση, να διατυπώνουν προτάσεις, να αναπλάθουν όψεις του ιστορικού παρελθόντος εντοπίζοντας την ιστορική εξέλιξη, να νιώσουν ευχάριστα συναισθήματα και να έρθουν σε επαφή με άλλους συμμετέχοντες. Κάποιοι άξονες προσέγγισης που μπορούν να ακολουθηθούν σε εργαστήρια, εγχειρίδια, δράσεις ή οργανωμένες επισκέψεις είναι: ο ρόλος του «Μουσείου Σταφίδας», η καλλιέργεια του προϊόντος, η αρχιτεκτονική του κτιρίου, εμβληματικά αντικείμενα, η εξέλιξη της τεχνολογίας και της αγροτικής οικονομίας, η κοινωνική διαστρωμάτωση, οι άνθρωποι της υπαίθρου και του εμπορίου στην

καθημερινότητα, το εμπόριο, η λογοτεχνία με αναφορές στη σταφίδα και οι ρίζες στην τοπική κοινωνία. Ξεχωριστή ομάδα-στόχος με ελκυστικές δράσεις και ερεθίσματα, θα είναι οι οικογένειες, μιας και στην Ελλάδα, δυστυχώς, οι επισκέψεις οικογενειών σε μουσεία είναι συκρατημένες. Αυτά τα προγράμματα θα αποτελούν ένα κίνητρο για παιδιά και ενήλικες ώστε να διαβούν τις πόρτες του μουσείου και να πειραματιστούν με την πολιτιστική κληρονομιά και τη μνήμη. Μπορούν να αποτελέσουν αφορμή και αφετηρία για να καταφέρει ο κάθε επισκέπτης να αναπτύξει δεξιότητες παρατήρησης, ανάλυσης και ερμηνείας της ιστορικής εμπειρίας του;

4.8.1. Προτεινόμενο μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα.

Στο πλαίσιο οργάνωσης και εφαρμογής μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων, προτείνεται το παρακάτω μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα με τίτλο: «Πάμε στη σταφίδα». Ως ομάδα στόχου ορίζονται οι μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου και της πρώτης τάξης του γυμνασίου. Το πρόγραμμα αυτό θα εστιάζει στη θεματική ενότητα της έκθεσης «Μαυρομάτα, ο ευλογημένος καρπός», με οδηγό διάφορα αντικείμενα της συγκεκριμένης ενότητας και με σταθμούς σε τέσσερα σημεία. Τέτοια αντικείμενα θα είναι φωτογραφίες και αγροτικά εργαλεία στις προθήκες ενώ οι τέσσερις σταθμοί θα είναι: **α)** μπροστά στο σημείο προβολής βίντεο με συνεντεύξεις καλλιεργητών, **β)** σε φωτογραφίες με τους τρόπους αποξήρανσης της σταφίδας, **γ)** στην προθήκη με αγροτικά εργαλεία και **δ)** στο εξωτερικό μέρος του Μουσείου όπου βρίσκονται τα κλήματα με το φυτό της σταφίδας.

Οι παραπάνω σταθμοί θα παρουσιάζουν την πορεία του καρπού προς τα πίσω, ξεκινώντας από την αποξήρανσή ως το ίδιο το φυτό και την καλλιέργειά του. Η μέθοδος εφαρμογής του προγράμματος θα βασίζεται στη **βιωματική συμμετοχή, την αυτενέργεια, την παρατήρηση και τη δημιουργική έκφραση** των μαθητών που θα συμμετέχουν. Οι στόχοι σε σχέση με τις δραστηριότητες θα είναι: να γνωρίσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές τους τρόπους καλλιέργειας της σταφίδας, να έρθουν σε επαφή με την ύπαιθρο και τους ανθρώπους της, να πληροφορηθούν την πορεία ενός τόσο σημαντικού καρπού, να βιώσουν εικόνες και παραστάσεις που ήδη, πιθανόν, να έχουν δει στο οικείο περιβάλλον τους. Το πρόγραμμα, συχνά, θα βασίζεται στην **υπάρχουσα εμπειρία των μαθητών-συμμετεχόντων** σχετικά με αγροτικές εργασίες και αγροτικές καλλιέργειες μιας και θα προέρχονται από γύρω περιοχές οι οποίες κατά κύριο λόγο βασίζονται στην αγροτική παραγωγή.

Συγκεκριμένα, οι μαθητές με ένα σακούλι αποξηραμένες μαύρες σταφίδες στο χέρι και ένα μήνυμα από τη σταφίδα που θα τους καλεί σε ένα ταξίδι προς τα πίσω, θα κάνουν στάση στα τέσσερα προκαθορισμένα σημεία για να πληροφορηθούν και να αντιληφθούν τη διαδικασία αποξήρανσης, συγκομιδής, παραγωγής και καλλιέργειας. Σε κάθε σταθμό, θα παίρνουν και από μια σελίδα με καρτέ από «ήρωες» και διαλόγους ώστε στο τέλος συγκεντρώνοντας τέσσερις σελίδες με καρτέ καρτέ να έχουν ολοκληρωμένο το κόμιξ της σταφίδας και της πορείας της, ανάποδα.

Για την αξιολόγηση του προγράμματος θα προβλέπεται ερωτηματολόγιο που θα συμπληρώνει ο εκπαιδευτικός με τη λήξη της συμμετοχής σε αυτό και την επιστροφή των μαθητών στην τάξη τους.

Δ' ΜΕΡΟΣ ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο.

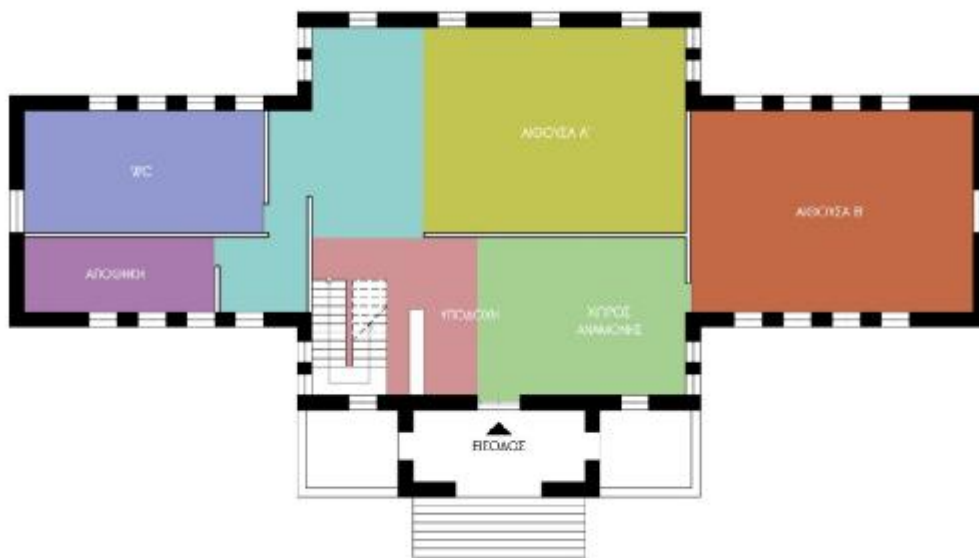
Εκθέματα και αρχιτεκτόνημα αντιμετωπίζονται ως ενιαίο και αδιαίρετο σύνολο για μια διαλεκτική σχέση. Το περιεχόμενο και η δομή της έκθεσης, το θεματολόγιο, ο ιστός, η χωροταξία, η σκηνογραφία και η αισθητική, ο φωτισμός, τα χρώματα και τα υλικά συναντώνται με το κτίριο και την ιστορία του για την ανάπτυξη εσωτερικής και εξωτερικής συνάφειας. Μια πρωτοποριακή μουσειογραφική ματιά που θα επιτρέψει ένα ταξίδι στο χρόνο για να κατανοήσει ο επισκέπτης το παρελθόν αλλά και πολλά σημεία του παρόντος. Να διεισδύσει επίσης, στην καρδιά της ανθρωπογεωγραφίας της σταφίδας και με διαδραστικά εργαλεία ο επισκέπτης να συμμετέχει ενεργά στην περιήγησή του. Τα περισσότερα λογοτεχνικά αποφθέγματα που αναφέρονται στην συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία θα βρίσκονται διάσπαρτα στους χώρους των θεματικών ενότητων της έκθεσης προκειμένου να υποστηρίξουν την ερμηνευτική προσέγγιση των εκθεμάτων από τους επισκέπτες.

5.1. Αρχιτεκτονικά στοιχεία εκθεσιακού χώρου.

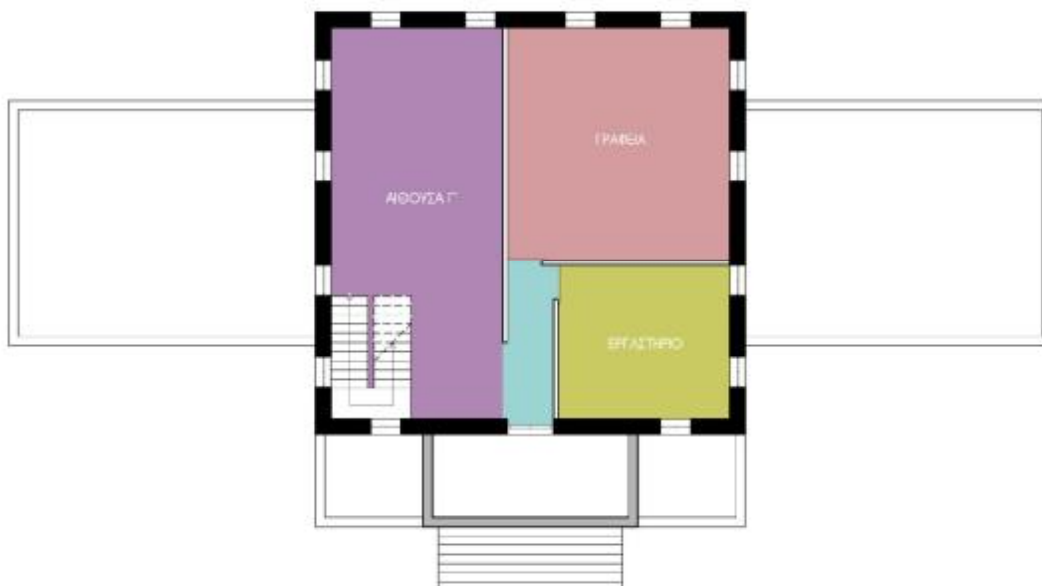
Σκοπός είναι να δημιουργηθεί ένας χώρος με **σπονδυλωτή και ελκυστική μουσειογραφία**. Εφόσον οι τρεις θεματικές ενότητες είναι αυτόνομες μεταξύ τους και διατηρούν την αυτοτέλειά τους χωρικά και νοηματικά, η διάταξη των εκθεμάτων και τα στοιχεία λειτουργικότητας του χώρου αναπτύσσονται έτσι ώστε να εξυπηρετούν την παραπάνω αρχή σχεδίασης. Θα αναπτυχθεί μια εναλλακτική πρόταση που δε θα επιτρέψει την πλήξη του επισκέπτη αλλά την εμβάθυνση στα μηνύματα και νοήματα, όπως πρωτότυπη σκηνογραφία, πρωτοποριακές προθήκες, ρεαλιστικές αναπαραστάσεις, χώροι νέων τεχνολογιών, με μια ελεύθερη κίνηση του επισκέπτη στις αίθουσες. Το όνομα της κάθε θεματικής ανά αίθουσα αλλά και ο κάθε χώρος είναι απαραίτητο να δηλώνεται για να εξυπηρετείται ο επισκέπτης, μαζί με τα επεξηγηματικά κείμενα, προκειμένου να μεταδοθούν οι πληροφορίες.

Για τις εργασίες στο εσωτερικό του κτιρίου και για την εφαρμογή του σχεδιασμού της έκθεσης πρέπει να χρησιμοποιηθούν υλικά ανθεκτικά και ασφαλή, με οικολογικά χαρακτηριστικά, ώστε να βρίσκει εφαρμογή και η περιβαλλοντική ευαισθησία. Οι προθήκες στις αίθουσες θα είναι σε οργάνωση «διάδρομος», σε ελεύθερη οργάνωση ή σε «αλληλοσυνδεόμενη κτένα».

Στο **ισόγειο** του κτιρίου τοποθετούνται οι χώροι υποδοχής, αναμονής των επισκεπτών και έκδοσης εισιτηρίων, οι αίθουσες **Α' και Β'** για τις αντίστοιχες θεματικές ενότητες, η αποθήκη και οι τουαλέτες για το κοινό. Στον **όροφο** βρίσκεται η **αίθουσα Γ'** για την τρίτη θεματική ενότητα, τα γραφεία του προσωπικού και το εργαστήριο. Ταυτόχρονα παρέχεται και δυνατότητα πρόσβασης στον κεντρικό εξωτερικό εξώστη για να προσφέρει θέα στον εξωτερικό περιβάλλοντα χώρο.

Εικόνα 74. Η κάτοψη του ισόγειου.

Εικόνα 75. Η κάτοψη του ορόφου.

5.2. Χώροι μουσείου

Όσον αφορά στους χώρους του μουσείου, πρέπει να οριστούν κάποιες αρχές και να υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις. Η αποθήκη δεν θα είναι ορατή από τους επισκέπτες, αλλά προσβάσιμη σε ερευνητές και επιστήμονες, με όλες τις προδιαγραφές για την ασφαλή συντήρηση και φύλαξη των αντικειμένων κάθε είδους. Τα συγκεκριμένα γραφεία, ικανά σε αριθμό και επιφάνεια να εξυπηρετούν το προσωπικό, θα έχουν αυτόνομη και λειτουργική πρόσβαση. Λειτουργικός, επίσης πρέπει να είναι και ο χώρος υποδοχής του κοινού.

Ο χώρος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων θα είναι αυτόνομος και θα βρίσκεται στο μικρότερο κτίριο που ήταν βοηθητικό, στα χρόνια λειτουργίας του Ινστιτούτου Σταφίδας, κατάλληλος στη διαμόρφωση και στο μέγεθος να υποδέχεται ομάδες κοινού. Στον ίδιο χώρο θα λειτουργεί και το **κέντρο τεκμηρίωσης** για κάθε ενδιαφερόμενο. Στο δεύτερο βοηθητικό κτίριο, στην ίδια έκταση,

θα φιλοξενηθεί η **αίθουσα των πολλαπλών**

εκδηλώσεων. Συνέδρια και σεμινάρια, προβολές και ομιλίες, ανάλογα με τον πολιτιστικό

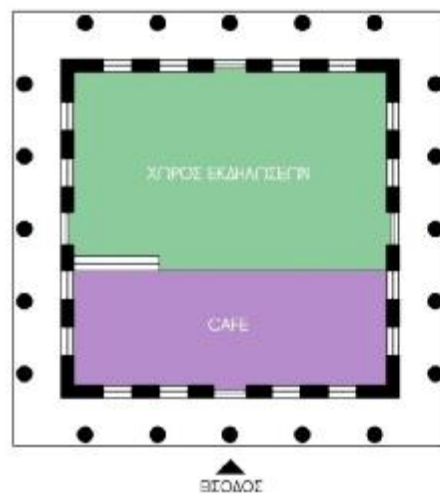
προγραμματισμό του μουσείου. Εξυπηρετεί καλύτερα ο

συγκεκριμένος χώρος να έχει ανεξάρτητη πρόσβαση από το κυρίως κτίριο του μουσείου. Σε κομμάτι του ίδιου χώρου,

θα λειτουργεί ειδικά διαμορφωμένο το αναψυκτήριο για την αναψυχή και τη ξεκούραση του επισκέπτη, (**καφέ**). Το

πωλητήριο θα φιλοξενηθεί στο τρίτο βοηθητικό κτίριο, δίπλα στα υπόλοιπα δυο. Και στα τρία παραπάνω κτίρια, ο επισκέπτης θα φτάνει περπατώντας σε διαμορφωμένα

μονοπάτια, μέσα από κλήματα σταφίδας, που θα έχουν ξαναφυτευτεί.

Εικόνα 76. Κάτοψη βοηθητικών κτιρίων.

5.3. Ασφάλεια.

Το μουσείο θα πρέπει να παρέχει ένα σταθερό και κατάλληλο κλίμα για όλη τη συλλογή του. Η συλλογή πρέπει να προστατεύεται από το υπερβολικό φως, τη θερμότητα, την υγρασία και τη σκόνη. Επιπλέον, ο πολιτιστικός οργανισμός θα πρέπει να παρέχει τη δέουσα ασφάλεια και συστήματα ανίχνευσης πυρκαγιάς. Θα πρέπει να διατηρεί τα υψηλότερα πρότυπα της διακίνησης και της εγκατάστασης για τη διατήρηση της συλλογής. Η συντήρηση (προληπτική και σωστική) των συλλογών πρέπει να είναι πρωταρχικό ζητούμενο του προσωπικού, μαζί με την εξασφάλιση αποτροπής κάθε κινδύνου κλοπής ή απώλειας.

5.4. Φωτισμός-χρώμα.

Ο φωτισμός είναι πολύτιμος τόσο σε αισθητηριακό επίπεδο όσο και σε ερμηνευτικό. Συνιστά καίριο μέσο ερμηνείας των όσων βλέπουμε αλλά και σημαντικό μέσο επικοινωνίας μεταξύ του επισκέπτη και του αντικειμένου που εκτίθεται. Στην συγκεκριμένη περίπτωση προτείνονται οι λαμπτήρες LEDs, σε spot σε ράγα στην οροφή.

Από την άλλη το χρώμα, είναι εξίσου ένα στοιχείο που διαφοροποιεί το χώρο και επιδρά στη διάθεση του επισκέπτη. Στου χώρους λοιπόν του μουσείου, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν το μπεζ και το σκούρο κόκκινο. Ειδικά το τελευταίο χρώμα θυμίζει και το χυμό της σταφίδας, στοιχείο που συνάδει με τη θεματική του μουσείου.

5.5. Περιβάλλον χώρος-σήμανση.

Η μουσειογραφική πρόταση δεν αφορά μόνο τον εσωτερικό χώρο του μουσείου αλλά και τον εξωτερικό χώρο που έχει και αυτός την ιδιαίτερη σημασία του. Στον περιβάλλοντα χώρο, εκτός από τον απαραίτητο χώρο στάθμευσης οχημάτων, σχεδιάζεται να υπάρχουν καλλωπιστικά φυτά και δένδρα και πλακόστρωτοι διάδρομοι για την κυκλοφορία του κοινού με σκοπό να αποτελεί και έναν χώρο αναψυχής στην ύπαιθρο μέσα από μια εικόνα που άμεσα παραπέμπει σε έκταση καλλιέργειας της σταφίδας, μιας και θα γίνει εκ νέου φύτευση κλημάτων σταφίδας, όπως προϋπήρχαν εκατοντάδες από αυτά, στο συγκεκριμένο χώρο. Η σήμανση θα είναι πλήρης, δίγλωσση (ελληνική-αγγλική) και ευδιάκριτη, εντός των αιθουσών. Παράλληλα και εκτός αιθουσών η σήμανση σε κομβικά σημεία στην πόλη θα βοηθά το κοινό να κατευθυνθεί με ευκολία προς το μουσείο, είτε οδικώς είτε πεζή.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Το μουσείο δε θα είναι μόνο οι συλλογές και τα εκθέματά του αλλά **η αφήγηση και η ιστορία που θα εμπλέξει** τους επισκέπτες του.

Δημιουργώντας, λοιπόν, το «Μουσείο Σταφίδας» σημαίνει πως θα προσπαθήσουμε:

§ να διατηρήσουμε και να αξιοποιήσουμε μια μοναδική υλική και άυλη κληρονομιά μέσα από μια συλλογή κάθε είδους αντικειμένων,

§ να ζωντανέψουμε ξανά μια τοπική ιστορία που θα την εντάξουμε σε μια ευρύτερη αφήγηση, με μαρτυρίες του τόπου και των ανθρώπων του,

§ να μεταφέρουμε στις νεώτερες γενιές μια κοινή κληρονομιά που θα τις κάνει να κατανοήσουν μέρος της περιοχής που ζουν και δραστηριοποιούνται, στο παρόν.

«Στον Πύργο, δεν υπάρχουν σταφιδεργάτες πια, ούτε σταφίδαποθήκες, ούτε μάκινες. Κανείς δε μιλά πια για τη σταφίδα...» (ΠΕΤΡΑΛΙΑ, ΑΛΦΕΙΟΣ, 1994, σ.68).

Αυτή η πολιτιστική κληρονομιά, υλική και άυλη, θα διατηρηθεί και θα μεταφέρεται από γενιά σε γενιά για να συνεισφέρει στην ταυτότητά τους και στο αίσθημα της συνέχειας, μέσα από την τοπική κοινότητα σε κοινή, στρατηγική πορεία με το χώρο του «Μουσείου Σταφίδας» και τις δράσεις του, σε αλληλεπίδραση με τον τόπο, την ιστορία του, την ανθρώπινη δημιουργία και την πολυμορφία της.

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- AlfreyJudith-PutnamTim, 1996. *Η βιομηχανική κληρονομιά. Διαχείριση πόρων και χρήσεις*, Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς, Αθήνα.
- Αλεξοπούλου Αικατερίνη κ.ά., 2015. *Προτάσεις για τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς, Δίκτυο Μουσείων στην Ηλεία και τρόποι ηλεκτρονικής τεκμηρίωσής του*, Βόλος.
- Αναπτυξιακή Ολυμπίας Α.Α.Ε. Ο.Τ.Α. 2005. *Το τρένο του μαύρου χρυσού*.
- Αναστόπουλος Νίκος, 1989. *Ιστορικά - Λαογραφικά Ηλείας*, εκδόσεις Άμιλλα, Αθήνα.
- Αποστολόπουλος Κωνσταντίνος- Σδράλη Δέσποινα, 2009. *Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός υπαίθρου*, Ελληνοεκδοτική, Αθήνα.
- Αρώνη-Τσίχλη Καίτη, 1999. *Το σταφιδικό ζήτημα και οι κοινωνικοί αγώνες, Πελοπόννησος 1893-1905*, Παπαζήσης, Αθήνα.
- Δάβος Βύρων, 1997. *Τα σταφιδικά της Ηλείας*, Αθήνα.
- Δαγλίτση Ανδρομάχη-Άννα. *Βιομηχανική κληρονομιά: τόποι μνήμης ως τόποι πολιτισμού*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2013.
- Δαλακούρα Νάγια, 2008. *Μουσεία*, Υπουργείο Έρευνας και Θρησκευμάτων, Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων, Αθήνα.
- Διακομιχάλης Μιχάλης, 2009. *Ο θαλάσσιος τουρισμός και οι οικονομικές επιδράσεις του*, Σταμούλη, Αθήνα.
- Εκδόσεις Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Ηλείας- Ολυμπίας, 2009-2010-2011.
- Κακούρη Αθηνά, 2008. *Πριμαρόλια*, Εστία, Αθήνα.
- Καρκαβίτσας Ανδρέας, 1973. *Διηγήματα του Γυλιού, Το Σύγνεφο*, Εστία, Αθήνα.
- Καρκαβίτσας Ανδρέας, [χ.χ.]. *Παλιές αγάπες, Τα δυο σκέλεθρα*, Εκο Πέλλα, Αθήνα.
- Κοκκώσης Χάρης- Τσάρτας Πάρις- Γκρίμπα Ελευθερία, 2011. *Ειδικές και Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Κριτική, Αθήνα.
- MassimoNegri, 2009. *Εγχειρίδιο μουσειολογίας για τα μουσεία επιχείρησης*, Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς, Αθήνα.
- Μουσταϊρά Ελίνα, 2012. *Συγκριτικό δίκαιο και πολιτιστικά αγαθά*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Black Graham, 2009. *Το ελκυστικό μουσείο. Μουσεία και επισκέπτες*, Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς, Αθήνα.
- Νομαρχία Ηλείας, 2008. *Πρακτικά ημερίδας για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού*.
- *Οι ελληνικοί Σιδηρόδρομοι. Η διαδρομή τους από το 1869 έως σήμερα*. Μίλητος, Αθήνα.
- Οικονομοπούλου Μάρθα. *Αποβιομηχάνιση και πολιτιστική πολιτική, Η περίπτωση της πόλης του Πειραιά*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2011.
- Παπαδόπουλος Στέλιος, 2003. *Ανθρωπολογικά, Μουσειολογικά, Μικρά μελετήματα*. Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς, Αθήνα.
- Παπανδρέου Γεώργιος, 1924. *Η Ηλεία δια μέσου των αιώνων*, Αθήνα.
- PinardJacques, 1991. *Η βιομηχανική αρχαιολογία*, Εκδόσεις Πολιτιστικού Ιδρύματος Τράπεζας Πειραιώς, Αθήνα.
- Πούλιος Ιωάννης κ.ά, 2015. *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Αθήνα.
- Ροΐδης Εμμανουήλ , 1978. *Πέτρος ο Β΄ της Βρασιλίας*, τόμος Β΄ των απάντων, σ. 219, "ΕΡΜΗΣ", Αθήνα.

- Τερκενλή Θεανώ, 1996. *Το πολιτισμικό τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Παπαζήση, Αθήνα.
- Τζώνος Πάνος, 2013. *Μουσείο και μουσειακή έκθεση, θεωρία και πρακτική*, Εντευκτήριο, Θεσσαλονίκη.
- Τραμπαδώρος Ι. Διονύσιος, 2012. *Το σταφιδικό ζήτημα: το χρονικό της κρίσης και οι συνέπειές της*, Λύχνος, Αθήνα.
- Τσουκαλάς Κ. *Το σταφιδικό ζήτημα*, Ιστορία Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΔ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, , [χ.χ.].
- Desvallées André et Mairesse François, 2011. *Dictionnaire encyclopédique de muséologie*, Armand Colin, Paris.
- Doremus Marieke. *Du lieu industriel au lieu culturel: Modalités et enjeux d'une reconversion*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Université de Bourgogne, Dijon, 2002.
- Girardet Sylvie et Merleau-Ponty Claire, 1994. *Une expo de A à Z, Concevoir et réaliser une exposition*, Musée en Herbe- OCIM, Paris.
- Ferro Marc(επιμ.), 2006. *Musée de la Grande Guerre, Projet Scientifique et Culturel*, Communauté d'Agglomération du Pays de Meaux, Meaux.
- Halbwachs Maurice, 1992. *On Collective Memory*, University of Chicago Press, Chicago.
- Nora Pierre, 1992. *Les lieux de mémoire*, Gallimard, Paris.
- Provost Rémy. *Le Musée de la Grande Guerre du Pays de Meaux: Un nouveau regard sur 14-18?*, Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Université Paul Valéry, Montpellier III, 2012.
- Tobelem Jean-Michel, 2010. *Le nouvel âge des musées*, Armand Colin, Paris.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ – ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλείου Ελένη και Κοτζαμποπούλου Ελένη, «Ένα μουσείο- πολλές ιστορίες: η επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Ιωαννίνων», Αρχαιολογία & Τέχνες, τ. 111, 2009, σ. 97-105.
- Γραμμένος Β. Δημήτριος. «Η επανέκθεση στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης (2001-2006)», Αρχαιολογία & Τέχνες, τ. 102, 2007, σ. 73-82.
- Εφημερίδα *Ακρόπολη*, φ. 4321, 1894.
- Εφημερίδα *Άστυ*, φ. της 6^{ης} Ιουλίου 1895.
- Εφημερίδα *Πελοπόννησος*, φ. 119, 1895.
- Εφημερίς των Συζητήσεων της Βουλής, Περ. ΙΓ', Σύνοδος Γ', Συνεδρίασις 54, [χ.χ.]
- Kotler Neil- Kotler Wendy- Kotler Phillip, «Δημιουργώντας νέους επισκέπτες και επιτυγχάνοντας οικονομική βιωσιμότητα στην εποχή του marketing των μουσείων», Τετράδια Μουσειολογίας, τ. 5, 2008, σ.21-32.
- Λεοντσίνης Ν. Γεώργιος. *Το Μουσείο στο πλαίσιο της Διδακτικής της γενικής και της τοπικής Ιστορίας*, , [χ.χ.].
- Μπούνια Αλεξάνδρα, «Μουσεία, διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπικές κοινωνίες: Η ευθύνη ενός δικαιώματος», Τετράδια Μουσειολογίας, τ. 7, 2010, σ. 38-42.
- «Όταν οι Έλληνες δεν επισκέπτονται τα μουσεία», Δεκαπενθήμερος Πολίτης, τ. 72, 1986.
- Πετραλιά Φάνη, «Από τα χρόνια της Μαυρομάτας», Αλφειός, τ.2, 1994, σ. 66-68.
- Gail Dexter Lord. «Μοντέλα αστικής συλλογικότητας και οι επιπτώσεις τους στη μουσειακή διοίκηση και ηγεσία», Τετράδια Μουσειολογίας, τ. 5, 2008, σ. 4-9.
- Χαΐτας Χαράλαμπος, 2008. *Το τοπικό Μουσείο ως εργαλείο κοινωνικής επικοινωνίας και συνοχής. Η περίπτωση ενός Μουσείου Πόλης του Άργους*.
- Chrystèle Burgard. «Pratiques et enjeux du PSC au sein d' une conservation départementale», La lettre de l' OCIM, n° 124, juillet-août 2009, p. 37-38.

- Serge Chaumier, “*Un PSC pour quoi faire*”, La lettre de l’ OCIM, n° 124, juillet-août 2009, p. 5-7.

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ- ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

- www.skos.gr – Συνεταιριστική Κορινθιακής Σταφίδας.
- www.easho.gr – Ένωση Συνεταιρισμών Ηλείας – Ολυμπίας.
- <http://www.tovima.gr> – Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ».
- <http://www.biblionet.gr> – Εθνικό Κέντρο Βιβλίου.
- <http://lyrasi.blogspot.gr> – Προσωπικό Ιστολόγιο Δ. Λύρα.
- <https://sarantakos.wordpress.com> – Προσωπικό Ιστολόγιο Ν. Σαραντάκου.
- <http://www.agrocapital.gr> – Ιστότοπος για αγρότες.
- <http://bitzimbardi.blogspot.gr> – Ιστολόγιο Κοινότητας Μπιτζιμπαρδίου.
- www.pde.gov.gr - Περιφέρεια δυτικής Ελλάδας.
- www.nailias.gr - Νομαρχία Ηλείας.
- www.ypes.gr - Υπουργείο Εσωτερικών.
- www.sete.gr - Σύνδεσμος ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων.
- www.katakolo.info- Τουριστικός οδηγός Κατάκολου Ηλείας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Συνέντευξη κ. Κωνσταντίνου Καντούνη.

1. Ποια η σχέση της οικογένειας Καντούνη με τη σταφίδα;

Ο παππούς μου Κωνσταντίνος Καντούνης που γεννήθηκε στη Ζάκυνθο το 1880 και πέθανε το 1954 στον Πύργο, λίγο πριν το τέλος του 19^{ου} αιώνα σε ηλικία 16, 17 ετών ήρθε από το νησί του τη Ζάκυνθο στον Πύργο προκειμένου να εργαστεί. Βρήκε δουλειά δίπλα στο μεγαλοκαλλιεργητή και εξαγωγέα σταφίδας, πατρινό Καρανικολό. Αυτός είχε ήδη μια εντυπωσιακή έπαυλη στο Λεβεντοχώρι Ηλείας η οποία σήμερα παραμένει ερειπωμένη. Μετά την απόσυρση του Καρανικολού από την Ηλεία, ο παππούς μου κατάφερε και ανέλαβε το εμπόριο σταφίδας και την εξαγωγή της, γύρω στο 1918-1919. Υπήρχε οικονομική ευρωστία αλλά δεν είχε φτάσει τις «χρυσές» μέρες των προηγούμενων εμπορών στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Το 1930 ήρθε η χρεοκοπία του παππού μου για προσωπικούς λόγους, βγήκε εκτός ένωσης και η οικογένειά μου έως το 1954 δεν είχε καμία επαγγελματική σχέση με το χώρο της σταφίδας που ήταν σαν ένα κλειστό επάγγελμα. Οι γιοι του, με την επωνυμία *Αφοί Καντούνη*, άρχισαν ξανά από το 1954 ως τις αρχές της δεκαετίας του '70 την ενασχόληση με το εξαγωγικό εμπόριο της σταφίδας. Όταν πέθανε ο πατέρας μου, τη δεκαετία του '70, ήμουν έφηβος και δεν μπορούσα να συνεχίσω στο πόστο του, οπότε εγώ δεν ασχολήθηκα επαγγελματικά με το σταφιδεμπόριο.

2. Από ποιους αποτελούνταν ο εμπορικός ιστός της σταφίδας, εκείνα τα χρόνια;

Ο κύκλος των εμπλεκομένων ήταν μεγάλος. Οι πιο πολλοί εξαγωγείς στην αρχή, ήταν Πατρινοί. Από τους πρώτους Πυργιώτες που ξεκίνησαν τις εξαγωγές, μετά τον παππού μου, γύρω στα 1920-1922, ήταν ο Πετρόπουλος και ο Σορβαντζιώτης που ήρθε από την Αμερική. Στο Κατάκολο υπήρχαν τα ιδιόκτητα εργοστάσια τα οποία ως τη δεκαετία του '70 ήταν τέσσερα. Ανήκαν στην οικογένεια Σορβαντζιώτη, τον Μπελούση, το Γιαννάτο και στους Αφούς Καντούνη. Στον Πύργο υπήρχαν τα εργοστάσια των: Πετρόπουλου- Μπερτζελέτου, Κατελούζου, Αδελφών Λογοθέτη και Βαρτζελιώτη- Σκουλαρικού. Μετά, δημιουργήθηκε ο Α.Σ.Ο. με δικό του εργοστάσιο το οποίο πέρασε στην Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Ηλείας Ολυμπίας.

Το 80% των εξαγωγών κατέληγε στην Αγγλία και το 20% στην Ιρλανδία, τη Γερμανία, την Ολλανδία και άλλες βόρειες χώρες σε μικρότερα ποσοστά και κυρίως για χρήση στη ζαχαροπλαστική και λιγότερο στη λιανική. Η ελληνική αγορά καλυπτόταν από την παραγωγή στην περιοχή του Αιγίου που είχε και παραμένει ως σήμερα καλύτερη σταφίδα, ποιοτικά. Στο Κατάκολο, η σταφίδα έφτανε σε τσουβάλια με τα κάρα, το τρένο και τα τελευταία χρόνια με φορτηγά. Αυτά τα φορτία είχαν προέλευση από τις περιοχές του Πύργου ως την Τριφυλία και την περιοχή γύρω από την Αμαλιάδα. Με το ξεφόρτωμα του καρπού, άρχιζε η δουλειά στη «μάκινα» για τον καθαρισμό από το κοτσάνι της σταφίδας, μετά περνούσε από κόσκινο ανάλογα με το μέγεθος: λεπτή, μέτρια, χοντρή. Στη συνέχεια, η σταφίδα πλενόταν και συσκευαζόταν. Τα κιβώτια παρέμεναν σε ντάνες στην προκυμαία ώσπου να έρθουν πλοία να τα πάρουν και υπήρχαν αποθέματα όλο το χρόνο. Οι γυναίκες πιο πολύ εργαζόνταν στα εργοστάσια και στα συσκευαστήρια ενώ οι άντρες στη μεταφορά των φορτίων. Σύμφωνα με κάποιο νόμο από το κράτος, το 20% του προϊόντος επιστρεφόταν ως «απόρριμμα» στον Α.Σ.Ο. για να βγει σε πλειστηριασμό και να καταλήξει στην απόσταξη, για παράδειγμα στο Βόλο για την απόσταξη τσίπουρου. Όλο το χρόνο, το Κατάκολο βρισκόταν σε κίνηση και υπήρχε εποχή που απασχολούνταν 400 εργάτες στα εργοστάσια, στις αποθήκες και στο λιμάνι.

3. Έχετε προσωπικές αναμνήσεις από το Κατάκολο και τη σταφίδα;

Ναι, από το εργοστάσιο, τα καλοκαίρια. Τον Ιούλιο γινόταν η συντήρηση των μηχανημάτων και εμείς ως παιδιά παίρναμε τα ρουλεμάν από τις μηχανές για παιχνίδι. Το Σεπτέμβριο που ξεκινούσε η πολλή δουλειά, μαζεύαμε τα σύρματα από τα ξυλοκιβώτια για να παίξουμε. Θυμάμαι το 1963 περίπου, τα εργοστάσια στο Κατάκολο έγιναν ηλεκτροκίνητα από ντιζελοκίνητα που ήταν ως τότε, με γεννήτριες. Υπήρχαν πολλοί εργάτες, μπορεί και 60 άτομα σε μια βάρδια που δούλευαν 10ωρο. Οι πιο πολλοί ήταν από τις γύρω περιοχές με τους άντρες κυρίως στο φόρτωμα και τις γυναίκες στην επεξεργασία του καρπού. Θυμάμαι τους τεράστιους σωρούς σταφίδας που μάζευαν μπροστά από το χώρο του σημερινού Λιμεναρχείου για να τις σκεπάσουν με πανιά και να τις απεντομώσουν, υποχρεωτικά, όπως όριζε η Διεύθυνση Γεωργίας. Το λιμάνι δε σταματούσε, είχε άλλωστε και την εισαγωγή λιπασμάτων, πυρηνελαίων, πέρα από την εξαγωγή.

4. Πώς σταμάτησε η ασχολία με το εμπόριο στο λιμάνι;

Αν θυμάμαι καλά, τα τελευταία φορτία σταφίδας έφυγαν από το Κατάκολο στα μέσα της δεκαετίας του '70. Μετά, άρχισε η αποθήκευση και μεταφορά του καρπού σε κοντέινερ από τον Πειραιά και όχι από το Κατάκολο. Τη δεκαετία του '80 άρχισε το ξεκόλωμα της σταφίδας στα χωριά. Οι καλλιεργητές σταφίδες είχαν πια και εγγυημένο εισόδημα από τις στρεμματικές ενισχύσεις, οπότε έριξαν την ποιότητα και περιορίστηκε το ενδιαφέρον για την ποιοτική καλλιέργεια. Έπεσε και η ζήτηση από το εξωτερικό... Η οικογένεια μου έπαψε οριστικά την ενασχόληση με το εμπόριο σταφίδας και για οικογενειακούς λόγους.

5. Υπάρχει κάτι στο Κατάκολο που να θυμίζει τη σταφίδα και το εμπόριό της, στις μέρες μας;

Μόνο τα κτίρια των αποθηκών που έχουν γίνει τουριστικά μαγαζιά, πλέον. Δεν υπάρχει ούτε μια οικογένεια να ασχολείται με το εμπόριο και τη μεταποίηση. Δεν υπήρξε διάδοχη κατάσταση παρότι η δουλειά αυτή ήταν προσοδοφόρα. Κανείς απόγονος δεν υπήρξε μεταπολεμικά για να ξεκινήσει κάτι καινούριο, κανένας αρσενικός απόγονος καμιάς οικογένειας προκειμένου να συνεχίσει, λες και ήταν σαν κατάρα... Το ίδιο συνέβη και με τις μεγάλες οικογένειες σταφιδεμπόρων στην Πάτρα. Σήμερα, δεν υπάρχει καμιά δραστηριότητα στο Κατάκολο που να έχει να κάνει με τη σταφίδα. Δε λειτουργεί ούτε καν το απεντομωτήριο που κατασκευάστηκε κάποια στιγμή. Μόνο ο τουρισμός κινείται αλλά νομίζω πως δε φέρνει τα ίδια έσοδα που έφερνε η σταφίδα, παλιά.

6. Πώς βλέπετε τη σταφίδα, σήμερα;

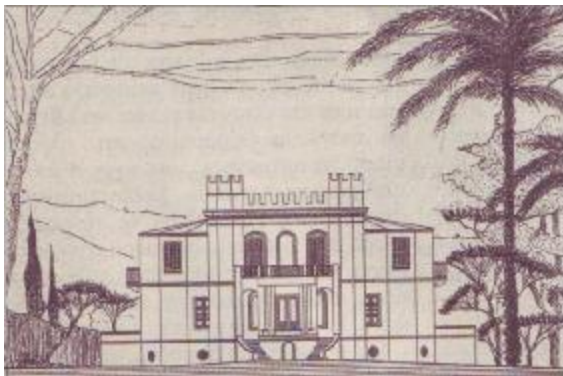
Η παραγωγή είναι σε τεράστια πτώση, στην περιοχή μας. Στην Αμαλιάδα, υπήρχε ως πρόσφατα ένα εργοστάσιο του Κοροντζή που έκλεισε και νομίζω, τώρα υπάρχει μόνο του Ηλιόπουλου, πάλι στην Αμαλιάδα. Μόνη μεγάλη εξαγωγική περιοχή παραμένει η Αιγιαλεία και αυτό λόγω καλύτερης ποιότητας. Μάλιστα, διαχειρίζεται και κάποιες ποσότητες από την Ηλεία.

7. Τι θα λέγατε σε κάποιον να κρατήσει από την ιστορία της σταφίδας στην περιοχή της Ηλείας;

Την παραγωγή πλούτου! Ήταν μια καλλιέργεια που δημιουργούσε εξαγωγές από την Ελλάδα. Ήταν ένα προϊόν με τρεις παραμέτρους: την καλλιέργεια, τη μεταποίηση και την εξαγωγή και όλα αυτά σε μια τοπική οικονομία που λειτουργούσε ως πρότυπο για ντόπια παραγωγή πλούτου. Αν ίσχυε το ίδιο και σήμερα για τα προϊόντα μας, θα ήταν καλύτερα τα πράγματα. Αυτό που σήμερα ζητάμε για την ελληνική οικονομία, συνέβαινε στην Ηλεία, πριν από 150 χρόνια!

8. Πως θα βλέπατε τη δημιουργία ενός θεματικού «Μουσείου Σταφίδας»;

Σίγουρα θετικά! Η σταφίδα είναι δεμένη με την ανάπτυξη του Πύργου, το Κατάκολο και την περιοχή της Ηλείας. Μάλιστα, θα πρότεινα αυτό το μουσείο να είναι μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου που θα παρουσιάζει τη βιομηχανική ιστορία του Πύργου γύρω από μεγάλες μονάδες που υπήρχαν στην πόλη όπως η «Δήμητρα» με τα ζυμαρικά απέναντι από τον Ο.Σ.Ε., το καπνεργοστάσιο «Καραβασίλη», η «Οινοποιητική» πίσω από το σταθμό του Ο.Σ.Ε., το εργοστάσιο «Ξυστή» με τις κονσέρβες του και την ελαιουργία-σαπυνοποιία και άλλα πολλά που σήμερα, έχουν εκλείψει, δυστυχώς.

Εικόνα 78. Η πρόσοψη της έπαυλης Καρανικολού όπου δούλευε ο Κων. Καντούνης, στο τέλος του 19^{ου} αιώνα.

Εικόνα 79. Η έπαυλη Καρανικολού, σήμερα.

Εικόνα 80. Λιμενεργάτες στο Κατάκολο σε καΐκι του Ι. Λάτση, το 1948.

Εικόνα 81. Ο έμπορος Γιαννάτος με εργάτες, στο Κατάκολο το 1930.

Εικόνα 82. Αποψη της συνοικίας του σταθμού του τρένου με το εργοστάσιο της Οινοποιητικής, στο βάθος και το ζυμαρικών «Αλφειός», στα αριστερά, το 1937.

Εικόνα 83. Οι εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές εγκαταστάσεις του εργοστασίου «Δήμητρα», στο Κέντρο του Πύργου.

